

Erasmus Universiteit Rotterdam

Erasmus School of Economics

Bachelorscriptie Fiscale Economie

Box 3: de doos van Pandora is geopend

Een onderzoek naar de vermogensaanwasbelasting en de vermogenswinstbelasting als de meest geschikte box 3-heffing met betrekking tot onroerend goed

Naam student: Dave Laurentius Aulia

Studentnummer: 537038

Begeleider: Drs. J.E. van den Berg

Tweede beoordelaar: Mr. T.C. Hoogwout

Datum definitieve versie: 22-07-2023

Het geschrevene in deze scriptie is de opvatting van de auteur en niet noodzakelijk die van de begeleider, tweede beoordelaar, Erasmus School of Economics of Erasmus Universiteit Rotterdam.

Inhoudsopgave

Lijst van gebruikte afkortingen	5
Hoofdstuk 1: Inleiding	6
1.1: <i>Motivering onderzoek</i>	6
1.2: <i>Probleemstelling</i>	7
1.3: <i>Afbakening onderwerp</i>	11
1.4: <i>Toetsingskader</i>	11
Hoofdstuk 2: De geschiedenis van box 3	12
2.1: <i>Inleiding</i>	12
2.2: <i>Wet op de Vermogensbelasting 1892</i>	12
2.3: <i>Wet op de Inkomstenbelasting 1914 – Fictief bronnenstelsel</i>	13
2.4: <i>Wet op de Inkomstenbelasting 1964 – Reëel stelsel</i>	14
2.5: <i>De invoering van box 3</i>	15
2.6: <i>Deelconclusie</i>	18
Hoofdstuk 3: Objectieve criteria voor de box 3-heffing	19
3.1: <i>Inleiding</i>	19
3.2: <i>Waar zou de heffing van box 3 aan moeten voldoen?</i>	19
3.2.1: <i>De beginselen</i>	19
3.2.1.1: <i>Het draagkrachtbeginsel</i>	19
3.2.1.2: <i>Het neutraliteitsbeginsel</i>	20
3.2.1.3: <i>Het doeltreffendheidsbeginsel</i>	21
3.2.1.4: <i>Het doelmatigheidsbeginsel</i>	21
3.2.2: <i>Het Europese eigendomsrecht</i>	21
3.3: <i>Deelconclusie</i>	22
Hoofdstuk 4: Subjectieve criteria voor de box 3-heffing	23
4.1: <i>Inleiding</i>	23
4.2: <i>Rechtvaardigheidsperspectief</i>	23
4.2.1: <i>Rechtszekerheid</i>	24
4.2.2: <i>Doelgerichtheid</i>	24
4.2.3: <i>Rechtsgelijkheid</i>	24
4.3: <i>Economisch perspectief</i>	25
4.4: <i>Deelconclusie</i>	25
Hoofdstuk 5: Vermogensaanwasbelasting - heffing op basis van jaarlijks reëel rendement	26
5.1: <i>Inleiding</i>	26
5.2: <i>De heffingssystematiek van de vermogensaanwasbelasting</i>	26
5.3: <i>De vermogensaanwasbelasting met betrekking tot onroerend goed</i>	27
5.4: <i>Toetsing van de vermogensaanwasbelasting aan de objectieve criteria</i>	28
5.4.1: <i>Het draagkrachtbeginsel</i>	29
5.4.2: <i>Neutraliteitsbeginsel</i>	32
5.4.3: <i>Het doeltreffendheidsbeginsel en het Europese eigendomsrecht</i>	32

5.4.4: <i>Het doelmatigheidsbeginsel</i>	34
5.5 <i>Deelconclusie</i>	36
Hoofdstuk 6: Vermogenswinstbelasting - Heffing over de waardeestijging van vermogensbestanddelen....	38
6.1: <i>Inleiding</i>	38
6.2: <i>De heffingssystematiek van de vermogenswinstbelasting</i>	38
6.3: <i>De vermogenswinstbelasting met betrekking tot onroerend goed</i>	39
6.4: <i>Toetsing van de vermogenswinstbelasting aan de objectieve criteria</i>	40
6.4.1: <i>Het draagkrachtbeginsel</i>	40
6.4.2: <i>Het neutraliteitsbeginsel</i>	42
6.4.3: <i>Het doeltreffendheidsbeginsel en het Europese eigendomsrecht</i>	44
6.4.4: <i>Het doelmatigheidsbeginsel</i>	46
6.5: <i>Deelconclusie</i>	48
Hoofdstuk 7: De vermogensaanwasbelasting tegenover de vermogenswinstbelasting.....	49
7.1: <i>Inleiding</i>	49
7.2: <i>Vergelijking op basis van de objectieve criteria</i>	49
7.2.1: <i>Het draagkrachtbeginsel</i>	49
7.2.2: <i>Het neutraliteitsbeginsel</i>	52
7.2.3: <i>Het doeltreffendheidsbeginsel en het Europese eigendomsrecht</i>	53
7.2.4: <i>Het doelmatigheidsbeginsel</i>	54
7.3: <i>Vergelijking op basis van de subjectieve criteria</i>	57
7.3.1: <i>Het rechtvaardigheidsperspectief</i>	57
7.3.1.1: <i>De rechtszekerheid</i>	57
7.3.1.2: <i>De doelgerichtheid</i>	58
7.3.1.3: <i>De rechtsgelijkheid</i>	59
7.3.2: <i>Het economisch perspectief</i>	60
7.4: <i>Deelconclusie</i>	61
Hoofdstuk 8: Conclusie	62
8.1: <i>Samenvatting</i>	62
8.2: <i>Beantwoording van de onderzoeksvraag</i>	62
Literatuurlijst:	66
Appendix A: Objectieve criteria	71
A.1: <i>Het draagkrachtbeginsel</i>	71
A.2: <i>Het neutraliteitsbeginsel</i>	74
A.3: <i>Het doeltreffendheidsbeginsel</i>	76
A.4: <i>Het doelmatigheidsbeginsel</i>	78
A.5: <i>Het Europese eigendomsrecht</i>	78
A.5.1: <i>Rechtspraak</i>	79
A.6: <i>Deelconclusie</i>	83
Appendix B: Subjectieve criteria	84
B.1: <i>Rechtvaardigheidsperspectief</i>	84
B.1.1: <i>Rechtszekerheid</i>	85
B.1.2: <i>Doelgerichtheid</i>	85

<i>B.1.3: Rechtsgelijkheid</i>	87
<i>B.2: Economisch perspectief</i>	89
<i>B.3: Deelconclusie</i>	91

Lijst van gebruikte afkortingen

Art.	Artikel
EP EVRM	Eerste Protocol bij het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens
EHRM	Europees Hof voor de Rechten van de Mens
IVBPR	Internationaal Verdrag inzake de burgerrechten en politieke rechten
Wet IB 2001	Wet op de Inkomstenbelasting 2001
Wet IB 1964	Wet op de Inkomstenbelasting 1964
Wet IB 1914	Wet op de Inkomstenbelasting 1914
Wet VB 1964	Wet op de Vermogensbelasting 1964
Wet VB 1892	Wet op de Vermogensbelasting 1892

Hoofdstuk 1: Inleiding

1.1: Motivering onderzoek

Bij de huidige inrichting van de Nederlandse inkomstenbelasting is het draagkrachtbeginsel een belangrijk element. Dit beginsel houdt in dat een individu meer moet bijdragen naarmate hij meer verdient en/of over meer vermogen beschikt. Een uitspraak die hier goed bij past en vaak naar voren wordt gebracht wanneer het boxensysteem ter sprake komt, is: ‘De sterkste schouders dragen de zwaarste lasten.’ Op die manier is het boxenstelsel, waaronder de box 3 heffing, dan ook tot stand gekomen.¹ Nederland kent een aantal belastinginstrumenten die de kloof tussen arm en rijk kleiner maken. Er is namelijk een progressieve heffing met betrekking tot de inkomstenbelasting in box 1, waar elk individu die een Nederlands inkomen geniet, onder valt.² De effectieve belastingdruk is door de jaren heen met betrekking tot de inkomstenbelasting dan ook altijd hoger geweest bij de hogere welvaartsgroepen in vergelijking met de lagere welvaartsgroepen.³ Verder worden grote vermogens zwaarder belast in de schenken en erfbelasting.⁴ De sterkste schouders dragen dus de zwaarste lasten. Kunnen echter de sterkste schouders nog wel de zwaarste lasten blijven dragen met het nieuwe voorgenomen boxenstelsel in zicht? Op 29 september 2022 is een Kamerbrief verschenen die betrekking heeft op het inrichten van het toekomstige box 3-stelsel op basis van het werkelijk rendement per 1 januari 2026. In een eerdere Kamerbrief kwam naar voren dat dit werkelijk rendement hoogstwaarschijnlijk vormgegeven zal worden door middel van een vermogensaanwasbelasting.⁵

Door de jaren heen zijn vele aanpassingen gedaan aan box 3, om ervoor te zorgen dat het systeem meer zou bijdragen aan het draagkrachtbeginsel en het realisatiebeginsel⁶. Op 1 januari 2017 werd door het kabinet een aanpassing gemaakt in de forfaitaire heffing in box 3, omdat het 4% fictief rendement niet redelijkerwijs haalbaar bleek te zijn, zonder al te veel risico te nemen. Op 3 april 2015 is door de Hoge Raad geoordeeld dat de onhaalbaarheid van het fictieve rendement niet in strijd zou zijn met artikel 1 van het Eerste Protocol bij het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens.⁷ Dit arrest was voor de wetgever wel een waarschuwing om actie

---

¹ *Kamerstukken II* 1998/99, 26727, nr. 3, p. 34.

² Artikel 2.10 Wet op de Inkomstenbelasting 2001.

³ *Materiële welvaart in Nederland 2022*, p. 118.

⁴ Artikel 24 Successiewet.

⁵ *Kamerstukken II* 2021/22, 32140, nr. 105, p. 3.

⁶ Realisatiebeginsel: Het realisatiebeginsel acht dat waardevermeerderingen van activa pas tot uiting mogen worden gebracht als zij ook effectief zijn gerealiseerd op de desbetreffende datum.

⁷ HR 3 april 2015, ECLI:NL:HR:2015:812.

te ondernemen met betrekking tot de ruwe invulling van 4% fictief rendement binnen het toen geldende systeem. Om die reden werden er per 1 januari 2017 wijzigingen doorgevoerd in box 3. Het vermogen is destijds opgesplitst in twee verschillende rendementsklassen. Deze vermogensmix zou zogenaamd het draagkrachtsbeginsel en neutraliteitsbeginsel meer tot uitdrukking brengen. Het tegendeel is hier echter waar, gezien het feit dat er geen rekening wordt gehouden met de daadwerkelijke opsplitsing van het vermogen binnen deze twee rendementsklassen. De verandering was vormgegeven middels een fictief rendement door een fictieve samenstelling van het vermogen aan te nemen. Met name spaarders zijn hier de dupe van geworden.⁸ Immers, tot kortgeleden was de rente op sparen nul of zelfs negatief, maar werd er toch van uitgegaan dat op jaarbasis een positief rendement werd behaald. De fictieve samenstelling van het vermogen en het gehanteerde fictieve rendement was derhalve geen accurate weergave van de werkelijkheid.

1.2: Probleemstelling

Op 16 januari 2018 oordeelde het Hof Amsterdam dat de inrichting van box 3 door middel van de vermogensrendementsheffing een inbreuk zou zijn op het eigendomsrecht. Daar werden echter vooralsnog geen gevolgen aan verbonden, omdat het binnen de trias politica niet aan het Hof was om in een oplossing te voorzien voor de disbalans die ten grondslag lag aan de geconstateerde schending.⁹

De Hoge Raad heeft op 24 december 2021 (Kerstarrest) het oordeel gevelde dat de forfaitaire vermogensrendementsheffing van box 3 in strijd is met het EVRM en rechtsherstel moet plaatvinden:

“Het nieuwe stelsel perkt de door het EVRM gegarandeerde recht om vrij te beschikken over eigendom in, doordat het een verhoudingsgewijs zware financiële last verbindt aan de keuze om niet over te gaan tot het risicovol beleggen van vermogen. Ook is het discriminerend doordat degenen die pech hebben gehad met hun risicovolle beleggingen relatief zwaar worden belast. Naar het oordeel van de Hoge Raad is er niet een redelijke verhouding tussen de belangen die

---

⁸ HR 24 december 2021, ECLI:NL:HR:2021:1963.

⁹ Hof Amsterdam 16 januari 2018, ECLI:NL:GHAMS:2018:83.

de wetgever heeft willen dienen met het forfaitaire stelsel (uitvoerbaarheid, realiteit en opbrengst) en de ongelijkheid die met het stelsel wordt veroorzaakt.’¹⁰

De Hoge Raad heeft in deze zaak rechtsherstel geboden door het werkelijk rendement in de heffing te betrekken voor de jaren vanaf het belastingjaar 2017. Het rechtsherstel is hierbij vormgegeven door de introductie van een zogenaamde ‘forfaitaire spaarvariant’, waarbij er wel wordt gekeken naar de werkelijke vermogensmix, maar ook nog steeds forfaitaire rendementspercentages worden gehanteerd.¹¹

Het sinds 2017 geldende forfaitaire stelsel is verder af komen te liggen van een heffing op inkomen dat daadwerkelijk is genoten door een individuele belastingplichtige, terwijl de wetgever wel een heffing beoogde die dichter bij de werkelijkheid lag, aldus de Hoge Raad.¹²

Het idee is nu om van een forfaitair systeem af te stappen per 1 januari 2026, omdat dit niet aansluit op het werkelijk rendement. Het kabinet is van plan om een vermogensaanwasbelasting in te voeren ter vervanging van het huidige systeem. Een vermogensaanwasbelasting is een belastingvorm die heft over inkomen uit vermogen. Denk hierbij aan dividend en huur. Daarnaast wordt er bij deze belastingvorm ook op jaarbasis geheven over de waardemutaties van vermogenscomponenten.¹³

Gezien alle misstappen die de inrichting van box 3 heeft ondergaan, moeten we bij onszelf zeer kritisch te rade gaan: is een vermogensaanwasbelasting wel de juiste oplossing voor de heffing van box 3, of openen we hiermee de doos van Pandora?

Box 3 moet op een manier worden ingericht waarbij de beginselen die ten grondslag aan het belastingsysteem liggen, tot uitdrukking komen zonder dat fundamentele rechten van de mens worden geschonden.¹⁴ Een vermogensaanwasbelasting is een vorm van heffen waarbij naast de heffing van het direct rendement ook het indirect rendement als de waardeontwikkeling van vermogensbestanddelen wordt belast, ongeacht of dit rendement op korte termijn kan worden

---

¹⁰ ‘Vermogensrendementsheffing box 3 voor 2017 en 2018 in strijd met het eigendomsrecht en discriminatieverbod, Hoge Raad biedt rechtsherstel’, hogeraad.nl, 24 december 2021; HR 24 december 2021, ECLI:NL:HR:2021:1963, r.o. 3.3.5.

¹¹ ‘Kabinet maakt keuze voor rechtsherstel bezwaarmakers box 3 bekend’, loyensloeff.com, 3 mei 2022.

¹² HR 24 december 2021, ECLI:NL:HR:2021:1963, r.o. 3.2.3 en 3.3.2.

¹³ *Kamerstukken II 2022/23*, 32140, nr. 139, p. 3.

¹⁴ *Kamerstukken II 1998–1999*, 26727, nr. 3, p. 34. In de memorie van toelichting worden deze beginselen beschreven.

gerealiseerd. Het voorgaande hangt echter sterk af van de wijze en moment van heffing. Hier zit gelijk het venijnige van dit systeem: op het moment dat er weinig liquide rendement uit het vermogen wordt verkregen, maar dit vermogensbestandsdeel wel grote waardeinstijgingen doormaakt, zal er onvoldoende liquiditeit aanwezig zijn om aan de belastingheffing te kunnen voldoen.¹⁵ Daarmee zijn we weer terug bij af.

Bij een vermogensaanwasbelasting wordt belasting geheven over nog niet gerealiseerd inkomen. Een belastingplichtige is belasting verschuldigd over een waardeinstijging, die in toekomstige belastingjaren weer zou kunnen verdampen. Volgens staatssecretaris Van Rij kan dit economisch verstorend werken. Hij betoogt dat de verschuldigde belasting bij een waardeinstijging, die bij verkoop niet leidt tot inkomen, voorspelbaar verschilt tussen verschillende vermogenscategorieën. Bij spaargeld is daar namelijk geen sprake van, terwijl bij onroerend goed het jaren kan duren voordat een waardeinstijging wordt gecompenseerd met een waardedaling.¹⁶ Verder stelt Van Rij dat in tegenstelling tot de vermogensaanwasbelasting de vermogenswinstbelasting het voordeel heeft dat het veel beter aansluit bij het realisatiebeginsel, wat weer nauw samenhangt met het voorzichtigheidsbeginsel¹⁷. Pas bij verkoop mag geheven worden over de vermogensmutatie, gezien het feit dat dan pas de vermogensmutatie daadwerkelijk is omgezet in tastbaar inkomen. De staatssecretaris meent het hiervoor geschetste probleem te ondervangen door de toepassing van een verliesverrekening.¹⁸ De verliesverrekening houdt in dat verliezen betreffende een waardedaling van box 3-activa in het verleden mogen worden verrekend met een waardeinstijging in de toekomst. Ook mogen waardeinstijgingen in het verleden worden verrekend met waardedalingen in de toekomst.

De vraag is echter of deze oplossing dit probleem van de vermogensaanwasbelasting inderdaad wegneemt. Hoe kan het een logische oplossing zijn om de liquiditeit van de sterkste schouders te ondermijnen, terwijl wij deze schouders juist het hardst nodig hebben? Niet alleen komen op deze manier het realisatiebeginsel en draagkrachtbeginsel in het gedrang, maar zo is de vermogensaanwasbelasting wederom in strijd met het art. 1 EP EVRM:

---

¹⁵ Leeuw 2022.

¹⁶ *Kamerstukken II 2022/23*, 32140, nr. 139, p. 5-6.

¹⁷ Voorzichtigheidsbeginsel: Het voorzichtigheidsbeginsel acht dat bij het opmaken van een begroting opbrengsten pas ingebracht mogen worden, als daar zekerheid over bestaat dat deze tot uiting zullen komen. Daarbij moeten verliezen worden meegenomen zodra de kans hierop wordt geconstateerd.

¹⁸ *Kamerstukken II 2022/23*, 32140, nr. 139, p. 5-6.

“Every natural or legal person is entitled to the peaceful enjoyment of his possessions. No one shall be deprived of his possessions except in the public interest and subject to the conditions provided for by law and by the general principles of international law”.

Ieder natuurlijk persoon of rechtspersoon zou ongestoord eigendom mogen genieten. Nu wordt een deel van de bevolking gedwongen keuzes te maken die economisch suboptimaal zijn, om aan de belastingaanslag te kunnen voldoen.¹⁹ Denk daarbij aan gedwongen verkoop van illiquide vermogensbestanddelen, in het bijzonder onroerend goed. Het investeren in risicodragende activa zou juist beloond moeten worden. Maar wat is het nut om te investeren in deze activa als daar geen voldoende rendement meer tegenover mag staan? Juist het economisch ingecalculerd risico nemen, zou bevorderd moeten worden.

Ik wil gaan onderzoeken of het huidige wetsvoorstel voor de nieuwe inrichting van box 3 per 1 januari 2026 door middel van een vermogensaanwasbelasting wel de juiste methode is om de box 3 problematiek te verhelpen. Zou het niet beter zijn om af te stappen van de vermogensaanwasbelasting en box 3 in te richten volgens een vermogenswinstbelasting?

In mijn onderzoek wil ik specifiek aandacht besteden aan de invloed van zowel de vermogensaanwasbelasting als de vermogenswinstbelasting op onroerend goed en hoe deze invloed gewaardeerd wordt vanuit een rechtvaardigheids- en economisch perspectief. In het bijzonder heb ik besloten mijn aandacht te vestigen op onroerend goed en dan specifiek de verhuurde en de niet-verhuurde woningen. De waardeinstijgingen van deze activa zijn over het algemeen niet op korte termijn realiseerbaar en kunnen doorgaans niet in delen worden verkocht, maar slechts als geheel.²⁰ Dit in tegenstelling tot bijvoorbeeld een aandelenbelang. Delen van dit belang kunnen eenvoudig worden omgezet in euro's, mits voldoende verhandelbaar. Om deze redenen zal onroerend goed zich in een benardere situatie bevinden door de voorgenomen heffing in vergelijking met andere box 3 bestanddelen.

---

¹⁹ Boer 2022.

²⁰ ‘Illiquide beleggingen’, werkeanonspensioen.nl; ‘Vastgoed is een illiquide investering: Mythe 1 over investeringsvastgoed ontkracht’, wereldwijdleven.com.

Mijn onderzoeksvraag luidt dan ook:

“Welke heffing kan vanuit de behoorlijke beginselen van het belastingrecht met het oog op onroerend goed worden aangemerkt als de geschiktere box 3-heffing, de vermogensaanwasbelasting of de vermogenswinstbelasting? En welke reële heffing is optimaler vanuit economisch en rechtvaardigheids perspectief?”

1.3: Afbakening onderwerp

Het doel van de scriptie is te onderzoeken welke reële heffing beter geschikt zal zijn om te dienen als nieuwe box 3-heffing met het oog op onroerend goed. Onder de term ‘reële heffing’ zullen slechts de vermogensaanwasbelasting en vermogenswinstbelasting vallen. Andere vormen van een reële heffing zullen in het onderzoek niet aan te pas komen. Verder wordt onder de term ‘onroerend goed’ slechts de verhuurde en niet-verhuurde woningen verstaan. Tenslotte geldt dat binnen het EVRM slechts het Europese eigendomsrecht en het discriminatieverbod zullen worden behandeld.

1.4: Toetsingskader

Zie hoofdstuk 3 en hoofdstuk 4. Voor een verdere verdieping van het toetsingskader uit hoofdstuk 3 en hoofdstuk 4 wordt aangeraden om respectievelijk Appendix A en Appendix B te raadplegen.

Hoofdstuk 2: De geschiedenis van box 3

2.1: Inleiding

Van fouten moet je leren. Om te weten hoe de verdere inrichting van box 3 zou moeten worden vormgegeven, moet eerst worden onderzocht hoe we tot de totstandkoming van box 3 zijn gekomen. Wat was de aanleiding van de wetgever om voor een forfaitair systeem te kiezen? Wat voor veranderingen hebben de voorgangers van de heffing op vermogen en inkomsten uit vermogen doorgemaakt? In dit hoofdstuk zal de wettelijke geschiedenis van de totstandkoming van box 3 worden beschreven. Hierbij zal ook stil worden gestaan hoe de huidige problematiek een uitvloeisel is van deze geschiedenis.

2.2: Wet op de Vermogensbelasting 1892

Met de Wet op de Vermogensbelasting 1892 maakte de vermogensbelasting zijn eerste intrede per 1 januari 1893, onder de regie van toenmalig minister van Financiën Nicolaas Pierson. Het was nog geen vermogensbelasting in zijn zuivere vorm, maar slechts een component van het toen geldende inkomstenbelastingstelsel. Deze zogeheten ‘gesplitste inkomstenbelasting’ bestond uit twee onderdelen: de bedrijfsbelasting en de vermogensbelasting. De bedrijfsbelasting was een belasting die zag op bedrijfs- en arbeidsinkomsten en de vermogensbelasting was een belasting die zag op de inkomsten uit vermogen.²¹

Toentertijd was het inkomen uit vermogen moeilijk vast te stellen. Daarom werd er uit gegaan van een 4% fictief rendement van de vermogenswaarde op jaarbasis, welke per vermogenstrede opliep. Wat opmerkelijk is, is dat er in die tijd al discussie was omtrent de 4% fictie, welke mijns inziens bijzonder veel weg heeft van de huidige discussie omtrent box 3.

Art. 2 Wet VB 1892 regelde dat: *“eenieder belastingplichtig is naar de waarde van zijn vermogen, opgevat en berekend naar de bepalingen dezer wet.”*²² Wat hieruit valt op te maken is dat, bij deze voorloper van de huidige vermogensrendementsheffing, het totale vermogen de heffingsgrondslag vormt.

Ondanks dat de manier van heffen duidelijk ziet op een vermogensrendementsheffing, is hier toch sprake van een inkomstenbelasting: *“Voor de inkomstenbelasting is inkomen datgene, wat*

---

²¹ Dusarduijn 2012, paragraaf 0.6.2.1.

²² Artikel 2 Wet op de Vermogensbelasting 1892.

de wetgever om fiscale redenen noodig geacht heeft inkomen te noemen.”, aldus Pierson.²³ De inkomenswaarde van het vermogen is het voorwerp dat de Wet VB 1892 wilde treffen. Het feit dat niet het inkomen zelf, maar het vermogen in de heffing werd betrokken, zou uitsluitend gebaseerd zijn op overwegingen van eenvoud en doelmatigheid.²⁴

Het verraderlijke van deze bepaling was dat de heffing, gebaseerd op een 4% fictief rendement van het vermogen, groter kon zijn dan de inkomsten die daaruit voortvloeiden. Het vermogen zou dus kunnen worden aangetast indien de belastingaanslag boven de inkomensstroom zou uitsteken. Derhalve zou niet gesproken kunnen worden over een inkomstenbelasting, omdat een dergelijke inkomstenheffing de inkomstenbron in stand houdt.²⁵ De heffing mag de inkomstenbron niet in zijn hoedanigheid aantasten: daar was hier wel sprake van. Deze discrepantie betreffende de interpretatie van de inkomstenbelasting, die wezenlijk gewoon een vermogensbelasting is, lijkt bijzonder veel op de huidige vermogensrendementsheffingsdiscussie.

2.3: Wet op de Inkomstenbelasting 1914 – Fictief bronnenstelsel

Aan deze tegenstrijdigheid werd al gauw een einde gemaakt: per 1914 werden de twee componenten samengevoegd tot één belasting, de Wet op de Inkomstenbelasting 1914. Met de Wet IB 1914 verdween de 4% fictie en werden de vermogensinkomsten en de bedrijfs- en arbeidsinkomsten over één kam geschoren en daarmee op gelijke wijze in de heffing betrokken. Deze zogeheten ‘synthetische inkomstenbelasting’ trad per 1 mei 1915 in werking. Het onderscheid tussen vermogenswinsten en bedrijfswinsten verviel daarmee.²⁶ Wat wel opvallend is, is dat niet het reële inkomen werd belast: de omvang van de (vermogens)inkomsten werd benaderd via het bronnenfictiestelsel. Bij de constatering van bestaande bronnen werd de heffingsgrondslag gebaseerd op de omvang van de inkomsten betreffende het voorafgaande belastingjaar. Heffing bij nieuwe bronnen werd geheven naar de begrote opbrengst.²⁷ Toentertijd is dus besloten om af te stappen van de 4% fictie, omdat deze heffing zover van de werkelijkheid af zou kunnen komen te staan dat de belastingaanslag het vermogen zou kunnen indampen. Het nieuwe stelsel sloot echter nog steeds niet aan bij de werkelijkheid aangezien de

---

²³ Dusarduijn 2010, paragraaf 1.3.1.

²⁴ Dusarduijn 2010, paragraaf 1.3.1.

²⁵ Dusarduijn 2010, paragraaf 1.3.1.

²⁶ Dusarduijn 2012, paragraaf 0.6.3.

²⁷ Boer 2015.

opbrengsten van het jaar ervoor werden gebruikt ter bepaling van de omvang van de verschuldigde belasting.

In die tijd heerste ook de gedachte dat een vermogensbezitter een aanzienlijke voorsprong had ten opzichte van een individu die niet over vermogen beschikte. Derhalve hebben de wetswijzigingen van de wetten uit 1892 ervoor gezorgd dat we, naast de invoering van de Wet IB 1914, een aangepaste variant van de Wet op de Vermogensbelasting 1892 kregen. Deze heffing zag op het rechtstreeks heffen van de grondslag van het vermogen.²⁸ De vermogensbelasting werd vanaf toen als een zelfstandige heffing gehandhaafd.²⁹ Voor de omvang van de grondslag werd elke type vermogen in beginsel in aanmerking genomen. Deze vermogensbelasting fungeerde als een zelfstandige aanvulling op de inkomstenbelasting, met een proportioneel tarief.³⁰ Beschikte men over een spaarrekening, dan betaalde je inkomstenbelasting³¹ over de rente en vermogensbelasting over het saldo van die rekening.³²

2.4: Wet op de Inkomstenbelasting 1964 – Reëel stelsel

Tijdens de Duitse bezetting ging men over van een bronnenfictiestelsel naar een reëel stelsel. Artikel 4 van het Besluit 1941 bepaalde dat: *“Het voorwerp van de belasting is (...) het zuiver inkomen, dat zij in een kalenderjaar hebben genoten.”*³³ Slechts hetgeen wat in het kalenderjaar daadwerkelijk als inkomen werd genoten uit de bron, kon worden belast. Vermogenswinsten bleven buiten de heffing.

De Wet IB 1941 werd het fundament, waarop de Wet op de Inkomstenbelasting 1964 was voortgebouwd. Wat betreft het reële stelsel was er op theoretische basis geen ingrijpende verandering. Verder werd er een nieuwe vermogensbelasting ingevoerd, de Wet op de Vermogensbelasting 1964, maar daar is inhoudelijk ook weinig aan gesleuteld.³⁴

Artikel 24 Wet IB 1964 bepaalde dat vermogensinkomsten slechts zagen op: *“voordelen die worden getrokken uit onroerende en roerende goederen en uit rechten die niet op zaken*

---

²⁸ Geppaart 1995, p. 7-9.

²⁹ Meussen 1997, paragraaf 5.2.1.

³⁰ Ganzeveld 2020.

³¹ Inkomstenbelasting werd geheven over de grondslag na vrijstellingen.

³² Dusarduijn 2012, paragraaf 0.6.3.

³³ Dusarduijn 2012, paragraaf 0.6.4.

³⁴ Dusarduijn 2012, paragraaf 0.6.5.

*betrekking hebben.*³⁵ Slechts de afgescheiden vruchten en de andere uit vermogen getrokken voordelen mochten gezien worden als belastbare opbrengsten uit vermogen: maximaal wordt 60% geheven over rente, dividend en huur, waarbij de vermogenswinsten buiten beschouwing werden gelaten.³⁶ Een nieuwkomer, artikel 14 Wet VB 1964, bracht een anticumulatieregeling in het leven: de gezamenlijke druk van inkomsten- en vermogensbelasting kon maximaal oplopen tot 80% van het belastbare inkomen (vanaf 1994 68%).³⁷

Zoals bij de aanvang van de bepaling werd gevreesd, brak de houdbaarheid van deze bepaling: het werd een totale uitholling van de belastinggrondslag. Ongewone constructies als ‘nul-inkomen van de eigen vennootschap’³⁸, ‘vermogensgroEIFondsEN’³⁹ en ‘aandelenleaseconstructies’⁴⁰ werden de standaard. Via deze constructies wisten belastingplichtigen zowel de inkomstenbelasting als de vermogensbelasting te ontlopen, door belaste vermogensinkomsten om te zetten in onbelaste vermogenswinsten. Dit kon volgens de wetgever zo niet verder. Ondanks talloze reparatiewetgeving en antimisbruikbepalingen was het voor iedereen duidelijk: wie geen belasting wilde betalen, hoefde dat niet.⁴¹

2.5: De invoering van box 3

Op 11 december 1997 werd de nota ‘Belastingen in de 21e eeuw; een verkenning’ gepresenteerd.⁴² Hiermee werd middels de Wet op de Inkomstenbelasting 2001 een gesloten boxenstelsel ingevoerd. Met dit stelsel verdween zowel de Wet IB 1964 als de Wet VB 1964 van de kaart. De voornaamste aanpassing was de vervanging van de Wet VB 1964 door de introductie van de alomvattende ‘vermogensrendementsheffing’ in box 3, als onderdeel van de inkomstenbelasting.⁴³ Deze verandering werd noodzakelijk geacht, zo komt naar voren in de

---

³⁵ Artikel 24 Wet op de Inkomstenbelasting 1964.

³⁶ *Kamerstukken II 1998/1999*, 26727, nr. 3, p. 36.

³⁷ Dusarduijn 2010, paragraaf 1.3.4.

³⁸ Nul-inkomen van de eigen vennootschap was een constructie, waarbij een belastingplichtige geen inkomen van de vennootschap aan zichzelf uitkeerde en dit inkomen oppotte in de vennootschap. Op deze manier werd er zowel geen inkomstenbelasting betaald als vermogensbelasting.

³⁹ VermogensgroEIFondsEN waren een beleggingsproduct, waarbij geen (belaste) rente of dividend werd uitgekeerd en het rendement volledig bestond uit (onbelaste) koerswinst.

⁴⁰ Aandelenleaseconstructie: Een particulier kocht met geleend geld een mandje aandelen en zou, volgens sterk geflatteerde berekeningen, op de einddatum van het plan via de sterk gestegen aandelenkoers eerst zijn restschuld kunnen aflossen. Daarna zou een aanzienlijk vermogen resteren voor de belegger zelf. In de tussenliggende periode was de betaalde rente fiscaal (deels) aftrekbaar en de behaalde koerswinst bleef onbelast.

⁴¹ Dusarduijn 2012, paragraaf 0.6.5.

⁴² *Kamerstukken II 1997/1998*, 25810, nr. 2.

⁴³ *Kamerstukken II 1998/1999*, 26727, nr. 3, p. 4.

memorie van toelichting op de Wet IB 2001.⁴⁴ Zo bepleitte de wetgever in de nota op de belastingherziening 2001 het volgende:

“In de toelichting op het wetsvoorstel is aangegeven dat wat betreft de belastingheffing over inkomsten uit vermogen een ingrijpende wijziging noodzakelijk is. De opzet van het systeem zoals dat onder de werking van de Wet op de inkomstenbelasting 1964 functioneert, kan de steeds verdergaande uitholling van de belastinggrondslag niet tot staan brengen. (...) In de sfeer van de inkomsten uit vermogen is daarbij gekozen voor introductie van een forfaitair rendement op brede grondslag. Het forfaitaire rendement is een effectieve en eenvoudige heffing op basis van het uitgangspunt dat elke belastingplichtige met zijn vermogen over een wat langere periode bezien gemiddeld een rendement van 4% kan halen.”⁴⁵

De Wet IB 1964 was ongeschikt om de vergaande uitholling van de belastinggrondslag een halt toe te roepen. Belastingplichtigen benutten namelijk massaal de mogelijkheid om over een aanzienlijk deel van hun vermogen onbelast rendement te genieten door waardeinstijgingen van hun vermogen. Waardeinstijgingen waren namelijk geen vruchten van het vermogen en daarmee onbelast. Dit was onwenselijk en daarvoor zou een robuust systeem in de plaats moeten komen. De doelstelling was om een stelsel te creëren dat enerzijds in economische zin genoten inkomsten uit vermogen weer effectief zou kunnen belasten en dat anderzijds in verhouding moest staan met de maatschappelijke acceptatie en draagkracht. De oplossing was om een ‘vermogensrendementsheffing’ in het leven te roepen: een forfaitair stelsel dat eenvoud biedt door 4% over de vermogensgrondslag te heffen, waarbij elke belastingplichtige met zijn vermogen in staat is om over een wat langere periode bezien, zonder enig risico, gemiddeld 4% rendement te halen.⁴⁶

Een erg schappelijk systeem: *“Elke sukkel haalt meer dan 4 procent rendement. Wie dat niet lukt, kan bij mij staatsobligaties krijgen, met een procent of 6”*, aldus voormalig minister van Financiën Gerrit Zalm.⁴⁷ Hiermee dacht de wetgever de vermogensbelasting problematiek te hebben opgelost, maar niets bleek (later) minder waar.

---

⁴⁴ Kamerstukken II 1998/1999, 26727, nr. 3, p. 6.

⁴⁵ Kamerstukken II 1999/2000, 26727, nr. 7, p. 224 - 225.

⁴⁶ Kamerstukken II 1999/2000, 26727, nr. 7, p. 225.

⁴⁷ De Witt Wijnen 2016.

Bij een evaluatieonderzoek van de belastingherziening 2001, na de eerste vijf jaren sinds de invoering van het nieuwe stelsel, was het algemeen beeld positief: box 3 is robuust en eenvoudig.⁴⁸ Wie niet een 4% rendement op box 3-vermogen wist te behalen was erg verkeerd bezig: ‘the sky is the limit’ voor beleggers.⁴⁹

In de jaren die volgden, daalden de spaarrentes. Dit had tot gevolg dat het 4% rendement niet meer kon worden behaald, zonder al te veel risico te nemen. Zeker met de val van Lehman Brothers tijdens de financiële crisis bleek het snel klaar te zijn met de pret van box 3, waarbij beleggingen in vastgoed en staatsobligaties geen soelaas meer konden bieden.⁵⁰ Tevens begon vanaf hier het beeld over box 3 te kantelen en ontstond de box 3-tragedie zoals we deze tegenwoordig kennen. Het werkelijk rendement kwam zover af te liggen van het belaste rendement en dan met name van het rendement op spaargeld, dat al jaren onder de 4% rendement lag. Massale bezwaarprocedures volgden, die zagen op het feit dat de vermogensrendementsheffing in strijd zou zijn met Europese en internationale mensenrechtenverdragen (EVRM en IVBPR).⁵¹ Dit was een aanleiding voor Staatsecretaris Wiebes om toch deze discrepantie tussen het beoogde rendement en het daadwerkelijke rendement te onderzoeken.

Per 1 januari 2017 zijn daarom wijzigingen doorgevoerd in box 3. Het vermogen is destijds opgesplitst in twee verschillende rendementsklassen. Deze vermogensmix zou een betere benadering zijn van de werkelijkheid, waarbij nu wel het draagkrachtsbeginsel en neutraliteitsbeginsel meer tot uitdrukking wordt gebracht. Nog steeds werd er geen rekening gehouden met de daadwerkelijke opsplitsing van het vermogen binnen deze twee rendementsklassen. De verandering was vormgegeven middels een fictief rendement door een fictieve samenstelling van het vermogen aan te nemen, die verschilde per vermogensklasse. Met name spaarders zijn hier de dupe van geworden. Immers was tot kortgeleden de rente nul of zelfs negatief op sparen, maar toch werd er op jaarbasis van uitgegaan dat een bepaald rendement werd behaald. De samenstelling van het fictief vermogen en het gehanteerde fictieve rendement waren wederom geen accurate weergave van de werkelijkheid.

---

⁴⁸ *Kamerstukken II* 2005/06, 30375, nr. 2.

⁴⁹ Ganzeveld 2020.

⁵⁰ *Rentereeksen Nederlandse staatsobligaties van 2002 t/m 2009 2016; Rentereeksen Nederlandse staatsobligaties vanaf 2010 2023.*

⁵¹ Ganzeveld 2020.

Het Kerstarrest bezegelde het lot van deze heffingsvorm dan ook definitief.⁵² De forfaitaire vermogensrendementsheffing van box 3 was nu officieel een inbreuk op het eigendomsrecht. Het zo veel belovende vermogensrendementsheffing systeem is ten val gekomen.

2.6: Deelconclusie

Geconcludeerd kan worden dat een heffing op basis van een samenstel van forfaits en op voorhand ingeschatte rendementen een vergeefse poging is om de werkelijkheid te benaderen. Die fout is begaan onder de regie van Pierson en nog eens met de invoering van het boxenstelsel. Een ezel stoot zich niet twee keer aan dezelfde steen. De vraag is of de wetgever heeft geleerd van zijn fouten. Recentelijk kondigde het kabinet aan dat box 3 zou worden ingericht via een vermogensaanwasbelasting. Mijns inziens stoot het kabinet zich daarmee voor de derde keer aan dezelfde steen.

---

⁵² HR 24 december 2021, ECLI:NL:HR:2021:1963.

Hoofdstuk 3: Objectieve criteria voor de box 3-heffing

3.1: Inleiding

Nu we weten hoe de geschiedenis van box 3 en zijn voorgangers is verlopen, is het goed om te kijken waar een box 3-heffing dan wel aan moet voldoen. Waarom hebben we in de afgelopen eeuwen niet één consistent werkend systeem kunnen vinden? In dit hoofdstuk staan de eisen voor een box 3-heffing centraal. Er zal gekeken worden vanuit een objectieve invalshoek waar een degelijke box 3-heffing aan dient te voldoen. Het toetsingskader dat hierbij hoort, zal gevormd worden door de in de literatuur geformuleerde criteria. Daarna zal in hoofdstuk 4 worden gekeken naar een meer subjectieve invulling. Deze invulling wordt geanalyseerd vanuit rechtvaardigheids perspectief en vanuit economisch perspectief.

3.2: Waar zou de heffing van box 3 aan moeten voldoen?

In het belastingrecht bestaat een aantal criteria waaraan een degelijk belastingstelsel dient te voldoen. Een belastingstelsel moet eerlijk, effectief, efficiënt en eenvoudig zijn.⁵³ Voor de inkomstenbelasting en dus box 3 geldt dat ook aan deze criteria moet worden voldaan. De beginselen zullen kort en bondig worden behandeld in dit hoofdstuk. Voor een verdere uitwerking en verdieping van de beginselen zal Appendix A moeten worden geraadpleegd.

3.2.1: De beginselen

3.2.1.1: Het draagkrachtbeginsel

Voor de toetsing van de eerlijkheid heb ik gekozen dit te benaderen vanuit het draagkrachtbeginsel.⁵⁴ Het draagkrachtbeginsel is een oerprincipe dat zijn oorsprong in de achttiende eeuw vond. Adam Smith bracht voort dat belasting zou moeten worden geheven naar ‘ability to pay’. Belastingplichtigen moeten ‘in proportion to their respective abilities’ bijdragen.⁵⁵ Tegenwoordig wordt dit draagkrachtbeginsel bepaald aan de hand van consumptie, inkomen en vermogen.⁵⁶ Voor de inkomstenbelasting is het inkomen en vermogen van belang, waarbij box 3 uitsluitend op het vermogen ziet.

Voor de beoordeling van het draagkrachtbeginsel zal worden getoetst aan de horizontale en verticale gelijkheid. Dit houdt in dat mensen in dezelfde economische positie fiscaal gelijk

---

⁵³ Stevens en De Smit 2020, p. 10-11.

⁵⁴ Zie onderdeel 1 van Appendix A voor een verdere uitwerking en verdieping van het draagkrachtbeginsel.

⁵⁵ Smith 1776.

⁵⁶ Heithuis, Kavelaars & Schuver 2020, p. 1.

worden behandeld (horizontale gelijkheid) en dat mensen in ongelijke economische posities fiscaal ongelijk worden behandeld (verticale gelijkheid).⁵⁷ Voor de bepaling van de economische positie zal worden gekeken naar de hoogte van het inkomen uit vermogen.

Waar bij horizontale gelijkheid een gelijke behandeling wat betreft de belastingdruk eenvoudig objectief is vast te stellen, is dat bij de ongelijke behandeling voor de verticale gelijkheid lastiger. Tot in hoeverre een belastingplichtige fiscaal anders moet worden behandeld is subjectief van aard. Gemakshalve is daarom aangesloten bij het criterium van Van den Dool: van verticale gelijkheid is sprake wanneer een belastingplichtige met een hogere draagkracht dan de ander tenminste hetzelfde belastingbedrag verschuldigd is als die ander.⁵⁸

3.2.1.2: *Het neutraliteitsbeginsel*

Het neutraliteitsbeginsel beschouw ik mede een toetsingscriterium te zijn voor de eerlijkheid.⁵⁹ Een belastingheffing moet het principe van neutraliteit beogen. Een heffing mag niet leiden tot gedragsveranderingen.⁶⁰ Belastingplichtigen moeten een neutrale afweging kunnen maken tussen rendement en risico, zonder dat dit vanuit fiscaal oogpunt wordt gestuurd.

De voornaamste reden voor het invoeren van de Wet IB 2001 was, zoals eerder genoemd: het tegengaan van de uitholling van de belastinggrondslag onder de Wet IB 1964. Onder deze wet was belastingarbitrage namelijk mogelijk. De vermogensinkomsten werden progressief belast, waarbij de vermogenswinsten onbelast bleven. Deze vorm van heffen wekte fiscale prikkels op die zich uitten in gedragsreacties. Dergelijke gedragsreacties openbaarden zich in beleggingsconstructies waarbij de rendementen werden genoten in de vorm van onbelaste vermogenswinsten. Het feit dat fiscale overwegingen worden ingegeven door wetgeving, is in strijd met het neutraliteitsbeginsel. Het belastingsysteem zou zo min mogelijk verstorend moeten fungeren.⁶¹

Bij de invoering van box 3 werd in de memorie van toelichting hier het volgende over gezegd: *“In dat kader is bij de Verkenning gezocht naar (...). Deze onbelastbaarheid leidt ertoe dat er*

---

⁵⁷ Cnossen en Bovenberg 2000, paragraaf 3.3; Cnossen 1980.

⁵⁸ Van den Dool 2009, p. 14.

⁵⁹ Zie onderdeel 2 van Appendix A voor een verdere uitwerking en verdieping van het neutraliteitsbeginsel.

⁶⁰ Stiglitz 2000, p. 459.

⁶¹ *Kamerstukken II 1998/99, 26727, nr. 3, p. 19.*

*een zuiver economische afweging kan worden gemaakt tussen rendement en risico.*⁶² De wetgever acht de fiscale neutraliteit van box 3 noodzakelijk. Belastingplichtigen moeten niet een richting opgeduwd worden om economisch onzuivere afwegingen te maken tussen rendement en risico. Dit wil zeggen dat het forfaitaire systeem eerder als een steunpilaar had moeten dienen voor de keuze welk beleggingsprofiel het beste bij de belastingplichtige past.

3.2.1.3: Het doeltreffendheidsbeginsel

Wat betreft de effectiviteit zal aandacht worden besteed aan de doeltreffendheid van het belastingstelsel.⁶³ Het doeltreffendheidsbeginsel beoogt het principe van causaliteit. In hoeverre leidt het voorgenomen regeringsbeleid tot de gewenste beleidsresultaten?⁶⁴ Er zal getoetst kunnen worden in welke mate een belastingheffing effectief is geweest. Heeft de wetgever met behulp van nieuwe wetgeving zijn doelen weten te behalen?

3.2.1.4: Het doelmatigheidsbeginsel

De efficiëntie en de eenvoud vinden hun aard terug in de doelmatigheid.⁶⁵ Het representeert de efficiëntie van een belastingheffing. Het doelmatigheidsbeginsel, in zijn meest dominante vorm ook wel ‘het welvaartsbeginsel’, houdt in dat een belastingheffing een zo min mogelijk versturende werking moet hebben op de samenleving. Hierbij moeten de kosten voor het innen van de belasting in verhouding staan tot de opbrengsten van de heffing.⁶⁶ Eenvoud is daarbij een onlosmakelijk verbonden begrip: hoe eenvoudiger een heffing, hoe minder kosten.

3.2.2: Het Europese eigendomsrecht

Tenslotte is het van belang dat het Europese eigendomsrecht mede als toetsingscriterium zal gelden.⁶⁷ Het discriminatieverbod zal in deze scriptie niet als een volledig op zichzelf staand toetsingscriterium gelden. Het is meer een bijkomstigheid waar ook aan voldaan moet worden wanneer het Europese eigendomsrecht ter sprake komt. Hierdoor is immers de onrust ontstaan met betrekking tot de forfaitaire vermogensrendementsheffing. Derhalve meen ik dat de

---

⁶² *Kamerstukken II 1998/99, 26727, nr. 3, p. 34-35.*

⁶³ Zie onderdeel 3 van Appendix A voor een verdere uitwerking en verdieping van het doeltreffendheidsbeginsel.

⁶⁴ *Onderzoek naar doelmatigheid en doeltreffendheid 2015, p. 5.*

⁶⁵ Zie onderdeel 4 van Appendix A voor een verdere uitwerking en verdieping van het doelmatigheidsbeginsel.

⁶⁶ Stevens en De Smit 2020, p.16.

⁶⁷ Zie onderdeel 5 van Appendix A voor een verdere uitwerking en verdieping van het Europese eigendomsrecht in samenhang met het discriminatieverbod.

belastingheffing weer in overeenstemming moet zijn met het Europese eigendomsrecht in samenhang met het discriminatieverbod, wil het voldoen aan een degelijke box 3-heffing.

3.3: Deelconclusie

Al met al kan worden gesteld dat een box 3-heffing aan vijf criteria moet voldoen: het draagkrachtbeginsel, het neutraliteitsbeginsel, het doeltreffendheidsbeginsel, het doelmatigheidsbeginsel en het Europese eigendomsrecht. Wanneer een heffing aan deze vijf criteria voldoet, kan gesteld worden dat vanuit de behoorlijke beginselen van het belastingrecht, de heffing geschikt zal zijn als box 3-heffing.

Hoofdstuk 4: Subjectieve criteria voor de box 3-heffing

4.1: Inleiding

Uit hoofdstuk 3 in samenhang met Appendix A is gebleken aan welke eisen een ‘degelijke’ box 3-heffing dient te voldoen. Dit is bekeken vanuit een objectieve invalshoek, waarbij de door de literatuur gevormde criteria de toetsingspunten waren voor de box 3-heffing. Naast dat een objectieve blik van belang is, is een subjectieve blik noodzakelijk, om te beoordelen in welke mate deze objectiviteit zal moeten worden toegepast voor een optimale box 3-heffing. Daarom zal in dit hoofdstuk aandacht worden besteed aan de subjectieve invulling van box 3 door dit te benaderen vanuit rechtvaardigheids perspectief en economisch perspectief. Voor een verdere uitwerking en verdieping van de subjectieve criteria zal Appendix B moeten worden geraadpleegd.

4.2: Rechtvaardigheids perspectief

Wat betreft de visie op rechtvaardigheid kan deze per individu erg uiteenlopen. De vraag is: wanneer kan gesproken worden over een rechtvaardige heffing? Er moet gezocht worden naar een meer abstract idee van rechtvaardigheid. Vanuit de literatuur kan de rechtvaardigheid in drie bestanddelen worden onderscheiden. Reuvers ontleedt de rechtvaardigheid voor een belastingheffing in de eerste twee componenten: de rechtszekerheids- en rechtsgelijkheidsgedachte.⁶⁸ De benadering wordt echter gevonden vanuit een negatieve invalshoek, waardoor rechtszekerheid en rechtsgelijkheid als rechtvaardigheidstekorten worden gezien. Dat levert een negatieve norm als uitgangspunt op. Gaat het in het recht echter niet ook en vooral om een positieve oriëntatie?⁶⁹ Wil het recht immers, zeker in onze huidige rechtsstaat, niet eerder bepaalde doelen bereiken dan iets vermijden?⁷⁰ Gribnau behandelt ook het thema rechtvaardigheid, waarbij hij zich heeft laten inspireren door Radbruch.⁷¹ Gribnau behandelt de component ‘doelgerichtheid’ als een toevoeging aan de rechtszekerheid en de rechtsgelijkheid, welke mijns inziens essentieel is voor de beoordeling van rechtvaardigheid.⁷² Daarnaast heeft de benadering van de drie componenten een positieve norm als uitgangspunt. Derhalve heb ik in navolging van Gribnau aansluiting gevonden bij zijn inzichten die een heffing gerechtvaardigd maken. De volgende bestanddelen zullen centraal staan: rechtszekerheid,

---

⁶⁸ Reuvers 1982.

⁶⁹ Gribnau 1995, paragraaf 4.

⁷⁰ Gribnau 1995, paragraaf 4.

⁷¹ Gribnau 2006.

⁷² Gribnau 2006, paragraaf 3.

doelgerichtheid en rechtsgelijkheid. De toetsing moet volgens een vaste volgorde geschieden, omdat de beoordeling van de ene component de resultaten van de andere vereist.

4.2.1: Rechtszekerheid

De eerste component is de rechtszekerheid.⁷³ Een burger moet met zekerheid weten waar hij binnen het rechtsstelsel aan toe is. De rechtzekerheid geeft zodoende de positiviteit van het recht weer en biedt daarmee zekerheid aan de doelgerichtheid.⁷⁴ Eenvoud is daarbij noodzakelijk ter begrip van de positiviteit van het belastingrecht: het maakt het recht duidelijk en inzichtelijk, wat de rechtszekerheid bevordert.⁷⁵

4.2.2: Doelgerichtheid

De doelgerichtheid geeft niet de mate van effectiviteit van een wet weer, maar het omhelst de ‘gerichtheid’ van het recht een doel te verwezenlijken.⁷⁶ Doelgerichtheid geeft puur de invulling van het recht weer om een bepaald doel te bereiken.⁷⁷ Doelgerichtheid is dus iets heel anders dan doelmatigheid en doeltreffendheid in de zin van effectiviteit.⁷⁸ Het in hoofdstuk 3 besproken doelmatigheidsbeginsel en doeltreffendheidsbeginsel zien vooral op het resulterende effect van het recht. Mijns inziens omvat doelgerichtheid de ‘maatregelen’ die nodig zijn geacht, het doel te verwezenlijken. Vanuit de doelgerichtheid kan toegewerkt worden naar de rechtsgelijkheid. De vraag is in hoeverre de doelgerichtheid leidt tot rechtsgelijkheid? Vandaar dat eerst de component doelgerichtheid moet zijn vastgesteld, voordat men kan spreken over de rechtsgelijkheid.⁷⁹

4.2.3: Rechtsgelijkheid

De rechtsgelijkheid bepaalt welke gevallen als gelijk of ongelijk moeten worden behandeld.⁸⁰ Gelijke gevallen dienen gelijk behandeld te worden, waarbij ongelijke gevallen ongelijk behandeld dienen te worden naar mate van hun ongelijkheid.⁸¹ Ondanks dat menig individu wel een idee heeft hoe rechtsgelijkheid mogelijk zou moeten aanvoelen, is dit slechts een formele

---

⁷³ Zie onderdeel 1 van Appendix B.1 voor een verdere uitwerking en verdieping van de rechtszekerheid.

⁷⁴ Gribnau 2006, p. 35.

⁷⁵ Gribnau 2006, p. 37-38.

⁷⁶ Zie onderdeel 2 van Appendix B.1 voor een verdere uitwerking en verdieping van de doelgerichtheid.

⁷⁷ Gribnau 1995, paragraaf 4.

⁷⁸ Gribnau 2006, p. 34.

⁷⁹ Gribnau 2006, p. 34.

⁸⁰ Zie onderdeel 3 van Appendix B.1 voor een verdere uitwerking en verdieping van de rechtsgelijkheid.

⁸¹ Gribnau 2006, p. 34.

bepaling die rechtvaardigheid in enge zin weergeeft.⁸² Derhalve zal hiervoor benadering moeten worden gezocht vanuit het draagkrachtbeginsel.

Als aan deze drie componenten is voldaan heeft het begrip rechtvaardigheid een concrete, maar vooral tastbare invulling gekregen. Dan kan mijns inziens pas gesproken worden over een ‘rechtvaardige’ heffing.

4.3: Economisch perspectief

Tenslotte zal aandacht moeten worden besteed aan het economisch perspectief.⁸³ De klassieke doelstelling van belasting heffen is immers budgettair, dus het is van belang dat een box 3-heffing mede zal zorgen voor consistente geldstromen voor de schatkist. Cruciaal is daarbij hoe de rechtvaardigheid in verhouding staat tot de economische staat van een heffing? Een heffing kan heel eenvoudig en economisch gunstig zijn, maar wat is dat waard als deze heffing in zijn geheel niet als rechtvaardig kan worden beschouwd?

4.4: Deelconclusie

Naast dat de objectieve criteria voor een box 3-heffing een duidelijk toetsingskader bieden voor de degelijkheid van de heffing, zijn de opgestelde subjectieve criteria noodzakelijk voor de ‘juistheid’ van de heffing. Een belastingheffing moet rechtszekerheid, doelgerichtheid en rechtsgelijkheid opleveren. Daarnaast zal een heffing tevens consistente geldstromen moeten opleveren voor de schatkist. Van belang om in het achterhoofd te houden is: een belastingheffing kan wel kosteneffectief zijn en zorgen voor consistente belastinginkomsten, maar wat is deze heffing waard als niet gesproken kan worden over een rechtvaardige heffing? Vandaar dat een box 3-heffing naast de objectieve criteria ook zal moeten voldoen aan de in dit hoofdstuk opgestelde subjectieve criteria.

---

⁸² Gribnau 2006, p. 34; Strikt genomen geeft de mate van rechtsgelijkheid de mate van rechtvaardigheid weer.

⁸³ Zie onderdeel 2 van Appendix B voor een verdere uitwerking en verdieping van het economisch perspectief.

Hoofdstuk 5: Vermogensaanwasbelasting - heffing op basis van jaarlijks reëel rendement

5.1: Inleiding

Een belastingheffing die in de basis uit ficties en forfaits bestaat, kan niet worden gerechtvaardigd binnen de inkomstenbelasting. In het coalitieakkoord is overeengekomen dat de toekomstige heffing van box 3 per 1 januari 2025, inmiddels uitgesteld tot 1 januari 2026⁸⁴, vorm zal worden gegeven op basis van het werkelijke rendement.⁸⁵ Daarbij lag de keuze tussen de vermogensaanwasbelasting en de vermogenswinstbelasting. Bij de vormgeving van het nieuwe stelsel voor box 3 gaat het kabinet uit van een vermogensaanwasbelasting.⁸⁶ Van belang voor deze scriptie is om te onderzoeken wat voor gevolgen dat heeft voor onroerend goed. In dit hoofdstuk wordt eerst de heffingssystematiek van de vermogensaanwasbelasting besproken. Vervolgens wordt gekeken wat voor invloed dit heeft op onroerend goed. Tenslotte wordt deze heffing getoetst aan alle objectieve criteria, besproken in hoofdstuk 3. In het volgende hoofdstuk zal de vermogenswinstbelasting worden besproken.

5.2: De heffingssystematiek van de vermogensaanwasbelasting

Bij een vermogensaanwasbelasting wordt jaarlijks op twee manieren belasting geheven: over de reguliere inkomsten (zoals rente, dividend, huur en pacht) en de ongerealiseerde waardeontwikkeling van vermogensbestanddelen (zoals koerswinst of koersverlies van aandelen, waardestijging of waardedaling van onroerend goed).⁸⁷ Voor ieder vermogensbestandsdeel zal elk jaar moeten worden bepaald wat de verkrijgingsprijs is op het moment dat het deel gaat uitmaken van de heffingsgrondslag. Op 31 december zal moeten worden gekeken wat de waarde is van de vervreemdingsprijs op het moment dat het vermogensbestandsdeel de heffingsgrondslag verlaat. Onttrekkingen dienen bij het verschil opgeteld te worden en stortingen dienen afgetrokken te worden, in de loop van het jaar.

---

⁸⁴ 'Nieuw box 3-stelsel op basis van werkelijk rendement naar 2026', rijksoverheid.nl, 5 september 2022.

⁸⁵ *Kamerstukken II 2021/22*, 32140, nr. 105, p. 1.

⁸⁶ *Kamerstukken II 2021/22*, 32140, nr. 105, p. 3.

⁸⁷ *Kamerstukken II 2021/22*, 32140, nr. 105, p. 5.

Ter verheldering van de vermogensaanwasbelasting, is een eenvoudig voorbeeld geschetst:

Voorbeeld vermogensaanwasbelasting van onroerend goed in box 3

X heeft op 1 januari een tweede woning aangekocht van €500.000 voor verhuur. Beginwaarde = €500.000

Elke maand ontvangt X €1.100 aan huur. Reguliere inkomsten = €1.100*12 = €13.200

Op 10 juli heeft X €50.000 in het pand geïnvesteerd. Stortingen = €50.000

Op 31 december is het pand €600.000 waard. Eindwaarde = €600.000

Het verschil in waarde van het pand tussen 31 december en 1 januari is €600.000 – €500.000 = €100.000. Om de vermogensaanwas te bereiken moet dit verschil worden gecorrigeerd met stortingen en onttrekkingen. €100.000 (begin – eindwaarde) – €50.000 (stortingen) + €0 (onttrekkingen) = €50.000.

De reguliere inkomsten bedragen €13.200 en de vermogensaanwas bedraagt €50.000. Derhalve bedraagt het totale inkomen uit vermogen €63.200.

5.3: De vermogensaanwasbelasting met betrekking tot onroerend goed

De vermogensaanwasbelasting belast bij onroerend goed zowel de reguliere opbrengsten (directe rendement), als de jaarlijkse waardeontwikkeling (indirect rendement). Het directe rendement, betreffende de verhuur, pacht en erfpachten minus de daarbij horende aftrekbare kosten, zal bij de invoering van het werkelijke rendement stelsel onmiddellijk werkelijk worden belast. In beginsel zal een zelfaangifte geschieden en onderzocht worden of een huurregister als contra-informatie zal kunnen worden gebruikt voor de vooringevulde aangifte.⁸⁸

Het indirecte rendement betreft de waardeontwikkeling van onroerende zaken. Minder voor de hand liggend is hoe deze waardeontwikkeling moet worden belast. Staatsecretaris Van Rij heeft derhalve zes verschillende varianten uitgewerkt voor de waardontwikkeling van onroerende zaken.⁸⁹ Deze zes zullen niet allen uitvoerig besproken worden in de scriptie, omdat niet alle varianten relevant zijn voor het onderzoeksdoel van deze scriptie. Variant nummer 3 heeft echter betrekking op de vermogensaanwasbelasting en zal daarom wel worden behandeld.

Voor deze variant is het ter bepaling van de waardeontwikkeling vanzelfsprekend dat het verschil tussen de eindwaarde en de beginwaarde van het onroerend goed wordt berekend. Voor

⁸⁸ Kamerstukken II 2022/23, 32140, nr. 139, p. 13.

⁸⁹ Kamerstukken II 2022/23, 32140, nr. 139, p. 16-20.

woningen zal worden aangesloten bij de WOZ-waarde en voor niet-woningen bij de waarde economisch verkeer (WEV). De waardeontwikkeling van woningen zal met een jaar vertraging worden belast. Voor niet-woningen zal de waardeontwikkeling in het jaar zelf worden belast.⁹⁰

5.4: Toetsing van de vermogensaanwasbelasting aan de objectieve criteria

Dat de keuze is gevallen op een reële heffing over onroerend goed staat mijns inziens buiten kijf. Zoals uit Appendix B is gebleken, staat de eenvoud van de vermogensrendementsheffing niet in proportie tegenover de disbalans die de heffing teweegbrengt.

Vanuit de geschiedenis in de Wet IB 1964 leert de ervaring dat het buiten beschouwing laten van vermogenswinsten leidt tot een wankelsysteem waarin belaste vermogensinkomsten worden omgezet tot onbelaste vermogenswinsten.⁹¹

Binnen de Wet IB 2001 is van het buiten beschouwing laten van vermogenswinsten geen sprake. Zowel binnen box 1, 2 als 3⁹² worden de waardeveranderingen van vermogensbestanddelen in aanmerking genomen. *“Uitsluitend⁹³ de eigen woning en bepaalde verzekeringsproducten zijn de laatste onbelaste relikwieën uit de tijd van de bronnentheorie.”*⁹⁴ Van slechts vermogensinkomsten belasten is dus al lang geen sprake meer.

Voor de Wet IB 2001 was het van belang om het genietingstijdstip als uitgangspunt te nemen. Hiermee houdt het realisatiebeginsel zijn waarde binnen de Wet IB 2001 met uitzondering van box 3. Dit beginsel houdt in dat waardevermeerderingen van activa pas tot uiting mogen worden gebracht als zij ook effectief zijn gerealiseerd op de desbetreffende datum. Het vindt zijn karakter terug in de beginselen besproken in hoofdstuk 3 en dan met name het draagkrachtbeginsel in zijn meest abstracte vorm: belasting kan niet eerder worden betaald en naar draagkracht worden geheven, dan het moment waarop de belastingplichtige over de belastbare ‘inkomst’ kan beschikken, aldus Boer.⁹⁵ Mijns inziens is het van cruciaal belang dat het realisatiebeginsel zijn waarde in het reële heffing systeem zal terugvinden, omdat de essentie daarvan voortvloeit uit de beginselen die ten grondslag liggen aan een ‘degelijke’ box 3-heffing.

---

⁹⁰ *Kamerstukken II 2022/23*, 32140, nr. 139, p. 17-18.

⁹¹ Zie paragraaf 2.4.

⁹² Bij de vermogensrendementsheffing in box 3 is de vermogenswinst ingecalculleerd door het totale vermogen als heffingsgrondslag te nemen.

⁹³ Een uitzondering hierop is het eigenwoningforfait dat afhankelijk is van fluctuerende WOZ-waarden.

⁹⁴ Boer 2022.

⁹⁵ Boer 2022.

Een vermogensaanwasbelasting wordt vanuit economische invalshoek door staatssecretaris Van Rij ervaren als een ‘minimaal verstorende vorm’ van belastingheffing op inkomsten uit vermogen: *“immers moet er net als in het huidige box 3-stelsel belasting worden betaald, ook als er geen liquide middelen uit vermogen worden gerealiseerd. Veel belastingplichtigen kiezen overigens al uit zichzelf voor een vermogensmix met liquide middelen, bijvoorbeeld om geplande uitgaven te kunnen doen of om ongeplande uitgaven op te kunnen vangen.”*⁹⁶ Mijns inziens neemt staatssecretaris Van Rij een aparte invalshoek in. Van Rij kaart precies de mankementen aan waarom er in de eerste plaats is afgestapt van de vermogensrendementsheffing in box 3. De reden waarom wordt afgestapt van de vermogensrendementsheffing is juist dat de aard van de vermogensrendementsheffing niet verenigbaar is met de beginselen, art. 1 EP EVRM en art. 14 EVRM. Het realisatiebeginsel is hier onlosmakelijk mee verbonden. Doordat de belastingplichtige niet kan voldoen aan de belastingheffing wegens liquiditeitstekorten, omdat het vermogen is geïnvesteerd in bijvoorbeeld een niet-verhuurde woning, is hij genoodzaakt de woning in zijn geheel te verkopen. Dit leidt ertoe dat de heffing daarmee in strijd is met art. 1 EP EVRM: het ongestoord genieten van vermogen. Voordat deze conclusie definitief getrokken kan worden is het van belang de vermogensaanwasbelasting eerst te toetsen aan de in hoofdstuk 3 opgestelde objectieve criteria.

5.4.1: Het draagkrachtbeginsel

Te beginnen met het draagkrachtbeginsel: om te voldoen aan het draagkrachtbeginsel, zal de reële heffing moeten voorzien in zowel de horizontale gelijkheid als de verticale gelijkheid. Voor de horizontale gelijkheid moeten belastingplichtigen die zich in dezelfde economische situatie bevinden, dezelfde belastingdruk ervaren. Daarmee volstaat het te zeggen dat de vermogensaanwasbelasting hieraan voldoet, omdat de heffing reëel van aard is: Spaarder A behaalt met zijn vermogen van €100.000 een rendement van €2.000⁹⁷ en belegger B behaalt eenzelfde rendement van €2.000 met een vermogen van €20.000. Spaarder A en belegger B zullen een gelijke fiscale behandeling krijgen, omdat ze zich in dezelfde economische omstandigheden bevinden. Beide belastingplichtigen worden in tegenstelling tot de vermogensrendementsheffing niet anders behandeld vanwege hun vermogen. De vermogensaanwasbelasting maakt geen gebruik van forfaits en ficties, waarbij het totale

---

⁹⁶ *Kamerstukken II 2022/23, 32140, nr. 139, p. 14.*

⁹⁷ Gemakshalve wordt uitgegaan van een rentepercentage op spaargeld van 2%.

vermogen als heffingsgrondslag wordt genomen. Derhalve voelen zowel Spaarder A als belegger B een belastingdruk van 31%^{98,99}.

Aan de verticale belastingdruk wordt geacht te zijn voldaan wanneer belastingplichtigen die zich in ongelijke economische posities bevinden fiscaal ongelijk behandeld worden. Problematisch is hierbij dat de ongelijke behandeling subjectief van aard is. Gemakshalve wordt daarom aangesloten bij het criterium van Van den Dool: er is sprake van verticale gelijkheid wanneer belastingplichtigen met een hogere draagkracht dan de ander tenminste hetzelfde belastingbedrag verschuldigd is als die ander.¹⁰⁰ Stel, in 2026 haalt spaarder A een rendement van €2000 op het spaargeld van €100.000 en belegger B haalt een rendement van €10.000 op zijn beleggingen van €100.000. Beide belastingplichtigen verkeren in ongelijke economische situaties, derhalve horen zij een ongelijke fiscale behandeling te krijgen. Hier is sprake van: spaarder A moet een bedrag van €620¹⁰¹ afdragen, terwijl belegger B een bedrag van €3.100¹⁰² moet afdragen. In deze situatie moet de belegger minstens evenveel belasting afdragen als de spaarder, wat in overeenstemming is met Van den Dools verticale draagkrachtcriterium. De heffing wordt op deze manier ook naar evenredigheid van draagkracht geheven.

Nu de vermogensaanwasbelasting voldoet aan zowel de horizontale gelijkheid als de verticale gelijkheid, lijkt de vermogensaanwasbelasting de illusie te wekken in overeenstemming te zijn met het draagkrachtbeginsel. Kan daarmee geconcludeerd worden dat de vermogensaanwasbelasting daadwerkelijk in volledige overeenstemming is met het draagkrachtbeginsel? Het antwoord op deze kwestie is simpelweg 'nee'. Mijns inziens wordt nu wel het meest cruciale mankement van de vermogensaanwasbelasting uit het oog verloren. Om voor een heffing in volledige overeenstemming te zijn met het draagkrachtbeginsel moet het, naast het horizontale en verticale gelijkheids criterium, voldoen aan het realisatiebeginsel. Vooral bij illiquide vormen van vermogen is de vermogensaanwasbelasting in strijd met het draagkrachtbeginsel en brengt het in specifiek onroerend goed in een penibele situatie. Dit wordt geïllustreerd aan de hand van een voorbeeld: in 2026 heeft belegger B een rendement van €4.000 weten te behalen door zijn vermogen van €100.000 te beleggen in de S&P 500. Met hetzelfde vermogen in een vakantiehuis heeft Vastgoedbelegger V eenzelfde rendement weten

---

⁹⁸ Gemakshalve wordt bij de reële heffing uitgegaan van tarief van 31%.

⁹⁹ Beide belastingplichtigen zullen een bedrag van $31\% * €2.000 = €620$ aan belasting moeten afdragen.

¹⁰⁰ Zie paragraaf 3.2.1.1; Van den Dool 2009, p. 14.

¹⁰¹ $€2.000 * 31\% = €620$.

¹⁰² $€10.000 * 31\% = €3.100$.

te behalen. Derhalve verkeren belegger B en vastgoedbelegger V in dezelfde economische situatie en wordt een gelijke fiscale behandeling geacht te worden gehandhaafd. Volgens de vermogensaanwasbelasting moeten beide belastingplichtigen €1240¹⁰³ aan belasting afdragen.

Belegger B zal bij de heffing geen problemen ondervinden, hij verkoopt een deel van zijn aandelenbelang, om aan de belastingheffing te voldoen. In tegenstelling tot belegger B, kan vastgoedbelegger V moeilijk 1,24%¹⁰⁴ van zijn vakantiehuis verkopen. Hij zal genoodzaakt zijn het hele huis te verkopen om toch aan de belastingheffing te kunnen voldoen.

In de werkelijkheid ligt deze fictieve casus genuanceerder. Hoogstwaarschijnlijk zal vastgoedbelegger V wel €1240 aan liquide middelen tot zijn beschikking hebben. Vorig jaar zijn er echter rechtszaken geweest waarbij het forfaitaire stelsel tot gevallen heeft geleid waarbij de belastingheffing op de waardeontwikkeling van een tweede woning tot een schending van de proportionaliteitstoets heeft geleid en derhalve in strijd is met art. 1 EP EVRM.¹⁰⁵ Ik zie niet in waarom de vermogensaanwasbelasting hierbij niet tot strijdigheid met art. 1 EP EVRM of tot een buitensporige last zal kunnen worden aangemerkt.

Men zal kunnen beargumenteren dat een verliesverrekening een uitweg zal kunnen bieden voor dit probleem, omdat daarmee verliezen van waardemutaties van woningen kunnen worden gecompenseerd met waardeontwikkelingen van woningen. Daarbij moet in het achterhoofd worden gehouden dat dit een veel frequentere en ruimere toepassing zal moeten hebben om te waarborgen dat belastingplichtigen geen belasting hoeven te betalen over inkomen dat uiteindelijk niet wordt gerealiseerd.¹⁰⁶ In mijn optiek zal de verliesverrekening geen soelaas kunnen bieden: ‘verschuldigde belasting die bij een waardestijging bij verkoop niet leidt tot inkomen, verschilt voorspelbaar tussen verschillende vermogenscategorieën. Bij spaargeld is daar namelijk geen sprake van, terwijl het bij onroerend goed jaren kan duren voordat een waardestijging wordt gecompenseerd met een waardedaling.’¹⁰⁷ Zeker bij woningen is dit het geval. De heffing wordt daarmee afhankelijk van de macro-economische omstandigheden.

---

¹⁰³ €4.000*31% = €1240.

¹⁰⁴ €1240/€100.000 = 1,24%.

¹⁰⁵ Zie Rb. Den Haag 5 december 2022, ECLI:NL:RBDHA:2022:13422 en Rb. Den Haag 5 december 2022, ECLI:NL:RBDHA:2022:13420; Als de belegger voldoende ander liquide vermogen heeft, is er geen strijd met art. 1 EP EVRM.

¹⁰⁶ *Kamerstukken II 2022/23*, 32140, nr. 139, p. 11-12.

¹⁰⁷ *Kamerstukken II 2022/23*, 32140, nr. 139, p. 5-6.

Daarmee kan worden geconcludeerd dat de vermogensaanwasbelasting, specifiek voor onroerend goed, niet de volledige waarde van het draagkrachtbeginsel tot uiting brengt.

5.4.2: Neutraliteitsbeginsel

In hoofdstuk 3 is besproken dat de wetgever neutraliteit noodzakelijk acht bij een box 3-heffing.¹⁰⁸ Vanuit het neutraliteitsbeginsel bezien, is het van essentieel belang dat de vermogensaanwasbelasting niet tot gedragsreacties mag leiden.

Belastingplichtigen moeten zelf een afweging maken tussen rendement en risico, om ervoor te zorgen dat ze de vermogenscategorieën kiezen die het beste bij hun beleggersprofiel passen. De vraag is of de vermogensaanwasbelasting hierin voorziet. Voor de toetsing van dit principe wordt weer teruggevallen op het realisatiebeginsel. Vanuit realisatieperspectief is het aanhouden van illiquide activa zeer nadelig. Van Rij neemt aan dat ‘veel belastingplichtigen uit zichzelf kiezen voor een vermogensmix met liquide middelen, bijvoorbeeld om geplande uitgaven te kunnen doen of om ongeplande uitgaven op te kunnen vangen’ en dat daarom een vermogensaanwasbelasting een passende wijze zou zijn voor een reële heffing. Mijns inziens is deze denkwijze in strijd met het neutraliteitsbeginsel. Het gaat er niet om dat belastingplichtigen over het algemeen de keuze maken om liquide beleggingen aan te houden en dat het daarom goed is om een vermogensaanwasbelasting te hanteren. De crux van het probleem is, is dat belastingplichtigen een vermogensvorm aanhouden die gestuurd is vanuit fiscaal oogpunt. Zoals in een eerder voorbeeld¹⁰⁹ besproken, is de belegger in aandelen flexibel in het verkopen van aandelen en kan hij gemakkelijk aan de belastingheffing voldoen. De vastgoedbelegger kan daarentegen niet zomaar een deel van zijn woning verkopen. Derhalve leidt de fiscale regelgeving, in de vorm van een vermogensaanwasbelasting, tot gedragsreacties: het aanhouden van liquide beleggingen krijgt de voorkeur boven illiquide beleggingen. Daarmee is de vermogensaanwasbelasting niet in overeenstemming met het neutraliteitsbeginsel.

5.4.3: Het doeltreffendheidsbeginsel en het Europese eigendomsrecht

Wat betreft de doeltreffendheid, is dat voor de vermogensaanwasbelasting minder eenduidig. De wetgever had bij de invoering van de Wet IB 2001 duidelijk vier doelstellingen voor ogen, welke vooral zagen op het tegengaan van de grondslaguitholling van de Wet IB 1964.¹¹⁰ De

---

¹⁰⁸ *Kamerstukken II* 1998/99, 26727, nr. 3, p. 34-35.

¹⁰⁹ Zie paragraaf 5.4.1 voor het voorbeeld.

¹¹⁰ Zie onderdeel 3 van Appendix A voor uitleg over deze vier doelstellingen.

belastingherziening die plaats gaat vinden per 2026 ziet slechts op box 3 en is daardoor geen totale herziening van het inkomstenbelastingstelsel.

De huidige vormgeving van het stelsel op basis van forfaits sluit op individueel niveau onvoldoende aan op de daadwerkelijk behaalde rendementen. Hierdoor kunnen mensen met lage werkelijke rendementen, waaronder veel spaarders, de huidige heffing als onrechtvaardig ervaren.¹¹¹ Door de vermogensrendementsheffing om te vormen tot een heffing op basis van het werkelijk rendement kunnen deze bezwaren worden weggenomen, aldus Van Rij.¹¹²

Mijns inziens is het doel dat de wetgever beoogt te halen met de vermogensaanwasbelasting, het voorzien in een oplossing voor de strijdigheid van de heffing met het Europese eigendomsrecht en discriminatieverbod, respectievelijk art. 1 EP EVRM en 14 EVRM.

Voor de toetsing aan het Europese eigendomsrecht zou dit benaderd moeten worden vanuit de neutraliteit. De sinds 2017 geldende vermogensrendementsheffing perkt het recht om vrij te beschikken over eigendom in. Dit komt omdat de vermogensrendementsheffing een financieel zware last verbindt aan grote vermogens om niet over te gaan op risicovolle beleggingen. Daarentegen bindt het kleine vermogens juist risico-averse beweegredenen aan te houden, om zo onnodig risico te voorkomen.¹¹³ De vermogensaanwasbelasting moet ervoor zorgen dat de heffing verenigbaar kan zijn met art. 1 EP EVRM: het recht om ongestoord eigendom te kunnen genieten. Daarvoor moet de vermogensaanwasbelasting ook in overeenstemming zijn met het neutraliteitsbeginsel. Eerder is geconcludeerd dat dit niet het geval is, omdat de vermogensaanwasbelasting leidt tot gedragsreacties. Het aanhouden van liquide beleggingen is fiscaal voordeliger. Een deel van de belegging kan snel omgezet worden in liquide middelen opdat aan de belastingaanslag kan worden voldaan. Illiquide vermogensbestanddelen, zoals woningen, kunnen echter niet in delen worden opgesplitst en verkeren daarmee in een ongunstigere situatie. Van belang is te vermelden dat dit niet noodzakelijkerwijs duidt op een financieel zwaardere last en derhalve een schending van het Europese eigendomsrecht. Liquide beleggingen zijn niet beslist meer of minder risicovol. De vastgoedbelegger moet immers nog steeds hetzelfde belastingbedrag afdragen als de spaarder, wanneer hetzelfde rendement hun toekomt. De beleggingskeuze is aan de belastingplichtige, ondanks dat vanuit fiscale overwegingen liquide beleggingen een gunstiger klimaat bieden.

---

¹¹¹ *Kamerstukken II 2021/22, 32140, nr. 105, p. 1.*

¹¹² *Kamerstukken II 2021/22, 32140, nr. 105, p. 1.*

¹¹³ Zie onderdeel 2 van Appendix A.

Wat betreft de discriminerende factor: de vermogensrendementsheffing was discriminerend van aard, omdat de belastingplichtigen met onsuccesvolle risicovolle beleggingen relatief zwaar werden belast.¹¹⁴ Een belegger die met zijn beleggingen een negatief rendement in het jaar had, werd even zwaar belast als een belegger die een uitstekend rendement had behaald. De vermogensrendementsheffing neemt namelijk uitdrukkelijk het totale vermogen als heffingsgrondslag. De vermogensaanwasbelasting heeft deze discriminerende factor niet. Een belegger die een negatief rendement behaalt met zijn beleggingen hoeft de facto geen box 3-heffing af te dragen.

Door het karakter van de vermogensaanwasbelasting is het derhalve niet in strijd met het discriminatieverbod, maar discutabel blijft of de heffing niet in strijd is met het Europese eigendomsrecht. Liquide beleggingen zijn niet noodzakelijkerwijs meer of minder risicovol. Daarentegen is het vanuit de heffing gunstiger om liquide beleggingen aan te houden in verband met de belastingheffing. Of dit nu in strijd zal zijn met het eigendomsrecht, zal in de toekomst moeten blijken.

5.4.4: Het doelmatigheidsbeginsel

Bij het doelmatigheidsbeginsel vertegenwoordigt het welvaartsbeginsel de kern: een belastingheffing moet zo min mogelijk verstorend werken, waarbij de kosten die de heffing teweegbrengt in verhouding moeten staan tot de opbrengsten.¹¹⁵ Daarmee is eenvoud een onlosmakelijk verbonden begrip. De mate van eenvoud uit zich in de mate van verstoring bij een heffing. Over het algemeen geldt dat hoe eenvoudiger een heffing, hoe minder verstorend hij werkt. Vanuit de vermogensrendementsheffing blijkt deze verstoring minimaal.¹¹⁶ Alhoewel de eenvoud van het stelsel zich uit in een overmatige vorm van robuustheid, zijn de voordelen die de robuustheid teweegbrengt groter. De antimisbruikbepalingen die nodig zijn geacht om de robuustheid te rechtvaardigen waren niet in dusdanige mate nadelig dat het welvaartsbeginsel hiermee in het gedrang zou komen. De robuustheid zorgt immers voor een consistente geldstroom en heeft geen administratieve belastingplicht nodig.

---

¹¹⁴ HR 24 december 2021, ECLI:NL:HR:2021:1963, r.o. 3.2.2 en 3.3.5; ‘HR (belasting): vermogensrendementsheffing box 3 in strijd met het eigendomsrecht en discriminatieverbod’, platformpersoonenschade.verzekeraars.nl.

¹¹⁵ Stevens en De Smit 2020, p.16.

¹¹⁶ Zie onderdeel 4 van Appendix A.

Voor de vermogensaanwasbelasting is het nog maar de vraag of de maatschappelijke baten opwegen tegen de maatschappelijke kosten. Het invoeren van de vermogensaanwasbelasting in box 3 legt een groot beslag op de ICT-capaciteit van de belastingdienst.¹¹⁷ Wat betreft de verhuurde woningen zijn de vermogensinkomsten tot op heden niet beschikbaar voor de belastingdienst vanuit ketenpartners. Derhalve zal een administratieve belastingplicht in beginsel als een zelfaangifte geschieden. Het controleren van deze informatie is moeilijk en arbeidsintensief.¹¹⁸ Er zal onderzocht moeten worden of een huurregister als contra-informatie zal kunnen worden gebruikt voor de vooringevulde aangifte.¹¹⁹

Een groot nadeel van de vermogensaanwasbelasting, waar tevens sprake van is bij de vermogensrendementsheffing, is dat elk jaar opnieuw de waarde in het economisch verkeer van vermogensbestanddelen wordt vastgesteld.¹²⁰ Zoals eerder besproken, benadrukt Stevens nogmaals dat het voor onroerende zaken wellicht beter is een forfaitaire heffing blijvend te hanteren, omdat daarmee voorkomen wordt dat een grote waardemutatie in de heffing wordt betrokken zonder dat daar de liquide middelen tegenover staan.¹²¹ Daar is echter geen sprake van, want de onroerende zaken zullen volgens een vermogensaanwasbelasting worden geheven. Vanuit maatschappelijk oogpunt zal dit ongetwijfeld veel geschillen opleveren met betrekking tot de waardering van onroerende zaken. Zoals besproken in paragraaf 5.3 zullen woningen worden gewaardeerd op basis van de WOZ-waarde. Echter is deze waarde niet altijd correct en vaak te hoog ingeschat.¹²² Bezwaren die zullen zien op de WOZ-waarde zullen derhalve veel gaan voorkomen.

Tegenover de torenhoge maatschappelijke kosten staan geringe maatschappelijke opbrengsten. De opbrengsten van een vermogensaanwasbelasting zijn volatiel. In onderstaande figuur is een grafische weergave van hoe een reële heffing zich zou verhouden tegenover de forfaitaire heffing.¹²³

---

¹¹⁷ *Kamerstukken II 2022/23*, 32140, nr. 139, p. 11.

¹¹⁸ *Kamerstukken II 2016/17*, 34 552, nr. 83, bijlage 809929 (Keuzedocument box 3), p. 27.

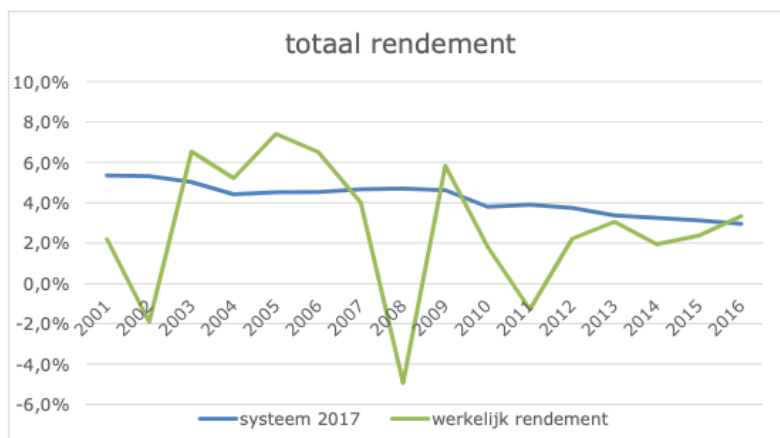
¹¹⁹ *Kamerstukken II 2022/23*, 32140, nr. 139, p. 13.

¹²⁰ Kavelaars 2016b, paragraaf 3.

¹²¹ Stevens 2015, paragraaf 2.6.

¹²² Zie bijvoorbeeld Rb. Midden-Nederland 8 september 2022, ECLI:NL:RBMNE:2022:3853; Gerechtshof Den Haag 29 september 2022, ECLI:NL:GHDHA:2022:2628.

¹²³ *Kamerstukken II 2016/17*, 34 552, nr. 83, bijlage 809929 (Keuzedocument box 3), p.15.

Figuur 1: Vergelijking forfaitaire rendement met werkelijke rendement (2001 – 2016)

Er kan geconcludeerd worden, wat betreft het doelmatigheidsbeginsel, dat de vermogensaanwasbelasting een achteruitgang boekt ten opzichte van de vermogensrendementsheffing. De maatschappelijke baten wegen niet op tegen de maatschappelijke kosten die de heffing teweegbrengt. Derhalve is de vermogensaanwasbelasting niet in lijn met het doelmatigheidsbeginsel.

5.5 Deelconclusie

Al met al kan gesteld worden dat de vermogensaanwasbelasting veel complexiteit met zich meebrengt. Vanuit het doelmatigheidsbeginsel gezien zullen er veel extra kosten moeten worden gemaakt voor de hantering van een juiste reële heffing, die niet opwegen tegen de maatschappelijke baten die de heffing oplevert. Daarnaast heeft de vermogensaanwasbelasting geen eenduidige vooruitgang geboekt ten opzichte van het draagkrachtbeginsel: de vermogensaanwasbelasting brengt zowel de horizontale als de verticale gelijkheid tot uiting. Daartegenover staat dat de abstracte draagkracht vergt dat ook naar liquiditeit wordt geheven, waarbij het draagkrachtbeginsel in lijn is met het realisatiebeginsel. Wat is immers het nut van heffen naar draagkracht, als niet aan de belastingheffing kan worden voldaan. Wat betreft de neutraliteit heeft de vermogensaanwasbelasting niet een significante progressie gemaakt. In plaats van dat vanuit fiscale hoek risicovolle beleggingen worden gestimuleerd, worden nu liquide beleggingen gestimuleerd om zo aan de heffing te kunnen voldoen. Wel is de doeltreffendheid door een vermogensaanwasbelasting erop vooruitgegaan: de heffing zal niet meer in strijd zijn met het discriminatieverbod en mogelijk niet meer in strijd met het Europese eigendomsrecht. Tot op heden kan het geschil met het eigendomsrecht nog niet met zekerheid worden gesteld. De stimulans om liquide beleggingen aan te houden kan mogelijk dusdanig in

strijd zijn met de beleggingsvoorkeuren van belastingplichtigen dat dit kan resulteren in strijdigheid met het ongestoord genieten van eigendom.

Hoofdstuk 6: Vermogenswinstbelasting - Heffing over de waardestijging van vermogensbestanddelen

6.1: Inleiding

In het vorige hoofdstuk is de vermogensaanwasbelasting besproken. Dat was één van de twee heffingen die de wetgever voor ogen had bij een reële heffing. De voorkeur ligt bij de vermogensaanwasbelasting als geschiktere variant voor een reële heffing.¹²⁴ Desondanks is het van belang dat de vermogenswinstbelasting als tweede variant van de reële heffing mede grondig wordt geanalyseerd. Wellicht is deze heffing geschikter als reële heffing dan de vermogensaanwasbelasting. In dit hoofdstuk zal de vermogenswinstbelasting centraal staan. Eerst zal bondig de heffingssystematiek worden behandeld. Vervolgens wordt bekeken wat de invloed is van de vermogenswinstbelasting met betrekking tot onroerend goed. Tenslotte wordt de vermogenswinstbelasting getoetst aan de objectieve criteria, met een vergrootglas op onroerend goed. Deze criteria zijn opgesteld in hoofdstuk 3.

6.2: De heffingssystematiek van de vermogenswinstbelasting

Bij een vermogenswinstbelasting wordt jaarlijks belasting geheven over de reguliere inkomsten (zoals rente, dividend, huur en pacht). Daarnaast wordt de waardeontwikkeling van vermogensbestanddelen belast op het moment van verkoop van het vermogensbestanddeel. Er wordt dan geheven over het verschil tussen de verkoop- en aankoopprijs. De vermogenswinst

Voorbeeld vermogenswinstbelasting van onroerend goed in box 3

X heeft op 1 januari een tweede woning aangekocht van €500.000 voor verhuur.
Verkrijgingsprijs (beginwaarde) = €500.000.
Elke maand ontvangt X €1.100 aan huur. Reguliere inkomsten = €1.100*12 = €13.200.
Op 10 juli heeft X €50.000 in de tweede woning geïnvesteerd. Stortingen = €50.000.
Op 31 december is de tweede woning €600.000 waard. Eindwaarde = €600.000.

Voor de vermogenswinstbelasting behoort de som genomen te worden van de reguliere inkomsten en de vervreemdingswinsten. De totale inkomsten uit vermogen bedragen €13.200.

Op de ongerealiseerde waardeontwikkeling van €50.000 rust een latente belastingclaim. Deze wordt in het jaar van realisatie pas belast.

¹²⁴ Kamerstukken II 2021/22, 32140, nr. 105, p. 3.

kan ook negatief zijn.¹²⁵ Ter verheldering van vermogenswinstbelasting is een eenvoudig voorbeeld geschetst:

6.3: De vermogenswinstbelasting met betrekking tot onroerend goed

De vermogenswinstbelasting belast bij onroerend goed zowel de reguliere opbrengsten (direct rendement), in de vorm van huur en pacht, als de waardeontwikkeling (indirect rendement). Het verschil met de vermogensaanwasbelasting is dat deze jaarlijkse waardeontwikkeling wordt opgepot tot het moment van verkoop. Tot die tijd zal op de waardeontwikkeling een latente belastingclaim rusten, welke pas bij verkoop dient te worden voldaan.

Net als bij de vermogensaanwasbelasting zullen de reguliere inkomsten bij de vermogenswinstbelasting elk jaar in de heffing worden betrokken. Daar ligt het knelpunt ook niet. Het belasten van de waardeontwikkeling maakt de reële heffing voor onroerend goed lastig. Zoals in paragraaf 5.3 besproken, heeft staatsecretaris Van Rij zes varianten uitgewerkt voor de belasting van de waardeontwikkeling van onroerend goed. Ze zullen niet alle zes besproken worden, omdat het niet binnen de grenzen van de scriptie ligt deze verder uit te werken. Variant nummer 5 heeft echter betrekking op de vermogenswinstbelasting en zal daarom wel worden toegelicht.¹²⁶

Variant nummer 5 heft over de vermogenswinst van onroerende zaken in plaats van de vermogensaanwas en is te onderscheiden in opties A en B. Slechts optie A zal worden behandeld, omdat voor optie B de juridische houdbaarheid nog nader onderzocht moet worden.¹²⁷ Optie A ziet op het belasten van werkelijk rendement van de waardeontwikkeling bij verkoop van het onroerend goed. Het verschil tussen de waarde bij invoering van het reële stelsel en de verkoopwaarde zal als het werkelijke rendement worden beschouwd. In geval van woningen zal het verschil tussen de WOZ-waarde bij ingang van het reële stelsel en de waarde ten tijde van verkoop in de heffing worden betrokken.¹²⁸

---

¹²⁵ *Kamerstukken II 2021/22, 32140, nr. 105, p. 2.*

¹²⁶ *Kamerstukken II 2021/22, 32140, nr. 105, p. 19.*

¹²⁷ *Kamerstukken II 2021/22, 32140, nr. 105, p. 19.*

¹²⁸ *Kamerstukken II 2021/22, 32140, nr. 105, p. 15; Kamerstukken II 2021/22, 32140, nr. 105, p. 19.*

6.4: Toetsing van de vermogenswinstbelasting aan de objectieve criteria

In het vorige hoofdstuk is de essentie van het realisatiebeginsel uitvoerig besproken. Het beginsel wordt cruciaal geacht voor een degelijke box 3-heffing, omdat de aard van het realisatiebeginsel doorwerkt in alle objectieve criteria. Wat is immers een heffing waard, als deze naar draagkracht, neutraliteit, doeltreffendheid en doelmatigheid wordt geheven, terwijl de belastingheffing niet eens kan worden voldaan? In deze paragraaf zal de beoordeling van de vermogenswinstbelasting in het licht van de eerder opgestelde objectieve criteria centraal staan.

6.4.1: Het draagkrachtbeginsel

Voor de beoordeling in hoeverre de vermogenswinstbelasting verenigbaar is met het draagkrachtbeginsel, moet tevens gekeken worden naar de horizontale en verticale gelijkheid.¹²⁹ Men kan spreken van een horizontale gelijkheid, wanneer economisch gelijke gevallen een gelijke fiscale behandeling krijgen en daarmee eenzelfde belastingdruk moeten voelen. Het is niet even eenduidig of de vermogenswinstbelasting hieraan voldoet. Dit wordt geïllustreerd aan de hand van een voorbeeld: aandelenbelegger Y behaalt met zijn aandelenvermogen van €10.000 een rendement van €1.000. Vastgoedbelegger Z behaalt, met zijn vermogen in een tweede woning van €50.000, mede een rendement van €1.000. Vanuit een economische invalshoek bezien, bevinden zij zich beiden in dezelfde economische situatie. Derhalve zal worden geacht eenzelfde fiscale behandeling te zullen plaatsvinden.

Op zowel de vermogensmutatie van aandelenbelegger Y als vastgoedbelegger Z, rust een belastingclaim van 31%¹³⁰. Zij voelen daarmee eenzelfde belastingdruk waardoor dit in overeenstemming is met het horizontale gelijkheids criterium. De keus om het vermogensbestanddeel te verkopen en daarmee de vermogensontwikkeling te realiseren, ligt echter bij de belastingplichtige. Daarmee presenteert de vermogenswinstbelasting twee verschillende gezichten: enerzijds moeten beide belastingplichtigen hetzelfde belastingbedrag afdragen, zowel belegger Y als Z voelen eenzelfde belastingdruk. Er kan worden gesteld dat aan de horizontale gelijkheid wordt voldaan. Anderzijds is het van belang om te begrijpen dat deze belastingdruk echter pas tot uiting komt op het moment dat de waardemutatie daadwerkelijk wordt gerealiseerd.

---

¹²⁹ Zie paragraaf 3.2.1.1.

¹³⁰ Gemakshalve wordt bij de reële heffing uitgegaan van een tarief van 31%.

Stel dat aandelenbelegger Y besluit zijn volledige rendement te realiseren, dan voelt hij de facto een belastingdruk van 31%. Vastgoedbelegger Z zal daarentegen zijn volledige tweede woning moeten verkopen om het rendement te kunnen realiseren. Het is voor de vastgoedbelegger derhalve onpraktisch het geringe rendement te realiseren. Hij zal dan ook besluiten het rendement van €1.000 niet te vergelden. Daarmee voelt vastgoedbelegger Z in tegenstelling tot aandelenbelegger Y een belastingdruk van 0%.

Alhoewel vastgoedbelegger Z op het desbetreffende moment een belastingdruk voelt van 0%, rust er nog steeds een latente belastingclaim van 31% op het rendement van €1000. De belastingaanslag wordt daarmee niet ontvlucht, maar slechts uitgesteld. Stel dat de waarde van de woning daalt in het daaropvolgende jaar en vastgoedbelegger Z een negatief rendement behaalt van €1000. Dan hoeft er, in tegenstelling tot de vermogensaanwasbelasting, geen verliesverrekening plaats te vinden. Vastgoedbelegger Z hoeft daarmee €0 belasting af te dragen, omdat hij netto een break-even rendement behaalt op zijn beleggingen.

Het zou niet moeten uitmaken wanneer een belastingplichtige zijn rendement realiseert. De keus of de belastingplichtige het rendement per direct realiseert of pas jaren later, is aan de belastingplichtige. Als hij het rendement per direct realiseert, wordt geacht een deel aan belasting te zijn verschuldigd en als hij het rendement niet realiseert, loopt de belastingplichtige de kans dat zijn rendement in rook opgaat en daarmee de belastingclaim.

Hetzelfde geldt voor het verticale gelijkheids criterium. Daarvoor moet gelden dat: belastingplichtigen die zich in een ongelijke economische situatie bevinden, een fiscaal ongelijke behandeling dienen te krijgen. Omwille van de subjectieve aard van een ongelijke behandeling, wordt wederom aangesloten bij het verticale gelijkheids criterium van Van den Dool. Hij stelt dat aan de verticale gelijkheid is voldaan als de belastingplichtige met de hogere draagkracht dan de ander, tenminste hetzelfde belastingbedrag verschuldigd is als de ander.

Stel aandelenbelegger Y haalt met zijn aandelenbeleggingen een rendement van €30.000 en vastgoedbelegger Z behaalt een rendement van €20.000 met zijn tweede woning. Voor aandelenbelegger Y rust er een belastingclaim van €9.300¹³¹ op zijn rendement. Wat betreft vastgoedbelegger Z rust er een belastingclaim van €6.100¹³² op zijn rendement. Economisch

---

¹³¹ €30.000 * 31% = €9.300.

¹³² €20.000 * 31% = €6.200.

gezien vallen aandelenbelegger Y en vastgoedbelegger Z in een verschillende situatie, derhalve zullen zij fiscaal gezien anders behandeld moeten worden. Zoals geschetst is daar sprake van, want aandelenbelegger Y is minstens hetzelfde belastingbedrag verschuldigd als vastgoedbelegger Z.

Het zou kunnen voorkomen dat vastgoedbelegger Z besluit zijn tweede woning te verkopen. Daarmee realiseert hij het rendement van €20.000 en is hij een belastingbedrag verschuldigd van €6.100. Daarentegen besluit aandelenbelegger Y slechts €20.000 van zijn rendement te verzilveren, waarmee hij een even hoog belastingbedrag verschuldigd is als vastgoedbelegger Z. Men zal beargumenteren dat hier geen sprake is van verticale gelijkheid: zowel vastgoedbelegger Z als aandelenbelegger Y zullen een bedrag van €6.100 moeten afdragen, terwijl aandelenbelegger Y 50%¹³³ meer rendement heeft behaald.

Waar wederom geen rekening mee is gehouden, is dat op het €10.000 extra rendement van aandelenbelegger Y nog een latente belastingclaim rust van 31%. De keus is aan aandelenbelegger Y of hij het rendement gelijk zal willen realiseren, of dat hij het risico wil lopen het rendement te verliezen in de periode daarna.

Om de bovengenoemde redenen acht ik de vermogenswinstbelasting in overeenstemming met zowel de horizontale gelijkheid als de verticale gelijkheid en daarmee het draagkrachtbeginsel als geheel. Mijns inziens moet voor het draagkrachtbeginsel echt rekening gehouden worden met het realisatiebeginsel. Belasting kan namelijk niet eerder worden betaald en naar draagkracht worden geheven, dan het moment waarop de belastingplichtige over de belastbare ‘inkomsten’ kan beschikken.¹³⁴ Of het rendement onmiddellijk wordt gerealiseerd of in een periode daaropvolgend, de belastingclaim blijft bestaan. Het risico dat een belastingplichtige loopt door het rendement niet te gelde te maken en daarmee het rendement wellicht ziet verdampen, is een onlosmakelijk (en in dit kader ook eerlijk) verbonden bijkomstigheid.

6.4.2: Het neutraliteitsbeginsel

De wetgever had voor ogen om met de invoering van box 3 de neutraliteit te bevorderen.¹³⁵ De fiscale wetgeving mag niet leiden tot gedragsreacties, box 3 moet neutraal blijven. Zo schreef de wetgever dat: “*Voorts mag het fiscale systeem op zichzelf niet een variabele zijn die de keuze*

---

¹³³ $(€30.000/€20.000) * 100\% = 150\%$.

¹³⁴ Boer 2022.

¹³⁵ Zie paragraaf 3.2.1.2; Onderdelen 2 en 3 van Appendix A.

voor bepaalde beleggingsportefeuilles in dit systeem bepaalt.”¹³⁶ Daar voegde de wetgever aan toe dat “dit betekent dat potentieel hogere rendementen, die vooral samenhangen met de risicocomponent in de beloning, voor de fiscaliteit niet meer relevant zijn. Deze onbelastbaarheid leidt ertoe dat er een zuiver economische afweging kan worden gemaakt tussen rendement en risico.”¹³⁷ De afweging tussen rendement en risico moet toekomen aan de belastingplichtige. De vermogenscomponenten in de vorm van beleggingen moeten zo worden gekozen wat de belastingplichtige het meest siert. De kwestie is of de vermogenswinstbelasting hierin voorziet.

Voor de vermogenswinstbelasting geldt dat naast de reguliere inkomsten uit vermogen, ook de waardeontwikkeling van het vermogensbestanddeel bij verkoop moet worden belast. Het struikelblok, wat betreft het neutraliteitsbeginsel, is dan ook niet de reguliere inkomsten: die staan bij een reële heffing buiten kijf. Deze worden immers belast, wanneer ze ook zijn gerealiseerd. De moeilijkheid bevindt zich in de waardemutatie. Kan bij een vermogenswinstbelasting, het belasten van de waardeontwikkeling gezien worden als fiscaal neutraal? Voor de vermogenswinstbelasting ligt de keus bij de belastingplichtige om het rendement, in de hoedanigheid van een waardeontwikkeling, te vergelden of het rendement verder te laten renderen met als risico dat het oorspronkelijk rendement weer kan verdampen. Doordat het realisatiebeginsel bij een vermogenswinstbelasting hoofdzakelijk tot uiting wordt gebracht, kan de belastingplichtige deze grondige afweging tussen het rendement en risico zelf maken. Daarmee is de vermogenswinstbelasting neutraal en bevordert het de belastingplichtige om zelf de afweging te maken.

Het nadeel dat bij de vermogenswinstbelasting zou kunnen optreden is het lock-in-effect.¹³⁸ Bij specifiek illiquide activa zou dit een significante rol kunnen spelen, omdat deze vaak niet in delen kunnen worden verkocht. Zo schrijft staatssecretaris Van Rij: “De vermogenswinstbelasting maakt het financieel onaanrekkelijk de vakantiewoning te verkopen, (...) De ervaring leert dat dit soort effecten fiscaal gestuurd gedrag en constructies kunnen uitlokken.”¹³⁹ Waar de staatssecretaris met de laatste zin op doelt, is de massale grondslagerosie die plaatsvond binnen de Wet IB 1964. Belaste vermogensinkomsten werden in groten getale

---

¹³⁶ Kamerstukken II 1998/99, 26727, nr. 3, p. 34.

¹³⁷ Kamerstukken II 1998/99, 26727, nr. 3, p. 35.

¹³⁸ Belastingplichtigen kunnen beslissen om vermogensbestanddelen die op winst staan nog niet te verkopen om zo belastingheffing op dat moment te voorkomen.

¹³⁹ Kamerstukken II 2022/23, 32140, nr. 139, p. 8.

omgekat tot onbelaste vermogenswinsten. Het grote verschil met de Wet IB 1964 is dat er bij de vermogenswinstbelasting geen sprake zal zijn van onbelaste vermogenswinsten. Deze zullen gewoon worden belast, zij het door middel van een latente belastingclaim. Volgens Van Rij is het lock-in-effect op zichzelf al een fiscale stimulans en zijn we daarmee met de vermogenswinstbelasting weer terug bij af.¹⁴⁰

Mijns inziens schieten we hier te kort door de bocht. Binnen het neutraliteitsbeginsel staat centraal dat er door de belastingplichtige een grondige afweging gemaakt moet worden tussen rendement en risico. Zorgt het lock-in-effect ervoor dat deze mogelijkheid er niet meer is bij de vermogenswinstbelasting? Ik acht dat daar geen sprake van is. Het lock-in-effect is op zichzelf een afweging tussen rendement en risico. Het lock-in-effect ziet niet specifiek op één specifiek vermogensbestanddeel. Als de belastingplichtige bereid is het risico te lopen om het rendement van de waardemutatie niet te realiseren, waarom zou dit dan in strijd zijn met de neutraliteit? De belastingplichtige wordt immers niet gedwongen een bepaalde belegging aan te houden. Hij zal kiezen voor het beleggingsbestanddeel dat het beste rendeert. Of dit nu in de vorm is van aandelen, goud of vakantiewoningen is aan de belastingplichtige.

Derhalve beschouw ik de vermogenswinstbelasting wel in lijn met het neutraliteitsbeginsel. Ondanks dat staatssecretaris Van Rij beargumenteert dat het lock-in-effect zorgt voor een fiscale stimulans om beleggingen, in het bijzonder illiquide beleggingen, langer aan te houden, meen ik dit niet zo te zien. Het lock-in-effect is op zichzelf een afweging tussen rendement en risico. Dat toevalligerwijs woningprijzen gedurende een langere periode stijgen en daarmee het lock-in-effect tot uitdrukking komt, zie ik als een compensatie voor het risico dat wordt gelopen door het vermogensbestandsdeel aan te houden.

6.4.3: Het doeltreffendheidsbeginsel en het Europese eigendomsrecht

In paragraaf 5.4.3 is besproken dat de belastingherziening van box 3, welke per 1 januari 2026 gaat gelden, ziet op de verenigbaarheid met het Europese eigendomsrecht en het discriminatieverbod, art. 1 EP EVRM en respectievelijk art. 14 EVRM. De forfaitaire vermogensrendementsheffing is namelijk zover af komen te liggen van de werkelijkheid dat

---

¹⁴⁰ *Kamerstukken II 2022/23, 32140, nr. 139, p. 8.*

deze op individueel niveau onvoldoende aansluiting vindt bij de daadwerkelijk behaalde rendementen, waar indirect een discriminerende factor uit voortvloeit.¹⁴¹

Voor de toetsing van de vermogenswinstbelasting aan het Europese eigendomsrecht moet dit wederom benaderd worden vanuit de neutraliteit. De forfaitaire vermogensrendementsheffing verbindt namelijk een financieel zware last aan grote vermogens om niet over te gaan op risicovolle beleggingen. Daarentegen bindt het kleine vermogens juist risico-averse beweegredenen aan te houden, om zo onnodig risico te voorkomen.¹⁴² Vandaar dat het van belang is dat de neutraliteit stand moet houden. Reeds is geconcludeerd dat de vermogenswinstbelasting verenigbaar is met het neutraliteitsbeginsel. Daarmee volstaat het te zeggen dat de vermogenswinstbelasting geen problemen zal ondervinden met het Europese eigendomsrecht. De belastingplichtige zal namelijk ongestoord eigendom kunnen genieten. Dat uiteindelijk belasting zal moeten worden afgedragen, zal in lijn zijn met de rechtspraak van het EHRM en derhalve zal Nederland het recht hebben deze vermogenswinstbelasting te heffen.¹⁴³

Voor het verbod op discriminatie acht ik de vermogenswinstbelasting hierbij mede geen problemen te ondervinden. Het venijnige van de vermogensrendementsheffing was dat de aard van de heffing ervoor zorgde dat binnen de vermogenscategorie elke belastingplichtige over één kam werd geschoren. Of de belegger een rendement had op zijn belegging van -50% of +50% maakte voor de vermogensrendementsheffing niet uit: verlieslatende beleggingen werden even zwaar belast als winstgevendende beleggingen. Dit resulteerde in een relatief zware belastinglast voor onsuccesvolle beleggingen, wat een discriminerend effect had.¹⁴⁴ De vermogenswinstbelasting heeft deze discriminerende factor niet. Het is immers een reële heffing, waardoor slechts over het werkelijk rendement belasting hoeft te worden betaald. Als een belastingplichtige verlieslatende beleggingen heeft, hoeft hij de facto geen vermogenswinstbelasting af te dragen.

De aard van de vermogenswinstbelasting zorgt ervoor dat deze niet in strijd zal zijn met zowel het Europese eigendomsrecht als het discriminatieverbod. De heffing is reëel welke verenigbaar

---

¹⁴¹ *Kamerstukken II 2021/22*, 32140, nr. 105, p. 1.

¹⁴² Zie onderdeel 2 van Appendix A.

¹⁴³ Ik acht geen problemen te ondervinden met de criteria ter uitlening van het recht, belasting te heffen en daarmee het eigendom in te perken. Zie onderdeel 1 van Appendix A.5 voor de criteria.

¹⁴⁴ HR 24 december 2021, ECLI:NL:HR:2021:1963, r.o. 3.2.2 en 3.3.5; 'HR (belasting): vermogensrendementsheffing box 3 in strijd met het eigendomsrecht en discriminatieverbod', platformpersonenschade.verzekeraars.nl.

is met het neutraliteitsbeginsel. Dit leidt ertoe dat belastingplichtigen niet fiscaal een richting opgeduwd worden en de vermogenscomponenten naar werkelijkheid zullen worden belast. Derhalve zullen zij ongestoord eigendom kunnen genieten en niet gediscrimineerd worden.

6.4.4: Het doelmatigheidsbeginsel

Voor overeenstemming met het doelmatigheidsbeginsel moet het welvaartsbeginsel tot uiting worden gebracht: een belasting moet zo min mogelijk verstorend werken, waarbij de kosten die de heffing teweegbrengt in verhouding staan tot de opbrengsten.¹⁴⁵ Over het algemeen geldt dat hoe eenvoudiger een heffing zal zijn, hoe minder verstorend zij zal werken.

Wat betreft de vermogenswinstbelasting is het nog maar de vraag of de maatschappelijke baten opwegen tegen de maatschappelijke kosten: te beginnen met het laatste.

De verkrijgingsprijs van een vermogensbestanddeel vaststellen, op het moment dat de vervreemdingswinst wordt gerealiseerd, wordt over het algemeen als niet eenvoudig beschouwd: veel transacties lopen niet via financiële instellingen. Daardoor moeten belastingplichtigen zelf de verkrijgingsprijs vaststellen, wat kan leiden tot onenigheden met de Belastingdienst.¹⁴⁶

Wat echter gunstig is, is dat bij de vermogenswinstbelasting het realisatiebeginsel ten grondslag ligt. Hierdoor zal de waarderingsproblematiek¹⁴⁷ en dan met name bij onroerend goed, in veel mindere mate problemen ondervinden dan bij een vermogensaanwasbelasting. De belastingplichtige hoeft slechts de verkrijgingsprijs bij te houden door middel van een eenvoudige administratie. Een vrij simpele taak in mijn optiek, zeker als 2026 als step-up jaar wordt genomen.¹⁴⁸ Wat betreft de verkoopwaarde: deze kan simpelweg worden aangesloten bij de verkoopprijs.

Het overgaan op een reële heffing brengt echter hoe dan ook een zware last met zich mee ten opzichte van de forfaitaire vermogensrendementsheffing, niet alleen omdat wordt overgegaan op een geheel nieuw heffingssysteem. Een reëel heffingssysteem is van aard gewoonweg

---

¹⁴⁵ Zie paragraaf 3.2.1.4; Stevens en De Smit 2020, p.16.

¹⁴⁶ *Kamerstukken II* 2016/17, 34 552, nr. 6, bijlage 783311 (Voortgangsrapportage), p. 25.

¹⁴⁷ Zie paragraaf 5.4.4.

¹⁴⁸ *Kamerstukken II* 2016/17, 34 552, nr. 6, bijlage 783311 (Voortgangsrapportage), p. 25; *Kamerstukken II* 2022/23, 32140, nr. 139, p. 9.

arbeidsintensiever. Het basisprincipe van een vermogenswinstbelasting mag dan wel eenvoudig zijn, wetstechnisch wordt het complex.¹⁴⁹ Zeker ook aangezien zowel de vermogenswinstbelasting als de vermogensaanwasbelasting in essentie een winstregime vertegenwoordigt. Dat is op zichzelf niets nieuws, immers wordt een winstregime al gehanteerd in zowel box 1 als de vennootschapsbelasting.¹⁵⁰ Kwesties als het genietingsstijdstip en kostentoe rekeningsregels zullen echter wettelijk moeten worden vastgesteld en gehandhaafd. Daarnaast zal naar verwachting het winstregime in box 3 afwijken van het winstregime in box 1 en de vennootschapsbelasting. In box 3 is er namelijk in veel gevallen geen sprake van een winstoogmerk. Derhalve zullen zakelijkheidscorrecties in groten getale worden toegepast.¹⁵¹

Dus niet alleen een hoger doenvermogen zal van belastingplichtigen worden geëist, de complexiteit in combinatie met de massaliteit maakt de mogelijkheden voor dienstverlening en toezicht door de Belastingdienst arbeidsintensief.¹⁵²

Indien de voordelen die de maatschappelijke baten teweegbrengen in verhouding staan met de maatschappelijke kosten, dan zal de vermogenswinstbelasting in lijn zijn met het doelmatigheidsbeginsel. Daar valt voor de vermogenswinstbelasting over te twisten. Op korte termijn zal de vermogenswinstbelasting, wat betreft de maatschappelijke baten, geen soelaas kunnen bieden. Een waarde stijging zal slechts kunnen worden belast vanaf de invoering van het nieuwe stelsel. De waarde stijging die daarvoor heeft plaatsgevonden is immers al in het huidige box 3-stelsel belast.¹⁵³ Hier ligt dan ook het knelpunt: doordat slechts de waarde stijging in de heffing wordt betrokken, van de vermogensbestanddelen die zijn vervreemd, zal deze opbrengst op de korte termijn zeer gering zijn. Dit maakt het totaal rendement van de vermogenswinstbelasting op de korte termijn erg mager. Op de lange termijn zullen de opbrengsten van de vermogenswinstbelasting groeien, omdat dan over grote waarde stijgingen bij verkoop zal worden geheven.¹⁵⁴ Het is echter zeker een achteruitgang ten aanzien van de forfaitaire vermogensrendementsheffing. Deze zorgde namelijk wel voor consistente geldstromen, door het forfaitaire karakter.

---

¹⁴⁹ *Kamerstukken II 2022/23*, 32140, nr. 139, p. 11.

¹⁵⁰ *Kamerstukken II 2022/23*, 32140, nr. 139, p. 11.

¹⁵¹ *Kamerstukken II 2022/23*, 32140, nr. 139, p. 11.

¹⁵² *Kamerstukken II 2022/23*, 32140, nr. 139, p. 11.

¹⁵³ *Kamerstukken II 2022/23*, 32140, nr. 139, p. 9.

¹⁵⁴ Ervan uitgaande dat in de daaropvolgende jaren de vermogensbestanddelen in waarde zullen stijgen.

De vermogenswinstbelasting kan worden beschouwd in veel mindere mate in lijn te zijn met het doelmatigheidsbeginsel. Wanneer puur gekeken wordt naar de kosten en opbrengsten in monetaire waarde, dan brengt de vermogenswinstbelasting het doelmatigheidsbeginsel slecht tot uitdrukking. De kosten die een dergelijke heffing met zich meebrengt zullen vele malen hoger zijn dan bij de forfaitaire vermogensrendementsheffing. Daarbij zijn de opbrengsten die de vermogenswinstbelasting levert op korte termijn gering en staan ze niet in verhouding tot de kosten.

6.5: Deelconclusie

Geconcludeerd kan worden dat de vermogenswinstbelasting op zichzelf een zuivere heffing is. Doordat het realisatiebeginsel ten grondslag ligt aan de heffing, voldoet de vermogenswinstbelasting aan het draagkrachtbeginsel, neutraliteitsbeginsel en doeltreffendheidsbeginsel. De heffing brengt namelijk de abstracte draagkracht tot uiting: slechts belasting zal worden geheven wanneer de belastingplichtige over de belastbare inkomsten zal beschikken. Verder wordt, vanuit neutraliteitsoogpunt, de belastingplichtige niet een fiscale richting opgestuurd. Het lock-in-effect acht ik daarbij geen belemmering: dat de belastingplichtige ervoor kiest zijn rendement niet te realiseren en daarmee belasting uit te stellen, is een afweging tussen rendement en risico. De belastingplichtige loopt immers het risico het rendement te verliezen als hij wacht met het te gelde te maken. Doordat de heffing verenigbaar is met het neutraliteitsbeginsel, zal het binnen het doeltreffendheidsbeginsel mede geen problemen ondervinden: de heffing perkt het recht om ongestoord eigendom te genieten niet in en brengt geen discriminerende effecten met zich mee. De heffing is daarentegen niet volledig verenigbaar met het doelmatigheidsbeginsel. In ieder geval op de korte termijn zorgt de vermogenswinstbelasting voor een zeer geringe opbrengst, waar tegenover torenhoge kosten staan voor het overstappen op een reële heffing. Het is namelijk veel arbeidsintensiever een reële heffing te handhaven, dan een forfaitair systeem.

Hoofdstuk 7: De vermogensaanwasbelasting tegenover de vermogenswinstbelasting

7.1: Inleiding

In de vorige twee hoofdstukken zijn zowel de vermogensaanwasbelasting als de vermogenswinstbelasting grondig onder de loep genomen. Er is gekeken voor beide heffingen, met het oog op onroerend goed, in hoeverre ze overeenstemmen met de objectieve criteria. Het kabinet heeft besloten de vermogensaanwasbelasting als geschiktere variant voor de reële heffing per 2026 in te luiden.¹⁵⁵ Desondanks is het voor de beantwoording van de onderzoeksvraag van essentieel belang te achterhalen of dit besluit gepast is. Op basis van een diepgaande vergelijking tussen de karakteristieken van beide heffingen wordt definitief bepaald welke heffing de voorkeur krijgt vanuit zowel objectief als subjectief perspectief. Daarvoor moet eerst een vergelijking op basis van objectiviteit geschieden voordat men kan spreken over een vergelijking op basis van subjectiviteit. Tenslotte rest er slechts nog een conclusie te trekken, geleid door de resultaten van de vergelijkingen.

7.2: Vergelijking op basis van de objectieve criteria

In hoofdstuk 5 en 6 heeft de toetsing van de heffingen op individueel niveau plaatsgevonden, waarbij de karakteristieken van de heffingen uiteen zijn gezet tegen de waarden van de behoorlijke beginselen van het belastingrecht en het Europese eigendomsrecht. Daaruit is gebleken dat er veel waarde wordt gehecht aan het waarborgen van het realisatiebeginsel. Tevens zal hier, bij de objectieve vergelijking, het realisatiebeginsel in belangrijke mate worden meegewogen. In deze paragraaf zal de objectieve vergelijking plaatsvinden tussen de vermogensaanwasbelasting en de vermogenswinstbelasting met betrekking tot onroerend goed.

7.2.1: Het draagkrachtbeginsel

De criteria voor het voldoen aan het draagkrachtbeginsel zijn de horizontale en verticale gelijkheid.¹⁵⁶ Als aan beide componenten wordt voldaan, kan men spreken over verenigbaarheid met het draagkrachtbeginsel.

Daar is overeenkomstig voor de vermogensaanwasbelasting en de vermogenswinstbelasting sprake van: beide heffingen belasten het rendement met een gelijke belastingclaim. Het enige

---

¹⁵⁵ *Kamerstukken II 2021/22*, 32140, nr. 105, p. 1.

¹⁵⁶ Zie paragraaf 3.2.1.1.

verschil is dat volgens de vermogensaanwasbelasting het belastingbedrag, binnen het belastingjaar, meteen kan worden geïnd. Daarentegen zal voor de vermogenswinstbelasting slechts hetzelfde bedrag haar toekomen ingeval het vermogensbestanddeel zal worden vervreemd.

De vermogensaanwasbelasting lijkt daarmee de indruk te wekken beter aan te sluiten bij de gelijkheidscriteria. Immers zal met zekerheid kunnen worden gesteld dat alle belastingplichtigen die in een gelijke/ongelijke economisch verkeren, binnen het belastingjaar eenzelfde/verschillende belastingdruk voelen. Daar zal bij de vermogenswinstbelasting niet noodzakelijkerwijs sprake van kunnen zijn, omdat de mogelijkheid tot uitstel van belasting bestaat.

Het betoog dat de latente belastingclaim bij de vermogenswinstbelasting ervoor zorgt dat van zowel horizontale als verticale gelijkheid geen sprake is, beschouw ik echter als een invalide argument. De keus om een vermogensbestanddeel te verkopen is op zichzelf een afweging tussen rendement en risico. Of de belastingplichtige de keus maakt het rendement meteen te verzilveren of het rendement later te gelde te maken, doet niks af aan de hoogte van de belastingclaim en daarmee de (later) ervaren belastingdruk.

Er mag verder niet uit het oog verloren worden waarom er in de eerste plaats is afgestapt van de forfaitaire vermogensrendementsheffing. De belastingaanslag van de vermogensrendementsheffing veroorzaakte een dusdanige onrechtvaardige vermogensinperking dat de keuzevrijheid om ongestoord vermogen te genieten niet meer bestond en daarmee strijdigheid met art. 1 EP EVRM onvermijdelijk was.

De vermogensaanwasbelasting kan mogelijk vastgoedbeleggers in een situatie brengen waarin zij noodgedwongen hun tweede woning moeten verkopen, omdat zij anders niet kunnen voldoen aan hun belastingaanslag. Elk jaar zal namelijk belasting over de waardemutatie van de vermogenscomponenten worden geheven, ongeacht of dit rendement realiseerbaar is en ongeacht of de liquiditeit voor de belastingplichtige ter beschikking staat. Dan is de vermogensaanwasbelasting toch in wezen niet een vooruitgang op de forfaitaire vermogensrendementsheffing?

In werkelijkheid zal dit beletsel mogelijk genuanceerder liggen. Waarschijnlijk heeft een vastgoedbelegger, naast zijn tweede woning, een adequaat geldbedrag op de spaarrekening

staan om aan de belastingaanslag te kunnen voldoen. Dan zal hij wat betreft de belastingaanslag geen problemen ondervinden en zal strijdigheid met het Europese eigendomsrecht niet ter sprake komen. Dit zijn echter aannames die gemaakt moeten worden, wil het verenigbaar zijn met het Europese eigendomsrecht. Daar mag in mijn optiek niet vanuit worden gegaan. Het gaat hier immers om de vraag: wat is de betere heffing volgens het draagkrachtbeginsel?

Het realisatiebeginsel is daarin doorslaggevend: het realisatiebeginsel voegt niet noodzakelijkerwijs meer waarde toe aan de draagkrachtcriteria. De belastingclaims zijn tenslotte voor beide heffingen identiek. De waarde van de realisatie ligt in het feit dat het leidt tot een volmaaktere draagkracht. Het is goed dat naar draagkracht wordt geheven, maar wat is dit beginsel waard als überhaupt niet aan de heffing kan worden voldaan? Door het realisatiebeginsel zal pas echt naar draagkracht kunnen worden geheven, ondanks dat beide heffingen voldoen aan de gelijkheidscriteria.

Dat is het voordeel waar de vermogenswinstbelasting over beschikt en de vermogensaanwasbelasting niet. De belasting wordt pas geïnd wanneer het rendement op het vermogensbestanddeel te gelde is gemaakt. Logischerwijs zal de belastingplichtige dan in staat zijn aan de belastingaanslag te voldoen bij de vervreemding van het vermogensbestanddeel. Daarmee zal indirect strijdigheid met het Europese eigendomsrecht worden voorkomen.

Geconcludeerd kan worden dat voor verenigbaarheid met het draagkrachtbeginsel, naast de gelijkheidscriteria, het realisatiebeginsel een onontkoombaar vereiste is. Het realisatiebeginsel heeft niet een wezenlijke invloed op de mate van verenigbaarheid met de gelijkheidscriteria: beide heffingen volstaan daarin. Het realisatiebeginsel maakt het draagkrachtbeginsel slechts abstracter en derhalve volmaakter. Het principe van realisatie zorgt er simpelweg voor dat daadwerkelijk naar draagkracht kan worden geheven. Daarmee volsta ik met het commentaar dat de vermogenswinstbelasting als de betere heffing is te beschouwen vanuit draagkrachtperspectief.

	Draagkracht
Vermogensaanwasbelasting	+
Vermogenswinstbelasting	++

7.2.2: Het neutraliteitsbeginsel

Een zuivere afweging tussen rendement en risico: dat moet centraal staan binnen het neutraliteitsbeginsel. De moeilijkheid bevindt zich hierbij in het belasten van de waardemutatie. Uit hoofdstuk 5 is gebleken dat belastingplichtigen, wat betreft de vermogensaanwasbelasting, voordeel halen uit het beleggen in liquide vermogenscomponenten. De vermogensaanwasbelasting heft immers over de waardemutatie op jaarbasis, waarbij de mate van liquiditeit van de belastingplichtige meespeelt. Wanneer een belastingplichtige slechts illiquide vermogensbestanddelen aanhoudt, kan dit nadelig uitwerken voor de betaling van de belastingaanslag. Dat vanuit fiscaal oogpunt de stimulans present is meer baat te hebben bij liquide beleggingen, is op zichzelf al een toonaangevend argument om te concluderen dat de vermogensaanwasbelasting niet in overeenstemming is met het neutraliteitsbeginsel. Staatssecretaris Van Rij benoemt vlot dat *“veel belastingplichtigen uit zichzelf al kiezen voor een vermogensmix met liquide middelen, om diverse redenen.”*¹⁵⁷ Mijns inziens zijn dit uit de lucht gegrepen aannames waar mogelijk sprake van kan zijn. Dit laat echter de visie van het neutraliteitsbeginsel achterwege. De kern van het neutraliteitsbeginsel is dat fiscale wetgeving geen sturingsmechanisme mag vertonen, omdat dit kan leiden tot gedragsreacties bij belastingplichtigen. Daar is bij de vermogensaanwasbelasting sprake van.

Daarentegen lijkt de vermogenswinstbelasting niet tegen deze problemen aan te lopen. Doordat het karakter van het realisatiebeginsel volledig tot uitdrukking komt binnen de vermogenswinstbelasting, neemt dat de fiscale stimulans weg om een bepaalde vermogensvorm aan te houden. De belastingplichtige kan derhalve een zuivere keus maken tussen het vermogensbestanddeel aanhouden, of het rendement te vergelden.

Men betoogt dat het lock-in-effect een zeer nadelige bijkomstigheid is, dat onlosmakelijk verbonden is met de vermogenswinstbelasting.¹⁵⁸ Doordat belasting pas zou kunnen worden geïnd wanneer het rendement is gerealiseerd, zou dit tot prikkels van uitstel van de waardemutatiewinst kunnen leiden.¹⁵⁹ Daarmee wordt het lock-in-effect op zichzelf als valide motivering gebruikt, om te kunnen stellen dat de vermogenswinstbelasting in strijd is met het neutraliteitsbeginsel.¹⁶⁰ Ik acht deze gedachtegang gebrekkig om strijdigheid met het

---

¹⁵⁷ *Kamerstukken II 2022/23, 32140, nr. 139, p. 11.*

¹⁵⁸ *Kamerstukken II 2022/23, 32140, nr. 139, p. 8.*

¹⁵⁹ *Kamerstukken II 2022/23, 32140, nr. 139, p. 8.*

¹⁶⁰ *Kamerstukken II 2022/23, 32140, nr. 139, p. 8.*

neutraliteitsbeginsel te beoordelen. Binnen het neutraliteitsbeginsel staat de zuivere afweging tussen rendement en risico centraal. Zorgt het lock-in-effect ervoor dat dit niet meer mogelijk is? Het antwoord daarop is simpelweg ‘nee’. Het lock-in-effect an sich is een afweging tussen rendement en risico. De keus om een waardeontwikkeling niet te realiseren, omdat verwacht wordt in de toekomst meer rendement te behalen, is een afweging tussen rendement en risico. Het is voor de belastingplichtige uiteindelijk niet voordelig om rendement niet te realiseren en daarmee belasting te ontlopen, als verwacht wordt dat toekomstige waardedalingen zullen plaatsvinden. Of dit nu in de vorm is van liquide activa of illiquide activa, maakt voor de beoordeling niet uit.

Uit de bovengenoemde argumenten kan gesteld worden dat de vermogenswinstbelasting de geschiktere heffing is als het neutraliteitsbeginsel centraal staat. De vermogensaanwasbelasting bezit de eigenschap om vanuit fiscale hoek liquide beleggingen aan te sturen. De vermogenswinstbelasting heeft deze trek niet. Het lock-in-effect beschouw ik daarbij geen belemmering te vormen voor het neutraliteitsbeginsel.

	Neutraliteit
Vermogensaanwasbelasting	-
Vermogenswinstbelasting	++

7.2.3: Het doeltreffendheidsbeginsel en het Europese eigendomsrecht

Voor de beoordeling van het doeltreffendheidsbeginsel, moet gekeken worden of de heffing niet in strijd is met het Europese eigendomsrecht en het discriminatieverbod. Dat zijn tenslotte de beweegredenen geweest waarom is afgestapt van de forfaitaire vermogensrendementsheffing. Daarvoor zal wederom benadering worden gezocht bij het neutraliteitsbeginsel. Het gedrang met het Europese eigendomsrecht kwam voort uit het feit dat de forfaitaire vermogensrendementsheffing een relatief zware last verbond aan grote vermogens om niet over te gaan op risicovolle beleggingen. Daarentegen stimuleerde het kleine vermogens juist risico-averse overwegingen te hebben om zo onnodig risico te vermijden.

Reeds is geconcludeerd dat de vermogenswinstbelasting de neutraliteit beter tot uitdrukking brengt dan de vermogensaanwasbelasting. De vermogensaanwasbelasting laat namelijk liquide beleggingen de voorkeur hebben boven illiquide beleggingen. Liquide beleggingen zijn echter

niet zozeer meer of minder risicovol, derhalve kan over strijdigheid met het Europese eigendomsrecht nog niet met zekerheid een oordeel worden geveld. De vermogenswinstbelasting daarentegen vertoont überhaupt geen strijdigheid met het Europese eigendomsrecht. Waarom dus kiezen voor een vermogensaanwasbelasting, als met zekerheid kan worden gezegd dat de vermogenswinstbelasting geen strijdigheid met het Europese eigendomsrecht oplevert?

Wat betreft het discriminatieverbod zijn de vermogensaanwasbelasting en de vermogenswinstbelasting om het even. Beide heffingen zijn nadrukkelijk van reële aard. Een belastingplichtige die binnen het belastingjaar verlieslatende beleggingen bezit, zal de facto geen vermogensaanwasbelasting, noch vermogenswinstbelasting hoeven af te dragen.

Het volstaat te zeggen dat de vermogenswinstbelasting beter verenigbaar is met het doeltreffendheidsbeginsel dan de vermogensaanwasbelasting. Ondanks dat beide heffingen geen moeilijkheden ondervinden wat betreft het discriminatieverbod, heeft de vermogenswinstbelasting toch de voorkeur doordat zij beter in lijn is met het Europese eigendomsrecht.

	Doeltreffendheid	Eigendomsrecht	Discriminatieverbod
Vermogensaanwasbelasting	+	+	++
Vermogenswinstbelasting	++	++	++

7.2.4: Het doelmatigheidsbeginsel

‘De kosten die een heffing teweegbrengt, moeten in verhouding staan tot de opbrengsten, waarbij gestreefd wordt naar een minimale versturende werking. Daarbij is eenvoudig een bevorderend element.’¹⁶¹ Dit is de kern van het doelmatigheidsbeginsel. Zowel de vermogensaanwasbelasting als de vermogenswinstbelasting geven daar een magere invulling aan.

De invoering van een geheel nieuw belastingsysteem binnen box 3 brengt hoge kosten met zich mee. Doordat de heffingen van reële aard zijn, gaat dit gepaard met een hoog doenvermogen en

¹⁶¹ Stevens en De Smit, p.16.

een hoge arbeidsintensiteit om een dergelijk systeem te handhaven.¹⁶² Voor bijvoorbeeld de reguliere inkomsten van verhuurde woningen geldt dat dit in beginsel via een zelfaangifte zal geschieden en dat een huurregister als contra-informatie kan worden gehanteerd.¹⁶³

Het indirect rendement ondervindt meer nadeligheid bij een vermogensaanwasbelasting: voor de vermogensaanwasbelasting geldt dat elk jaar de waarde van ieder vermogensbestanddeel moet worden vastgesteld, doordat de heffing op jaarbasis plaatsvindt. Dit zal ongetwijfeld tot geschillen leiden met betrekking tot de waardering van onroerende zaken. Daar zal voor de vermogenswinstbelasting geen sprake van zijn. Doordat het realisatiebeginsel ten grondslag aan de heffing ligt, zal slechts de heffing tot uiting komen wanneer het vermogensbestanddeel wordt vervreemd. Derhalve hoeft louter één keer de verkrijgingsprijs te worden vastgesteld en één keer de vervreemdingsprijs. De verkrijgingsprijs bijhouden kan met behulp van een eenvoudige administratie met 2026 als step-up jaar zonder moeilijkheden geschieden. Er mag pas worden geheven over de waardeontwikkeling vanaf het jaar dat de reële heffing in zal gaan (per 2026). De waardeontwikkeling die daarvoor heeft plaatsgevonden is namelijk al belast onder het huidige box 3 stelsel.

Verder vertegenwoordigen beide heffingen een winstregime. Dat is op zichzelf niets nieuws, maar binnen het winstregime van box 3 is vaak geen sprake van een winstoogmerk, wat leidt tot een frequente toepassing van zakelijkheidscorrecties.

Wanneer voldoende baten hier tegenover staan, zou dit de kosten enigszins kunnen rechtvaardigen. Daar kunnen beide heffingen echter geen troost in bieden. Uit figuur 1 is gebleken dat de opbrengsten van een reële heffing zeer volatiel zijn. Doordat het totale vermogen niet meer als heffingsgrondslag wordt genomen, zal dit niet kunnen leiden tot consistente geldstromen. De opbrengsten zullen bij een reële heffing afhankelijk zijn van het rendement dat de vermogensbestanddelen zullen behalen.

Reeds is besproken dat voor het indirect rendement de vermogenswinstbelasting voor de belastingplichtige een groot liquiditeitsvoordeel oplevert.¹⁶⁴ Dit liquiditeitsvoordeel zal zich in spiegelbeeld voor de schatkist uiten: de vermogenswinstbelasting heft slechts bij realisatie van

---

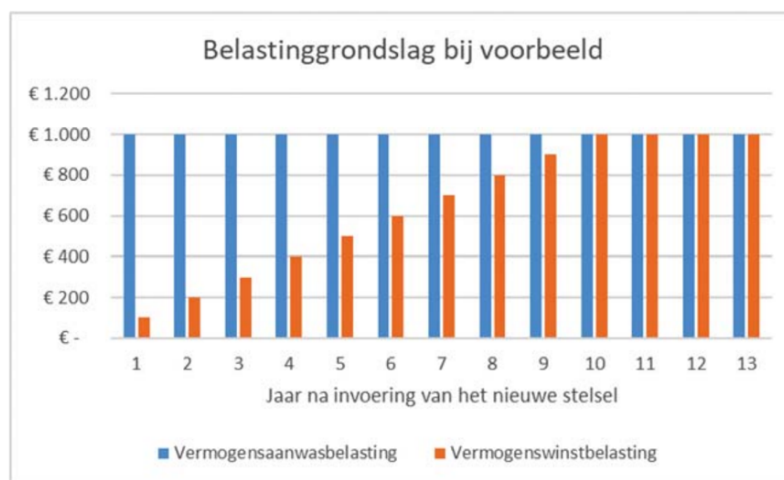
¹⁶² *Kamerstukken II 2022/23*, 32140, nr. 139, p. 11.

¹⁶³ *Kamerstukken II 2022/23*, 32140, nr. 139, p. 13.

¹⁶⁴ Zie hoofdstuk 6.

het vermogensbestanddeel, waardoor het totaal rendement op de korte termijn zeer gering zal zijn.¹⁶⁵ De vermogensaanwasbelasting voorziet beter dit probleem te beteugelen. Elk jaar zal namelijk worden geheven over de waardestijging van elk vermogensbestanddeel. Dit maakt dat het totaal rendement onafhankelijk is van het vervreemdingstijdstip en daarmee een stabielere rendement kan opbrengen.

Het totaal rendement van de vermogenswinstbelasting zal derhalve op de korte termijn een grote discrepantie opleveren met die van de vermogensaanwasbelasting. Dit zal echter op de lange termijn nivelleren, omdat dan over grote waardestijgingen bij verkoop zal worden geheven. Aan de hand van de onderstaande figuur is dit grafisch getoond.¹⁶⁶

Figuur 2: Schematisch versimpeld verloop van de belastinggrondslag voor wat betreft waardemutaties in de jaren na invoering van een vermogensaanwasbelasting of een vermogenswinstbelasting.

Al met al kan gesteld worden dat binnen het doelmatigheidsbeginsel de voorkeur niet even eenduidig is: zowel de vermogensaanwasbelasting als de vermogenswinstbelasting hebben hun voor- en nadelen. Mijn voorkeur gaat hierbij uit naar de vermogenswinstbelasting. Ondanks dat deze heffing op de korte termijn zorgt voor een magere opbrengst, beschouw ik het administratieve voordeel hiervoor te compenseren. Doordat het realisatiebeginsel binnen de heffing hoofdzakelijk tot uiting komt, zijn de waardebepalingen van de vermogensbestanddelen gewoonweg beter te arrangeren. Daarbij komt kijken dat de opbrengst van de

¹⁶⁵ Kamerstukken II 2022/23, 32140, nr. 139, p. 8.

¹⁶⁶ Kamerstukken II 2022/23, 32140, nr. 139, p. 10.

vermogenswinstbelasting in de loop der jaren weer gelijkgetrokken zal worden met die van de vermogensaanwasbelasting.

	Doelmatigheid
Vermogensaanwasbelasting	-
Vermogenswinstbelasting	+

7.3: Vergelijking op basis van de subjectieve criteria

Nu beide heffingen zijn vergeleken aan de hand van de objectieve criteria, kan een vergelijking op basis van de subjectieve criteria geschieden. Deze opgestelde criteria bestaan uit het rechtvaardigheidsperspectief en het economisch perspectief.

7.3.1: Het rechtvaardigheidsperspectief

De rechtvaardigheid is op te splitsen in drie componenten: rechtszekerheid, doelgerichtheid en rechtsgelijkheid. Zoals eerder besproken zal de toetsing volgens een vaste volgorde moeten geschieden: de beoordeling van de ene component vereist de resultaten van de andere.

7.3.1.1: De rechtszekerheid

Voor de beoordeling van de rechtszekerheid is, naast de positiviteit van het recht, de mate van eenvoud een gerichte maatstaf: eenvoud maakt het recht duidelijk en inzichtelijk. Rechtsficties komen de eenvoud en derhalve de rechtszekerheid ten goede.¹⁶⁷

Van rechtsficties is bij zowel de vermogensaanwasbelasting als de vermogenswinstbelasting geen sprake, door de reële aard. Dat maakt de wijze van heffen in de praktijk complex en minder eenduidig. Het handhaven van een dergelijke heffing vergt veel doenvermogen van belastingplichtigen en eist een hoge arbeidsintensiteit van de maatschappij als geheel.¹⁶⁸ Positiviteit van het recht doet zich voor beide heffingen hoe dan ook voor. Burgers zullen weten waar zij binnen een reëel heffingssysteem aan toe zijn.

Er kan gesteld worden dat zowel de vermogensaanwasbelasting als de vermogenswinstbelasting, door het gebrek aan eenvoud in mindere mate aan de rechtszekerheid

¹⁶⁷ Apeldoorn, Gribnau en Verbeek 2015, paragraaf 4.

¹⁶⁸ Zie paragraaf 5.4.4 en 6.4.4.

voldoen. Van positiviteit zal voor de reële heffing per 2026 sprake zijn. Daarmee acht ik beide heffingen alsnog in belangrijke mate te voldoen aan de rechtszekerheid.

7.3.1.2: De doelgerichtheid

De doelgerichtheid is de ‘gerichtheid’ van het recht een doel te verwezenlijken. In paragraaf 4.2.2 is gesteld dat dit gezien wordt zijnde de ‘maatregelen’ die nodig zijn geacht een doel te bereiken. Of dit op effectieve wijze gebeurt staat daar los van.

Het doel van de invoering van het reële stelsel is dat de box 3-heffing weer in lijn kan zijn met het Europese eigendomsrecht en het discriminatieverbod. De vraag is welke reële heffing hier beter in tracht te voorzien. Zowel de vermogensaanwasbelasting als de vermogenswinstbelasting zouden ervoor moeten zorgen dat er geen geschillen meer zullen plaatsvinden met het Europese eigendomsrecht en het discriminatieverbod. Bij de beoordeling van het doeltreffendheidsbeginsel is gesteld dat beide heffingen geen problemen zullen ondervinden met betrekking tot het discriminatieverbod.

Zoals eerder besproken is de vermogensaanwasbelasting echter niet verenigbaar met het neutraliteitsbeginsel en daardoor mogelijk niet volledig verenigbaar met het doeltreffendheidsbeginsel.¹⁶⁹ De oorzaak komt voort uit het feit dat de vermogensaanwasbelasting fiscaal sturende eigenschappen vertoont waarbij belastingplichtigen worden gestimuleerd liquide vermogensbestanddelen aan te houden. Of dit nu in strijd is met het Europees eigendomsrecht, blijkt niet even eenduidig te zijn. Daar zal de vermogenswinstbelasting daarentegen geen last van ondervinden, omdat de belasting pas zal worden afgedragen wanneer de vermogenscomponenten zullen worden vervreemd.

Hoewel beide heffingen gericht zijn op het voorkomen van strijdigheid met het Europese eigendomsrecht en het discriminatieverbod, meen ik dat de vermogenswinstbelasting hier beter in voorziet. Het realisatiebeginsel zorgt ervoor dat te allen tijde belasting pas zal worden geheven wanneer deze is gerealiseerd. Daarmee kan strijdigheid met het Europees eigendomsrecht zich gewoonweg niet voordoen. Er kan dus worden gesteld dat de vermogenswinstbelasting meer in overeenstemming is met de doelgerichtheid.

---

¹⁶⁹ Zie paragraaf 5.4.2 en 5.4.3.

7.3.1.3: De rechtsgelijkheid

De beoordeling van de rechtsgelijkheid zal moeten worden benaderd vanuit het draagkrachtbeginsel.¹⁷⁰ Daaruit is gebleken dat de vermogenswinstbelasting hier beter in voorziet. Alhoewel beide heffingen zowel aan de horizontale als de verticale gelijkheid voldoen, is alleen de vermogenswinstbelasting in overeenstemming met het realisatiebeginsel. Het realisatiebeginsel maakt het mogelijk dat, wanneer naar draagkracht wordt geheven, dit daadwerkelijk tot uitdrukking komt: belastingplichtigen met een hogere draagkracht zullen eerlijk en effectief meer belasting afdragen. Het volstaat dan te constateren dat de vermogenswinstbelasting een betere rechtsgelijkheid oplevert dan de vermogensaanwasbelasting.

Nu voor beide heffingen de vergelijking van alle drie de rechtvaardigheidscomponenten is gemaakt, rest slechts nog de conclusie te trekken welke heffing beter is vanuit rechtvaardigheidsperspectief.

Voor de conclusie grijp ik terug naar een uitspraak van Dusarduijn:¹⁷¹

“Het is duidelijk dat rechtvaardigheid en eenvoud elkaars tegenpolen zijn. In de liefde kan dat gunstig zijn, binnen het fiscale recht is van een harmonieus samengaan geen sprake. Eenvoud kan nooit een rechtsgrond zijn. Waar de eenvoud (over)heerst, ontstaat immers een diepe kloof tussen de fiscale werkelijkheid en de economische realiteit. Dat ondermijnt niet alleen het draagkrachtbeginsel, maar ook het maatschappelijk draagvlak van de huidige heffingstechniek.”¹⁷²

Eenvoud en rechtsgelijkheid (rechtvaardigheid in enge zin) kunnen niet door één deur.¹⁷³ De reële wijze van heffen is in de plaats gekomen voor de rechtsficties van de vermogensrendementsheffing: waar op de eenvoud is ingeleverd, is de rechtsgelijkheid erop vooruitgegaan.

Beide reële heffingen voldoen in mindere mate aan de rechtszekerheid. Wat betreft de doelgerichtheid brengt de vermogenswinstbelasting dit beter tot uitdrukking. Voor de

---

¹⁷⁰ Zie paragraaf 4.2.3; Onderdeel 3 van Appendix B.1.

¹⁷¹ Zie onderdeel 3 van Appendix B.1.

¹⁷² S.M.H. Dusarduijn 2010, hoofdstuk 7.

¹⁷³ Zie onderdeel 3 van Appendix B.1 voor het verband tussen de rechtsgelijkheid en de rechtvaardigheid.

rechtsgelijkheid zal de keuze mede vallen op de vermogenswinstbelasting, omdat deze beter aansluit bij het draagkrachtbeginsel. Daarmee volsta ik te concluderen dat de vermogenswinstbelasting de rechtvaardigere heffing is.

	Rechtvaardigheid
Vermogensaanwasbelasting	+
Vermogenswinstbelasting	++

7.3.2: *Het economisch perspectief*

De vermogenswinstbelasting en de vermogensaanwasbelasting zullen als laatst vanuit economisch perspectief worden vergeleken. Dit zal benaderd worden vanuit de doelmatigheid. Met overtuiging kan worden gesteld dat zowel de vermogensaanwasbelasting als de vermogenswinstbelasting vanuit budgettair oogpunt een enorme verslechtering zijn ten opzichte van de forfaitaire vermogensrendementsheffing. Een reële heffing is arbeidsintensief om te handhaven, waarbij de opbrengsten zeer volatiel zijn.¹⁷⁴ Met name de vermogenswinstbelasting ondervindt op de korte termijn gebreken voor een adequate belastingopbrengst door het realisatiebeginsel. En voor de vermogensaanwasbelasting geldt dat elk jaar ieder vermogensbestanddeel opnieuw moet worden gewaardeerd. Dit zal tot veel geschillen leiden over de ‘juiste waardering’ tussen belastingplichtigen en de Belastingdienst.

Wat echter van belang is om te begrijpen, is dat de economische overwegingen onderdanig zijn aan de rechtvaardigheidsoverwegingen. Men kan niet verwachten dat een heffing eenvoudig is en tegelijkertijd rechtvaardig. Binnen een maatschappij zullen keuzes gemaakt moeten worden, waar meer waarde aan gehecht zal moeten worden. Mijns inziens zullen rechtvaardigheidsoverwegingen altijd boven economische overwegingen uitstijgen. De forfaitaire vermogensrendementsheffing zorgt dan wel voor een consistente geldstroom, maar de heffing is zo ongegrond en onhoudbaar door het gebruik van ficties en forfaits, dat van rechtvaardigheid verre van sprake is. Daar waar wordt ingehouden op de eenvoud bij een reële heffing, zal rechtvaardigheid voor in de plaats komen. Derhalve zal de keuze altijd vallen op een reële heffing.

¹⁷⁴ Zie figuur 1.

Wat betreft de keuze ten aanzien van de economische overwegingen, zal deze vallen op de vermogenswinstbelasting. Ondanks dat de opbrengsten op de korte termijn mager zullen zijn, meen ik dit toch als de betere heffing te beschouwen. De jaarlijkse waarderingscomplicaties van de vermogensaanwasbelasting zullen een grotere nadeligheid vormen dan de op de korte termijn geringe belastingopbrengsten van de vermogenswinstbelasting. Daarbij zal voor de opbrengsten uit de vermogenswinstbelasting gelden dat deze in de loop der jaren zullen inlopen op de opbrengsten uit de vermogensaanwasbelasting.

	Economisch
Vermogensaanwasbelasting	-
Vermogenswinstbelasting	+

7.4: Deelconclusie

Na alle vergelijkingen te hebben gemaakt, kan een conclusie worden getrokken welke heffing beter is vanuit objectief en subjectief perspectief. De vermogenswinstbelasting voldoet op alle vlakken even goed of zelfs beter aan de box 3-heffingscriteria dan de vermogensaanwasbelasting. De uiting van het realisatiebeginsel binnen de vermogenswinstbelasting is essentieel voor de verenigbaarheid met de opgestelde behoorlijke beginselen van het belastingrecht, het Europese eigendomsrecht en het discriminatieverbod. En aangezien de rechtvaardigheid de objectieve criteria grotendeels in haar beoordeling meeneemt, is de essentie van het realisatiebeginsel daaraan tevens onontkoombaar. Verder is het van belang in te zien dat de economische overwegingen ondergeschikt zullen zijn aan de rechtvaardigheidsoverwegingen. Er zal derhalve altijd een afweging gemaakt moeten worden tussen rechtvaardigheid en eenvoud: daar waar het de rechtvaardigheid bevordert, brengt het de eenvoud ten val. En de val van de eenvoud zal leiden tot de bedrukking van de rijkschatkist.

Hoofdstuk 8: Conclusie

In deze scriptie is onderzocht welke reële heffing geschikter zal zijn ter vervanging van de forfaitaire vermogensrendementsheffing met het oog op onroerend goed. Daarbij is de vermogensaanwasbelasting uiteengezet tegenover de vermogenswinstbelasting. Ondanks dat het kabinet de voorkeur heeft gegeven aan de vermogensaanwasbelasting om als geschiktere heffing te dienen, was het van belang voor de scriptie dat zowel de vermogensaanwasbelasting als de vermogenswinstbelasting als volwaardige reële opties werden beschouwd.

8.1: Samenvatting

De houdbaarheid van de forfaitaire vermogensrendementsheffing staat al jarenlang ter discussie. Na het Kerstarrest is gebleken dat de forfaitaire vermogensrendementsheffing niet meer houdbaar is om als box 3-heffing te dienen. Daar zal een reële heffing voor in de plaats komen. Aan deze reële heffing zal invulling worden gegeven in de vorm van een vermogensaanwasbelasting of een vermogenswinstbelasting.

Om te beoordelen welke reële heffing geschikter is, is een toetsingskader opgesteld in hoofdstuk 3 en 4. Dit toetsingskader is op te delen in de objectieve criteria en de subjectieve criteria. De objectieve criteria bestaan uit: het draagkrachtkrachtbeginsel, het neutraliteitsbeginsel, het doeltreffendheidsbeginsel, het doelmatigheidsbeginsel en het Europese eigendomsrecht.

Voor de mate van toepasbaarheid van de objectieve criteria worden de subjectieve criteria noodzakelijk geacht te zijn opgesteld ter beoordeling van de heffingen. Deze subjectieve criteria zijn opgedeeld in de hoedanigheid van het rechtvaardigheidsperspectief en het economisch perspectief.

Vanuit het toetsingskader zijn de vermogensaanwasbelasting en de vermogenswinstbelasting met elkaar vergeleken. Daar is uit gekomen dat de vermogenswinstbelasting als de geschiktere heffing wordt gezien voor de invulling van het toekomstige box 3-stelsel.

8.2: Beantwoording van de onderzoeksvraag

Het antwoord op de onderzoeksvraag zal aan de hand van drie tabellen overzichtelijk worden gemaakt. In deze tabellen zijn de resultaten van de vergelijkingen, op basis van de box 3-heffingscriteria, schematisch weergegeven. Ondanks dat het een vergelijking tussen de

vermogensaanswasbelasting en de vermogenswinstbelasting betreft, is volledigheidshalve de forfaitaire vermogensrendementsheffing aan de tabellen toegevoegd.

	Draagkracht	Neutraliteit	Doeltreffendheid	Doelmatigheid
Vermogensaanswasbelasting	+	-	+	-
Vermogenswinstbelasting	++	++	++	+
Vermogensrendementsheffing	--	--	++	++

	Europese eigendomsrecht	Discriminatieverbod
Vermogensaanswasbelasting	+	++
Vermogenswinstbelasting	++	++
Vermogensrendementsheffing	--	--

Vanuit het draagkrachtbeginsel zal een vermogenswinstbelasting altijd tot een betere draagkracht leiden dan de vermogensaanswasbelasting. Ondanks dat beide heffingen aan beide gelijkheidscriteria voldoen, is het realisatiebeginsel binnen de vermogenswinstbelasting doorslaggevend. Het pas betalen van belasting bij vervreemding, uit zich in een abstractere en derhalve volmaaktere draagkracht.

Wat betreft het neutraliteitsbeginsel zal de vermogenswinstbelasting mede het voortouw nemen. De vermogensaanswasbelasting heeft door zijn aard een fiscaal sturingsmechanisme, wat leidt tot gedragsreacties om liquide vermogensbestanddelen aan te houden. Dat maakt het voor mensen die in illiquide vermogensbestanddelen investeren, zoals onroerend goed, nadelig. Door het realisatiebeginsel bezit de vermogenswinstbelasting niet deze fiscale stimulans.

Voor de doeltreffendheid is van belang dat de nieuwe box 3-heffing niet meer in strijd zal zijn met zowel het Europese eigendomsrecht als het discriminatieverbod. Daaruit is gebleken dat beide heffingen volstaan in de verenigbaarheid met het discriminatieverbod, maar dat de vermogenswinstbelasting beter in lijn is met het Europese eigendomsrecht.

Binnen het doelmatigheidsbeginsel krijgt de vermogenswinstbelasting het voordeel van de twijfel. Beide heffingen zijn door de reële aard kostenintensief. De opbrengsten die daar tegenover staan zijn erg gering. Ondanks dat de vermogenswinstbelasting deze opbrengsten op de korte termijn onderdrukt, zal het administratieve voordeel hiervoor compenseren. Voor de

vermogensaanswasbelasting geldt namelijk dat voor elk vermogenscomponent ieder jaar de waarde moet worden vastgesteld, wat een erg zware administratieve last zal zijn. Daarbij zullen op de lange termijn de opbrengsten van de vermogenswinstbelasting met die van de vermogensaanswasbelasting gelijk worden getrokken.

	Rechtvaardigheid	Economisch
Vermogensaanswasbelasting	+	-
Vermogenswinstbelasting	++	+
Vermogensrendementsheffing	--	++

Voor de rechtvaardigheid geldt dat deze uit drie componenten bestaat: rechtszekerheid, doelgerichtheid en rechtsgelijkheid, waarbij de rechtsgelijkheid de rechtvaardigheid in enge zin weergeeft. Beide heffingen zijn niet eenvoudig, maar wel doelgericht. Daar waar wordt ingeleverd op de eenvoud, zal de rechtsgelijkheid worden bevorderd. Van rechtsgelijkheid is bij de vermogenswinstbelasting meer sprake dan bij de vermogensaanswasbelasting, omdat dit wordt benaderd vanuit het draagkrachtbeginsel. Daarmee kan worden bevestigd dat de vermogenswinstbelasting een rechtvaardigere heffing is dan de vermogensaanswasbelasting.

Tenslotte is vanuit het economisch perspectief gebleken dat de vermogenswinstbelasting hier beter invulling aan geeft dan de vermogensaanswasbelasting. Dit is bepaald uit de resultaten van het doelmatigheidsbeginsel. Daarin is vastgesteld dat de geringe opbrengsten van de vermogenswinstbelasting op de korte termijn minder zwaar meewegen dan de administratieve last van de vermogensaanswasbelasting.

In deze scriptie staat de onderzoeksvraag centraal:

“Welke heffing kan vanuit de behoorlijke beginselen van het belastingrecht met het oog op onroerend goed worden aangemerkt als de geschiktere box 3-heffing, de vermogensaanswasbelasting of de vermogenswinstbelasting? En welke reële heffing is optimaler vanuit economisch en rechtvaardigheidspectief?”

Het antwoordt hierop luidt dat de vermogenswinstbelasting de geschiktere heffing is voor de nieuwe box 3-heffing dan de vermogensaanswasbelasting. Dit komt voornamelijk uit het feit dat

het realisatiebeginsel ten grondslag ligt aan de heffing. Hierdoor is het beter in lijn met de opgestelde beginselen en het Europese eigendomsrecht.

Zeker voor onroerend goed, dat onderdeel is van de illiquide activa, zal de vermogenswinstbelasting zijn positie bevorderen. Men zal vanuit de neutraliteit niet gedwongen worden illiquide activa te verkopen en liquide activa aan te houden om beter aan de belastingaanslag te kunnen voldoen.

Met de vermogenswinstbelasting zal daadwerkelijk naar draagkracht kunnen worden geheven. De belasting hoeft slechts te worden afgedragen wanneer het vermogensbestanddeel wordt vervreemd en derhalve de liquiditeit ter beschikking staat. Dit betekent dat de belastingplichtigen geen problemen zullen ondervinden als aan de belastingaanslag zal moeten worden voldaan.

Hieruit vloeit voort dat het draagkrachtbeginsel ervoor zorgt dat de rechtsgelijkheid meer tot uiting wordt gebracht. Daarmee kan worden geconcludeerd dat de vermogenswinstbelasting de rechtvaardigere heffing is.

Vanuit het economisch perspectief is de vermogenswinstbelasting mede de betere heffing. Het doelmatigheidsbeginsel is immers meer in lijn met de vermogenswinstbelasting dan de vermogensaanwasbelasting. De kosten die de vermogenswinstbelasting met zich mee zal meebrengen, zullen blijvend minder zijn dan bij de vermogensaanwasbelasting. De opbrengsten van de vermogenswinstbelasting zijn daarentegen op de korte termijn gering, maar zullen op de lange termijn gelijk zijn aan die van de vermogensaanwasbelasting.

Als laatste rest mij te zeggen dat met de vermogenswinstbelasting als box 3-heffing, de doos van Pandora gesloten zal blijven.

Literatuurlijst:

Tijdschriftartikelen:

Apeldoorn, Gribnau en Verbeek 2015

C.J. van Apeldoorn, J.L.M.Gribnau en B. Verbeek, 'Rechtvaardigheid en Belastingen – filosofie en fiscaliteit', *WFR* 2015/93.

Boer 2022

J.P. Boer, 'Een vermogensaanwasbelasting: niet te 'genieten'!', *NTFR* 2022/3382.

Boer 2015

J.P. Boer, 'Bron van inkomen. Een onderzoek naar de invulling van het bronbegrip door de Hoge Raad.', *NTFR* 2015/759.

Cnossen en Bovenberg 2000

S. Cnossen en A.L. Bovenberg, 'Vermogensrendementsheffing: vondst of miskleun?', *WFR* 2000/4.

Cnossen 1980

S. Cnossen, 'Hervorming van de inkomstenbelasting', *WFR* 1980/901.

Dusarduijn 2022

S.M.H. Dusarduijn, 'Het Kerstarrest: de vlijmscherpe rafels van een doorgehakte knoop', *MBB* 2022/25.

Ganzeveld 2020

J. Ganzeveld, 'Herinnert u zich deze nog?', *NTFR* 2020/3689.

Gribnau 1995

J.L.M. Gribnau, 'Belastingrechtvaardigheid', *WFR* 1995/1889

Van der Geld 2006

J.A.G. van der Geld, 'De evaluatie van de Wet IB 2001: box 3', *WFR* 2006/302.

Kavelaars 2016a

P. Kavelaars, 'Belastingplan 2017 en de inkomstensfeer', *WFR* 2016/192.

Kavelaars 2016b

P. Kavelaars, 'Van box 3 naar een vermogensmutatieheffing', *WFR* 2016/131.

Meussen 1997

G.Th.K. Meussen, 'Bedrijfswaarde', *FM* 1997/5.2.1.

Pieterse 2014

L.J.A. Pieterse, 'Verslag van de ledenbijeenkomst van de Vereniging voor Belastingwetenschap over ficties en forfaits in het belastingrecht', *WFR* 2014/1409.

Reuvers 1982

M.R. Reuvers, 'Rechtvaardigheid in de belastingwetgeving', *WFR* 1982/461.

Stevens 2015

S.A. Stevens, 'De voorgestelde aanpassingen in box 3 en de eigen woning', *WFR* 2015/1172.

Wattel 2018

P. Wattel, 'Doos drie', *NJB* 2018/205.

De Witt Wijnen 2016

P. De Witt Wijnen, 'Eind Zalm's omstreden heffing in zicht', *NRC* 17 februari 2016.

Boeken:**Van den Dool 2009**

R.P. van den Dool, *Belastingheffing over kapitaalinkomen bij natuurlijke personen*, Rotterdam: Erasmus Universiteit 2009

Dusarduijn 2015

S.M.H. Dusarduijn, *De rechtsfictie in de inkomstenbelasting: De fiscale kleur van het alsof*, Enschede: Gildeprint 2015

Dusarduijn 2012

S.M.H. Dusarduijn, *De fiscale geschiedenis van Nederland in vogelvlucht*, Den Haag: Sdu fiscale & financiële uitgevers 2012.

Dusarduijn 2010

S.M.H. Dusarduijn, *Vermogensrendementsheffing*, Deventer: Kluwer 2010.

Dusarduijn en Gribnau 2006

S.M.H. Dusarduijn en J.L.M. Gribnau, '*Vermogensrendementsheffing, vijf jaar later: wetenschappelijke evaluatie Wet IB 2001*', in: *Vijf jaar Wet IB 2001*, Deventer: Kluwer 2006.

Geppaart 1995

Ch.P.A. Geppaart, *Vermogensbelasting*, Deventer: Kluwer 1995.

Gribnau 2006

J.L.M. Gribnau, *Rechtsbeginselen en evaluatie van belastingwetgeving*, in: A.C. Rijkers en H. Vording (red.) *Vijf jaar Wet IB 2001*, Deventer: Kluwer 2006.

Heithuis, Kavelaars & Schuver 2020.

E.J.W. Heithuis, P. Kavelaars & B.F. Schuver, *Inkomstenbelasting*, Deventer: Kluwer 2020.

Smith 1776

A. Smith, *The Wealth of Nations*, 1776.

Stevens en De Smit 2020

Stevens L.G.M. en Smit, R.C. de, *Elementair Belastingrecht voor economen en bedrijfsjuristen*, Deventer: Kluwer 2020/2021, p.16.

Stiglitz 2000

Stiglitz 2000, *The Contributions of the Economics of Information to Twentieth century Economics*.

Kamerstukken:

Brief van de Staatssecretaris van Financiën van 29 september 2022 (*Kamerstukken II 2022/23*, 32140, nr. 139).

Brief van de Staatssecretaris van Financiën van 15 april 2022 (*Kamerstukken II 2021/22*, 32140, nr. 105).

Kamerstukken II 2016/17, 34 552, nr. 83, bijlage 809929 (Keuzedocument box 3).

Kamerstukken II 2016/17, 34 552, nr. 6, bijlage 783311 (Voortgangsrapportage).

Kamerstukken II, 2015/16, 34305, nr. 6 (NV II).

Kamerstukken II 2015/16, 34302, nr. 3 (MvT).

Kamerstukken II 2005/06, 30375, nr. 2 (Rapport).

Kamerstukken II 1999/2000, 26727, nr. 7 (NV II).

Kamerstukken II 1998/1999, 26727, nr. 3 (MvT).

Kamerstukken II 1997/1998, 25810, nr. 2 (NV II).

Overige online bronnen:

Leeuw 2022

D. Leeuw, 'Nieuwe Box 3 vanaf 2025 wordt vermogensaanwasbelasting', alfa.nl, 29 april 2022.

Materiële welvaart in Nederland 2022

Materiële welvaart in Nederland, Den Haag: CBS 2022.

Onderzoek naar doelmatigheid en doeltreffendheid 2015

Onderzoek naar doelmatigheid en doeltreffendheid, Den Haag: AR 2015.

Rentereeksen Nederlandse staatsobligaties van 2002 t/m 2009 2016.

Rentereeksen Nederlandse staatsobligaties van 2002 t/m 2009, Den Haag: DSTA 2016.

Rentereeksen Nederlandse staatsobligaties vanaf 2010 2023.

Rentereeksen Nederlandse staatsobligaties vanaf 2010, Den Haag: DSTA 2023.

Jurisprudentielijst:

Hoge Raad:

HR 24 december 2021, ECLI:NL:HR:2021:1963.

HR 14 juni 2019, ECLI:NL:HR:2019:816.

HR 10 juni 2016, ECLI:NL:HR:2016:1129.

HR 3 april 2015, ECLI:NL:HR:2015:812.

Gerechtshof:

Gerechtshof Den Haag 29 september 2022, ECLI:NL:GHDHA:2022:2628.

Hof Amsterdam, 23 januari 2018, ECLI:NL:HR:2018:1817.

Hof Amsterdam 16 januari 2018, ECLI:NL:GHAMS:2018:83.

Hof 's-Hertogenbosch 2 juni 2017, ECLI:NL:GHSHE:2017:2511

Rechtbank:

Rb. Den Haag 5 december 2022, ECLI:NL:RBDHA:2022:13422.

Rb. Den Haag 5 december 2022, ECLI:NL:RBDHA:2022:13420.

Rb. Midden-Nederland 8 september 2022, ECLI:NL:RBMNE:2022:3853.

Rb. Gelderland 10 februari 2021, ECLI:NL:RBGEL:2021:639.

Rb. Gelderland 28 maart 2017, ECLI:NL:RBGEL:2017:1662.

Rb. Noord-Nederland 19 januari 2017, *V-N* 2017/17.2.2.

Rb. Zeeland-West Brabant 11 januari 2017, ECLI:NL:RBZWB:2017:68.

Rb. Noord-Nederland 5 juni 2014, ECLI:NL:RBNNE:2014:2860.

Appendix A: Objectieve criteria

A.1: Het draagkrachtbeginsel

Het draagkrachtbeginsel is één van de oerbeginselen waar het huidige box 3-stelsel in zou moeten voorzien.¹⁷⁵ De massale uitholling van de belastinggrondslag onder de regels van de Wet IB 1964, welke voornamelijk zag op het omzetten van belaste (vermogens)inkomsten in onbelaste vermogenswinsten, zou met de invoering van de Wet IB 2001 teniet worden gedaan:

“De vermogensrendementsheffing, die wordt geheven op basis van een forfaitair rendement van 4% over het netto vermogen, is een adequaat antwoord op de grootschalige belastingontwijking die onder de bestaande belastingwetgeving plaatsvindt en die leidt tot een aantasting van de draagkrachtgedachte.”¹⁷⁶

De forfaitaire vermogensrendementsheffing maakt, in tegenstelling tot voorgaande heffingen, geen onderscheid tussen de voorheen belaste vermogensinkomsten en de onbelaste vermogenswinsten. Hiermee wordt het vermogen forfaitair belast. Wat men qua belasting is verschuldigd, wordt dus bepaald via een vast tarief over het vermogen. Dit zal bijdragen aan het draagkrachtbeginsel, omdat de bestaande mogelijkheden voor belastingontwijking via de forfaitaire benadering substantieel worden ingedamd: wie meer vermogen heeft en dus hoogstwaarschijnlijk meer inkomen uit dit vermogen geniet, zal absoluut meer belasting afdragen.

De literatuur beaamt deze gedachtegang echter niet. De vermogensrendementsheffing voorziet niet in de horizontale gelijkheid: overrendement dat wordt behaald met ondernemingskwaliteiten wordt werkelijk belast tegen het progressieve tarief van de inkomstenbelasting in box 1. Eenzelfde overrendement dat te danken is aan beleggingsinzicht en informatievoordelen ontspringt door het forfaitaire rendement op deze manier de dans in box 3.¹⁷⁷

Verder is het niet-belasten van speculatiewinsten en het niet-verrekenen van verliezen, niet in overeenstemming met het draagkrachtbeginsel. Het belasten van het forfaitaire rendement impliceert namelijk dat de overheid niet deelt in mogelijke verliezen, waardoor het

---

¹⁷⁵ *Kamerstukken II 1998/99, 26727, nr. 3, p. 6-7.*

¹⁷⁶ *Kamerstukken II 1998/99, 26727, nr. 3, p. 6-7.*

¹⁷⁷ Cnossen en Bovenberg 2000.

beleggingsrisico voor de particuliere belegger toeneemt, aldus Cnossen en Bovenberg.¹⁷⁸ Dit vloeit voort uit art. 5.2 Wet IB 2001.

Naast dat de vermogensrendementsheffing niet voorziet in de horizontale gelijkheid, is het ook maar de vraag of het dan wel zou voorzien in de verticale gelijkheid. Dit is goed te illustreren met een eenvoudig voorbeeld: in 2016 kreeg een belastingplichtige 0,65% rente over het spaargeld, waarbij belasting over 4% forfaitair rendement was verschuldigd. Op gelijke wijze werd een belegger belast, die een 11,93% rendement behaalde door simpelweg in de S&P 500-index te investeren met hetzelfde bedrag als het spaargeld. Van den Dool zou in deze situatie betogen dat er wel sprake zou zijn van verticale gelijkheid, omdat de belegger tenminste hetzelfde belastingbedrag in box 3 verschuldigd is als de spaarder. Het absolute rendement van de belegger zou echter hoger kunnen uitvallen dan het rendement van de spaarder, terwijl het geïnvesteerde vermogen van de belegger lager is dan dat van de spaarder. In dit geval worden belastingplichtigen in ongelijke economische posities weliswaar ongelijk behandeld, maar de verkeerde richting op. De belegger hoeft door de lagere vermogensgrondslag minder belasting af te dragen dan de spaarder, terwijl hij een hoger absoluut rendement heeft behaald. Hiermee voldoet de vermogensrendementsheffing toch niet aan het verticale gelijkheidscriterium.

In 2017 zijn er wijzigingen doorgevoerd binnen box 3. Het vermogen is opgesplitst in twee rendementsklassen: sparen en beleggen. Aan de hand van de omvang van het vermogen wordt vastgesteld welk aandeel van het vermogen wordt toegekend aan sparen of beleggen, waarbij beide categorieën een verschillend forfaitair rendement hebben gekregen.¹⁷⁹ Dit percentage was per 2017 voor sparen 1,63% en voor beleggen 5,39%. Het gemiddeld rendement over de drie vermogensschrijven bedroeg daarmee respectievelijk 2,871%, 4,600% en 5,39%.¹⁸⁰

Nu volgens de wetgever ervanuit wordt gegaan dat hogere vermogens logischerwijs meer vermogensinkomsten genereren en zij daarom een andere fiscale behandeling moeten krijgen dan kleinere vermogens, is aan de hand van de forfaitaire vermogensrendementsheffing vastgesteld dat hogere vermogens een hoger percentage moeten afdragen. Daarmee meent de wetgever met deze gemiddelde rendementspercentages, welke progressief van aard zijn,

---

¹⁷⁸ Cnossen en Bovenberg 2000.

¹⁷⁹ *Kamerstukken II* 2015/16, 34302, nr. 3, p. 43.

¹⁸⁰ 'Berekening belasting over inkomen uit vermogen over 2017', belastingdienst.nl.

voortgang te hebben geboekt op het gebied van de verticale gelijkheid, omdat het meer zou aansluiten op de werkelijkheid.¹⁸¹

Ik beschouw het tegendeel echter waar. Gelijke vermogens die verschillende rendementen behalen, hetzij door te sparen, hetzij door te beleggen, verkeren in ongelijke economische situaties. De spaarder die in 2017 een rendement haalt van 0,33%¹⁸² op spaargeld en de belegger die 19,42%¹⁸³ rendement behaalt met de S&P 500 index, wordt met hetzelfde belastingpercentage¹⁸⁴ belast in box 3. Volgens Van den Dool voldoet de vermogensrendementsheffing wederom aan het verticale gelijkheidscriterium, omdat de belegger met de hogere draagkracht tenminste evenveel belasting afdraagt als de spaarder. Het kan echter nog steeds zo zijn dat het absolute rendement hoger uitvalt voor de belegger als voor de spaarder, terwijl het geïnvesteerde vermogen bij de belegger in de 1ste schijf valt en bij de spaarder in de 2de schijf. Daarmee voldoet de vermogensrendementsheffing, ondanks alle gedane moeite, naar mijn mening vooralsnog niet aan de verticale gelijkheid.

Volgens de horizontale gelijkheid moeten belastingplichtigen die zich in dezelfde economische omstandigheden verkeren, dezelfde belastingdruk ervaren. Elk type vermogen dat hetzelfde inkomen genereert, vergroot de draagkracht in gelijke mate. Ondanks dat er nu wel een onderscheid is gekomen in de verschillende vermogenscategorieën, wordt hiermee door het forfaitaire karakter wederom geen horizontale gelijkheid bereikt.

Aan de hand van een voorbeeld wordt dit verder uitgewerkt: spaarder A behaalt met zijn vermogen een rendement¹⁸⁵ van €3.300 in 2017, en belegger B behaalt eenzelfde rendement van €3.300 met zijn beleggingen. Deze twee personen vallen hiermee in dezelfde economische omstandigheden en zouden daardoor eenzelfde fiscale belastingdruk moeten voelen. Het verschil tussen de spaarder en de belegger is echter met welk vermogen ze dit rendement hebben verkregen. Spaarder A heeft het vermogen verkregen door een bedrag van €1.000.000 op de spaarrekening te laten renderen, waarbij belegger B dit rendement heeft verkregen door slechts een bedrag van €16.992,79 te investeren in de S&P 500 index. Waarbij eenzelfde fiscale

---

¹⁸¹ *Kamerstukken II 2015/16, 34302, nr. 3, p. 9.*

¹⁸² 'Spaarrente historie over de afgelopen 30 jaar', dnb.nl, 1 mei 2023.

¹⁸³ 'S&P 500 Historical Annual Returns', macrotrends.net.

¹⁸⁴ Dit belastingpercentage betrof 30% in 2017.

¹⁸⁵ Onder rendement wordt verstaan de totale toe- of afname van het vermogen.

behandeling hier passend is, is de belegger hier een box 3-heffing van €0 verschuldigd¹⁸⁶ en moet de spaarder een box 3-heffing van €13.065,98¹⁸⁷ afdragen. De belegger ervaart een belastingdruk van 0%, terwijl de spaarder een belastingdruk van maar liefst 395,94%¹⁸⁸ ervaart.¹⁸⁹

Het feit dat het vermogen als uitgangspunt wordt genomen voor de grondslag van de box 3-heffing acht ik vanuit het perspectief van het draagkrachtbeginsel een ondoordachte overweging. De werkelijkheid kan niet benaderd worden via een forfaitair systeem. Alhoewel de sinds 2017 gewijzigde box 3-wetgeving poogt de werkelijkheid dichter te benaderen aan de hand van eerder behaalde werkelijke rendementen, is het systeem nog steeds uitdrukkelijk forfaitair. Daarmee is een heffing van forfaits expliciet gebaseerd op gegevens uit het verleden en slaat de wetgever de plank mis. De wetgever probeert dit jaar met behulp van het ‘forfaitaire spaarvariant’ het fictief rendement toch te laten aansluiten bij het in 2023 behaalde rendement.¹⁹⁰ Ondanks dat wel wordt aangesloten bij de werkelijke vermogensmix, zijn de rendementspercentages uitdrukkelijk forfaitair. De rendementspercentages mogen dan wel worden bijgesteld aan het eind van het jaar, maar dit gebeurt niet op individueel niveau. Hierdoor zal er nog steeds een discrepantie ontstaan tussen het gemiddelde rendement en het daadwerkelijk behaalde rendement op individueel niveau.

A.2: Het neutraliteitsbeginsel

Bij de invoering van box 3 werd veel waarde gehecht aan de zuiver economische afweging tussen rendement en risico: het neutraliteitsbeginsel. Van neutraliteit was in zekere zin sprake: de Wet IB 2001 maakte tot 2017 geen onderscheid tussen verschillende vermogensbestanddelen. Alle vormen van vermogen werden op gelijke wijze in de heffing betrokken. Doordat de aard van de vermogensbestanddelen niet van belang was, zouden er minder mogelijkheden zijn tot belastingontwijking over de vermogensinkomsten. Of het vermogen in de vorm van spaargeld werd gehouden of in de vorm van onroerend goed, maakt voor de heffing geen verschil. Mijns inziens was het wat betreft de neutraliteit van de heffing een significante verbetering ten opzichte van de Wet IB 1964.

---

¹⁸⁶ €16.992,79 valt onder het heffingsvrije vermogen van €25.000

¹⁸⁷ Grondslag: €1.000.000 – €25000 = €975.000. Hieruit volgt een forfaitair voordeel van: (€75.000*2,871%) + ((€975.000-€75.000)*4,600%) = €43.553,25. Verschuldigde box 3-heffing: €43.553,25*30% = €13065,98.

¹⁸⁸ (13065,98/3300)*100% = 395,94%

¹⁸⁹ Bij de berekeningen is de jaarlijkse inflatie achterwege gelaten.

¹⁹⁰ ‘Kabinet maakt keuze voor rechtsherstel bezwaarmakers box 3 bekend’, loyensloeff.com, 3 mei 2022.

Alhoewel het een verbetering was, was het nog niet volledig in overeenstemming met het neutraliteitsbeginsel. De vermogensrendementsheffing betrok elk vermogensbestandsdeel in de heffing, maar maakte tot 2017 daar nog geen onderscheid in. Elk vermogensbestandsdeel werd voor 4% in de heffing betrokken. Vermogensbestanddelen die een relatief hoog risico liepen, wat zich redelijkerwijs uitte in een hoger rendement, werden bevoordeeld ten opzichte van vermogensbestanddelen die een laag risico met zich meebrachten. Daarmee was de gemiddelde belastingdruk per vermogensbestandsdeel van de aard daarvan afhankelijk. Hoe slechter vermogensbestanddelen rendeerden, des te hoger de ervaren belastingdruk.

De herziene vermogensrendementsheffing die per 1 januari 2017 geldt, differentieert in de aard van vermogensbestanddelen, ondanks dat dit nog steeds uitdrukkelijk gebeurt aan de hand van ficties.¹⁹¹ Vanuit neutraliteitsoverwegingen zou kunnen worden gesteld dat dit een verbetering is, omdat ervan uit wordt gegaan dat grotere vermogens frequent hogere rendementen halen: *“Je moet gewoon een groot vermogen hebben, dan behaalt men vanzelf een hoger rendement”*, aldus Mark Rutte en Diederik Samsom.¹⁹²

Dit is een discutabele aanname, want wie zegt dat grotere vermogens consistent hogere rendementen halen? En stel deze stelling houdt zich staande, is het niet eerlijk dat grotere vermogens meer rendement halen, omdat zij bereid zijn het risico te lopen? Nu de herziene vermogensrendementsheffing een fictieve vermogensmix aanneemt, is dit mijns inziens een achteruitgang ten opzichte van het stelsel geldende tot 2017, wat betreft het neutraliteitsbeginsel.

Waarbij voorheen elke vermogensbestandsdeel over één kam werd geschoren, wordt er per 2017 vanuit gegaan dat vermogens boven de €70.000¹⁹³ voor minstens 79% worden belegd. Omdat deze vermogensmix is toegepast, wordt er een progressieve heffing gehanteerd. In 2017 bedroegen de drie gemiddelde rendementspercentages voor de drie vermogensschijven respectievelijk 2,871%, 4,600% en 5,39%.¹⁹⁴ Voor vermogens die tussen de €75.000 en €975.000 zitten betekent dit dat zij gemiddeld 4,600% rendement behalen op hun vermogen. Voor vermogens die boven de drempelwaarde van €975.000 zitten, betekent dit dat geacht wordt dat een rendement van 5,39% zal worden behaald, voor zover zij boven dit bedrag zitten. Dit

---

¹⁹¹ *Kamerstukken II 2015/16, 34302, nr. 3.*

¹⁹² ‘Groter vermogen leidt niet tot hoger rendement’, *FD* 31 augustus 2015.

¹⁹³ De tweede schijf in box 3 heeft een drempelwaarde die afgerond op tienduizendtallen 70.000 bedraagt.

¹⁹⁴ ‘Berekening belasting over inkomen uit vermogen over 2017’, belastingdienst.nl.

leidt tot gedragsreacties: belastingplichtigen met een vermogen boven de €75.000 worden nu gestimuleerd hogere beleggingsrisico's aan te nemen, omdat zij nu eenmaal de box 3-heffing verschuldigd zijn.

Wat nou als dit vermogen bestemd is voor bijvoorbeeld een aanvulling op het pensioen? Nu wordt bij banken en vermogensbeheerders de stimulans opgewekt om minstens een rendement van 4,600% te behalen, al dan niet 5,39%, waarbij dit voorheen slechts 4% zou zijn. Dan is nog maar de vraag welke bank of vermogensbeheerder in staat is dergelijke beloftes waar te maken. Tenslotte staat daar ook nog eens tegenover dat kleine vermogens juist worden gestimuleerd risico-averse fiscale beweegredenen te hebben, omdat zij door de lagere box 3-heffing niet onnodig risico willen lopen.

Daar waar grote vermogens geacht worden veel risico te nemen, worden kleine vermogens geacht weinig risico te nemen. Derhalve meen ik dat de huidige vermogensrendementsheffing nog steeds niet volledig in overeenstemming met het neutraliteitsbeginsel.

A.3: Het doeltreffendheidsbeginsel

Het doeltreffendheidsbeginsel beoogt het principe van causaliteit. In hoeverre leidt het regeringsbeleid tot de gewenste beleidsresultaten?¹⁹⁵ Het is een gecompliceerd vraagstuk, omdat niet altijd even eenduidig is vast te stellen of beleidsresultaten het directe causale effect zijn van het regeringsbeleid. Externe factoren zoals macro-economische trends, sociaal-economische omstandigheden en wet- en regelgeving van andere landen kunnen de causaliteit vertroebelen.

De wetgever had bij de invoering van de Wet IB 2001 vier doelstellingen voor ogen: de verbreding en versterking van de belastinggrondslag, bevordering van de evenwichtige belastingdruk, bevordering wat betreft de vereenvoudiging van het belastingstelsel en het bevorderen van de fiscale neutraliteit.¹⁹⁶

Wat opvalt is dat de doelstellingen nogal uiteenlopen. Ondanks dat de evenwichtigheidsdoelstelling niet als eerste wordt benoemd, ligt mijns inziens hier toch de

---

¹⁹⁵ *Onderzoek naar doelmatigheid en doeltreffendheid* 2015, p. 5.

¹⁹⁶ *Kamerstukken II* 2005/06, 30375, nr. 2, p. 61; *Kamerstukken II* 1998/99, 26727, nr. 3, p. 4.

nadruk op. De evenwichtigheidsverdeling is een beginsel waarbij het karakter voortvloeit uit het draagkrachtbeginsel: de budgettaire doelstellingen van de overheid moeten zo evenwichtig mogelijk worden verdeeld. Daarbij sluit ik mij aan bij Van der Geld: *“Het is passend dat de vermogensbelasting per 2001 is afgeschaft, immers heeft de inkomstenbelasting de pretentie mensen netto rechtvaardig achter te laten. Dan zou het ongepast zijn daar nog eens een extra draagkrachtheffing bovenop te stapelen.”*¹⁹⁷ Er wordt gesuggereerd dat een vermogensbelasting als een aanvullende draagkrachtheffing zal fungeren, maar dan zou het logischerwijs een betere oplossing zijn gebreken te corrigeren in plaats van te compenseren. De introductie van box 3 vindt hier zijn functie, waarbij in de vermogensrendementsheffing het totale vermogen als grondslag wordt genomen.¹⁹⁸ Derhalve acht ik de Wet IB 2001 te zijn verbeterd ten opzichte van de Wet IB 1964, kijkend naar de evenwichtigheidsverdeling.

Vanuit neutraliteitsprincipe heeft de Wet IB 2001 ook een zekere progressie gemaakt ten opzichte van de Wet IB 1964. Daarbij volsta ik wel met commentaar dat er nog zeker een aanzienlijke verbetering valt te behalen. Een stelsel dat louter gebruikt maakt van ficties en forfaits, zal nooit volledige neutraliteit kunnen behelzen. Het zijn namelijk aannames die aan de hand van het verleden geacht worden een werkelijke benadering te zijn voor de toekomst. Er is geen rekening gehouden met dynamische factoren die ervoor kunnen dat de toekomst daarvan zal afwijken.

Van verbreding en versterking van de belastinggrondslag is zeker sprake met de invoering van de Wet IB 2001. De grondslagerosie voor de vermogensheffing was bij de Wet IB 1964 de voornaamste kwaal. Vermogensinkomsten werden wel in de heffing betrokken, waarbij waardeinstijgingen van het vermogen onbelast bleven. De wetgever maakte daarmee impliciet een onderscheid tussen de vermogenswinsten en de vermogensinkomsten. Nu de Wet IB 2001 het totale vermogen als grondslag neemt, is het geen mogelijkheid meer om binnen het vermogen verschuivingen te maken om zo de heffing te ontlopen. Derhalve volstaat het te zeggen dat de vermogensrendementsheffing in de Wet IB 2001 zelfs als ‘robuust’ kan worden beschouwd.¹⁹⁹ De vermogensrendementsheffing lijkt daarmee in belangrijke mate te voorzien in de gewenste beleidsresultaten.

---

¹⁹⁷ Van der Geld 2006, paragraaf 3.

¹⁹⁸ Van der Geld 2006, paragraaf 3.

¹⁹⁹ Van der Geld 2006, paragraaf 3.1.

Waar de robuustheid aan de ene kant zijn steentje bijdraagt aan de belastinggrondslag, lijkt de robuustheid aan de andere kant de eenvoud teniet te doen. Complexe terbeschikkingstellingsartikelen als art. 3.91 en art. 3.92 Wet IB 2001 en de toerekeningsregels van art. 2.14, derde lid, onderdelen b, c en d Wet IB 2001, hebben noodzaak te dienen als antimisbruikbepalingen, omdat de forfaitaire vermogensrendementsheffing ‘te robuust’ blijkt te zijn.²⁰⁰

A.4: Het doelmatigheidsbeginsel

De vermogensrendementsheffing maakt gebruik van ficties en forfaits. Daarmee draagt de heffing meer bij aan het doelmatigheidsbeginsel.²⁰¹ Het doelmatigheidsbeginsel, in zijn meest dominante vorm ook wel ‘het welvaartsbeginsel’, houdt in dat een belastingheffing een zo min mogelijk verstorende werking moet hebben op de samenleving. Hierbij moeten de kosten voor het innen van de belasting in verhouding staan tot de opbrengsten van de heffing.²⁰² Wat betreft de doelmatigheid is de vermogensrendementsheffing toch te beschouwen als een tweekoppige draak: aan de ene kant draagt de vermogensrendementsheffing bij aan de doelmatigheid, omdat door een stelsel van forfaits en ficties er geen sprake is van een administratieve belastingplicht. Aan de andere kant maakt de robuustheid van het systeem het noodzakelijk antimisbruikbepalingen te implementeren voor de juistheid van de heffing. Vergeleken met de Wet IB 1964, zorgt de Wet IB 2001 door het forfaitaire karakter toch voor een consistente geldstroom, zonder al te veel moeite te doen, en wegen de nadelen van de antimisbruikbepalingen hier niet tegen op. Daardoor acht ik de vermogensrendementsheffing in grote mate in overeenstemming met het doelmatigheidsbeginsel.

A.5: Het Europese eigendomsrecht

Naast dat de box 3-heffing zal moeten worden getoetst aan de beginselen, zal er ook moeten worden gekeken of de heffing niet in strijd zal zijn met het Europese eigendomsrecht. Per ingang van 2001 is de vermogensrendementsheffing ingevoerd ter bestrijding van de vergaande grondslaguitholling van de Wet IB 1964. Sinds de financiële crisis van 2008 namen dalende rendementen²⁰³ een toevlucht en bleek de haalbaarheid van het 4% fictieve rendement toch niet zo vanzelfsprekend. Als gevolg hiervan kreeg de gedachte dat de forfaitaire

---

²⁰⁰ Dusarduijn en Gribnau 2006, p. 118-119; Van der Geld 2006, paragraaf 5.

²⁰¹ Pieterse 2014, p. 7-8.

²⁰² Stevens en De Smit 2020, p.16.

²⁰³ Met name de interest op spaardeposito's en het rendement op onroerend goed.

vermogensrendementsheffing van box 3 weleens onverenigbaar zou kunnen zijn met artikel 1 Eerste Protocol Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens de overhand. Van belang is hierbij dat veruit het grootste deel van het netto vermogen van box 3 bestaat uit spaargeld.²⁰⁴

Het Europese eigendomsrecht ziet er dan ook op dat het recht om ongestoord vermogen te kunnen genieten gewaarborgd wordt. Diezelfde bepaling voorziet ook gelijk in een specifieke uitzondering: indien een Europese lidstaat tracht door middel van de wet belastingheffing te garanderen, is een aantasting van het Europese eigendomsrecht gerechtvaardigd.²⁰⁵

A.5.1: Rechtspraak

Om te bepalen of voor nationale wetgeving een beroep op deze uitzondering rechtsgeldig mag worden verklaard, moet aan de rechtspraak van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens worden voldaan. Dit wordt getoetst aan de volgende criteria²⁰⁶: het moet rechtsgeldig zijn (*lawful*), de wet moet een legitiem doel ten goede van het algemeen belang natreven (*legitimate aim*) en er moet een proportionele balans zijn tussen enerzijds het algemeen belang en anderzijds het waarborgen van het eigendomsrecht (*fair balance*).²⁰⁷

Waarbij al bijna vanzelfsprekend aan de eerste twee toetsen wordt voldaan, kan de laatste toets nogal discrepanties opleveren, wat betreft de opvatting. Tot in hoeverre kan worden gesproken van een ‘fair balance’? De wetgever hanteert derhalve een ruime beoordelingsmarge, zodat een beroep op strijdigheid met art. 1 EP EVRM niet om de haverklap gegrond is.²⁰⁸ Daarmee kunnen tegenstanders van de forfaitaire vermogensrendementsheffing geen uitweg vinden in de strijdigheid met art. 1 EP EVRM.

De Hoge Raad heeft echter nog een toets waaruit kan blijken dat wetgeving strijdig is met het Europees eigendomsrecht. Ditmaal een toets op individueel niveau:

“Dit stelsel zou slechts dan in strijd komen met artikel 1 van het EP EVRM indien komt vast te staan dat het destijds door de wetgever voor een lange reeks van jaren veronderstelde rendement van vier procent voor particuliere beleggers niet meer haalbaar is en

---

²⁰⁴ Kavelaars 2016a, paragraaf 2.

²⁰⁵ Artikel 1 EP EVRM.

²⁰⁶ Het niveau van nationale wetgeving wordt getoetst, derhalve is het een toetsing op stelselniveau.

²⁰⁷ Dusarduijn 2022, paragraaf 3.2.

²⁰⁸ HR 14 juni 2019, ECLI:NL:HR:2019:816.

*belastingplichtigen, mede gelet op het toepasselijke tarief, worden geconfronteerd met een buitensporig zware last.*²⁰⁹

Er is dus sprake van onverenigbaarheid wanneer de belastingplichtige wordt getroffen door een individuele buitensporige last.²¹⁰ Een buitensporige last laat zich in de hoedanigheid als ‘het veronderstelde rendement dat op de lange termijn onhaalbaar is’ verschijnen.

Opvallend is dat de interpretatie van het begrip ‘lange termijn’ niet altijd even eenduidig is. Zo verstaat het Hof Amsterdam onder het begrip ‘lange termijn’: *“ten minste vanaf de invoering van de vermogensrendementsheffing tot het onderhavige jaar (2013) en bij voorkeur door daarbij mede één of meerdere gegevens die betrekking hebben op een nog langere periode in aanmerking te nemen.*”²¹¹ Daarmee wordt een periode van twaalf aaneengesloten jaren geschetst, maar in een andere zaak wordt volgens het Hof ’s-Hertogenbosch tien aaneengesloten jaren als maatstaf beschouwd.²¹² De Rechtbank Noord-Nederland neemt eveneens een periode van tien aangesloten jaren als maatstaf.²¹³

Naast dat er over de periode te twisten valt, is het bewijzen van een individuele buitensporige last zeer ingewikkeld, omdat er gekeken moet worden naar de totale financiële situatie van een belastingplichtige, aldus Stevens.²¹⁴ Er wordt dus niet louter gekeken naar box 3, ook het inkomen uit werk en woning in box 1 en een aanmerkelijk aandelenbelang in box 2 worden in overweging genomen. En juist omdat de totale financiële situatie in overweging wordt genomen, maakt dat het behoorlijk lastig is een individuele buitensporige last te bewijzen. De Hoge Raad bepleit echter, ten goede van de buitensporige last kwestie, dat hier mede sprake van is indien *“het destijds door de wetgever voor een lange reeks van jaren veronderstelde rendement van vier percent voor particuliere beleggers niet meer haalbaar is.*”²¹⁵ Daarmee wordt de strijdigheid van de forfaitaire vermogensrendementsheffing om op individueel niveau onverenigbaar te zijn met art. 1 EP EVRM, niet uitgesloten.

---

²⁰⁹ HR 3 april 2015, ECLI:NL:HR:2015:812, r.o. 2.3.2.

²¹⁰ HR 3 april 2015, ECLI:NL:HR:2015:812, r.o. 2.3.2; Rb. Noord-Nederland 5 juni 2014, ECLI:NL:RBNNE:2014:2860.

²¹¹ Hof Amsterdam, 23 januari 2018, ECLI:NL:HR:2018:1817, r.o. 5.4.

²¹² Hof ’s-Hertogenbosch 2 juni 2017, ECLI:NL:GHSHE:2017:2511.

²¹³ Rb. Noord-Nederland 19 januari 2017, *V-N* 2017/17.2.2.

²¹⁴ Stevens 2015, paragraaf 2.2.

²¹⁵ HR 3 april 2015, ECLI:NL:HR:2015:812, r.o. 2.3.2.

Ondanks dat er in 2010 nog geen sprake was van onverenigbaarheid op individueel niveau, heeft de staatssecretaris vanwege de in groten getale gemaakte bezwaarschiften dit als een massaal bezwaar aangemerkt.²¹⁶ Proefprocedures mondden zich dikwijls uit in het oordeel de vermogensrendementsheffing niet onverenigbaar te verklaren met art. 1 EP EVRM. Argumentaties als ‘de forfaits zijn niet slechts gericht op spaartegoeden’²¹⁷ en ‘het moet aannemelijk worden gemaakt dat de vermogensbestanddelen tezamen het rendement van 4% niet kunnen halen’²¹⁸ worden hier als gegrond verklaard. Van soortgelijke argumentaties wordt in niet-proefprocedures niet vanaf geweken.²¹⁹

Ondertussen bleven de rendementen van risicovrij beleggen kelderen in de werkelijke wereld en bleef vooralsnog onduidelijk wanneer deze ‘onhaalbaarheid’ van het 4% fictief rendement dan wel duidelijk werd. Het arrest van 3 april 2015²²⁰ was dan uiteindelijk een zekere aansporing voor de wetgever om voor de ruwe invulling van 4% fictief rendement actie te ondernemen.

Met de ingang van 2017 verdween de 4% rendementsfictie en werd de zogenoemde vermogensmix met forfaits geïntroduceerd. De ‘nieuwe’ vermogensrendementsheffing bevat dus een extra forfait, namelijk de aanname van een bepaalde vermogensverdeling aangaande de drie vermogensschijven. Ondanks dat daarmee geprobeerd is de werkelijkheid dichter te benaderen en dus het eventuele gedrang met art. 1 EP EVRM een halt toe te roepen, lijkt het de situatie slechts te verergeren. A-G Wattel concludeert dat sinds de invoering van de vermogensrendementsheffing per 1 januari 2017 de schending met het Europese eigendomsrecht is verergerd: risico-avers gedrag wordt zwaarder bestraft door de rendementsficties van de vermogensrendementsheffing.²²¹ Dit bleef dan ook niet onopgemerkt: een ‘explosieve’ toename van het aantal bezwaarschiften²²² zorgde ervoor dat in 2019 de eerste massaalbezwaarprocedure over de vermogensrendementsheffing op het bord van de cassatierechter belandde.²²³ Dit zag nog toe op het oude vermogensrendementsheffingsstelsel. De Hoge Raad oordeelde dat voor de jaren 2013 en 2014 de op stelselniveau geconstateerde

---

²¹⁶ Besluit van 26 juni 2015, nr. BLKB2015/903M, V-N 2015/44.6; Dit gebeurde op grond van art. 25a AWR.

²¹⁷ Rb. Zeeland-West Brabant 11 januari 2017, ECLI:NL:RBZWB:2017:68.

²¹⁸ Rb. Gelderland 28 maart 2017, ECLI:NL:RBGEL:2017:1662.

²¹⁹ Zie bijvoorbeeld de uitspraken: HR 10 juni 2016, ECLI:NL:HR:2016:1129, *BNB* 2016/177; HR 10 juni 2016, ECLI:NL:HR:2016:1129, r.o. 2.5.1.

²²⁰ HR 3 april 2015, ECLI:NL:HR:2015:812.

²²¹ Wattel 2018.

²²² *Kamerstukken II*, 2015/16, 34305, nr. 6, p. 9.

²²³ Dusarduijn 2022, paragraaf 4.2.

onderschrijdingen niet meer als incidenteel zijn aan te merken.²²⁴ Echter volgde de Hoge Raad met een raadselachtige ‘indien’ ten aanzien van de tweede voorwaarde, waarmee de Hoge Raad slechts een voorwaardelijke schending van het eigendomsrecht vaststelde.²²⁵

In de tweede massaalbezwaarprocedure, betreffende de jaren 2017 en 2018, werd een tweeledige rechtsvraag behandeld: “Is de sinds 2017 geldende vermogensrendementsheffing in strijd met art. 1 EP EVRM, zonder dat de schending van de ‘fair balance’ op individueel belastingniveau wordt beoordeeld?” En: “Is dit zowel een schending van het discriminatieverbod van art. 14 EVRM?” Van de zes geselecteerde rechtszaken werd tegen één van de uitspraken sprongcassatie ingesteld.²²⁶ Het Kerstarrest²²⁷ heeft hier betrekking op.

De constante strijd met het eigendomsrecht en het discriminatieverbod eindigde met de volgende conclusie: er is geen éénduidigheid of de vermogensrendementsheffing voor zowel 2017 als na 2017 in strijd is met art. 1 en art. 14 EP EVRM.

Op 24 december 2021 velde de Hoge Raad het doorslaggevende oordeel:

“Er bestaat niet een redelijke verhouding tussen de belangen die de wetgever heeft willen dienen met dat stelsel en de ongelijkheid die wordt veroorzaakt door de vormgeving die de wetgever heeft gekozen voor de verwezenlijking van dat doel. In het bijzonder kan de – op zichzelf begrijpelijke – wens om de uitvoerbaarheid te bevorderen en de belastingopbrengsten op peil te houden, geen voldoende rechtvaardiging bieden voor het aanzienlijke verschil in behandeling tussen degenen die positieve vruchten plukken van hun risicovolle beleggingen, en die ook fiscaal een bevoorrechte behandeling ten deel valt, en degenen aan wie dat fortuin is voorbij gegaan, en aan wie door het stelsel een relatief zware belastingschuld wordt toebedeeld.”²²⁸

Daaropvolgend overwoog de Hoge Raad dat:

“Voor degene die, zoals belanghebbende in de onderhavige jaren, door dit forfaitaire stelsel wordt geconfronteerd met een heffing naar een voordeel uit sparen en beleggen dat hoger is

---

²²⁴ HR 14 juni 2019, ECLI:NL:HR:2019:816, BNB 2019/161, r.o. 2.9; Dusarduijn 2022, paragraaf 4.3.

²²⁵ HR 14 juni 2019, ECLI:NL:HR:2019:816, BNB 2019/161, r.o. 2.10.2.

²²⁶ Rb. Gelderland 10 februari 2021, ECLI:NL:RBGEL:2021:639; Dusarduijn 2022, paragraaf 4.6.

²²⁷ HR 24 december 2021, ECLI:NL:HR:2021:1963.

²²⁸ HR 24 december 2021, ECLI:NL:HR:2021:1963, r.o. 3.5.

*dan het werkelijk behaalde rendement leidt dit tot een schending van zijn door artikel 1 EP, in samenhang met artikel 14 EVRM, gewaarborgde rechten.*²²⁹

Daarmee is de vermogensrendementsheffing in strijd met art. 1 EP EVRM juncto art. 14 EVRM op grond van respectievelijk de proportionaliteitstoets en het discriminatieverbod, in acht nemende de ruime beoordelingsmarge die de wetgever toekomt.

A.6: Deelconclusie

Al met al kan worden gesteld dat de forfaitaire vermogensrendementsheffing verre van een volmaakte box 3-heffing is. Doordat uitdrukkelijk de omvang van het totale vermogen als uitgangspunt voor de heffingsgrondslag wordt genomen, in combinatie met een fictieve vermogensmix met een fictief rendement, lukt het simpelweg niet in grote mate in overeenstemming te zijn met de opgestelde beginselen, het Europese eigendomsrecht en het discriminatieverbod. Alhoewel deze ficties eenvoudig zijn, wat voordelig is voor het doelmatigheidsbeginsel en het doeltreffendheidsbeginsel, zijn de ficties zeer nadelig voor het draagkrachtbeginsel en het neutraliteitsbeginsel. Vanuit de draagkracht voldoet de heffing niet aan de gelijkheidscriteria en zal daarom niet voldoen aan het draagkrachtbeginsel. Verder stuurt de heffing vanuit de neutraliteit grote vermogens aan om risicovol te gaan beleggen en kleine vermogens risico-avers. Dat zijn fiscale aansporingen die strijdig zijn met het neutraliteitsbeginsel. Tenslotte is de forfaitaire vermogensrendementsheffing zover van de werkelijkheid af komen te staan dat dit tot een schending van het Europese eigendomsrecht heeft geleid. Indirect vloeit daaruit voort dat de heffing mede een discriminerende factor behelst.

---

²²⁹ HR 24 december 2021, ECLI:NL:HR:2021:1963, r.o. 3.6.1.

Appendix B: Subjectieve criteria

B.1: Rechtvaardigheidsperspectief

Rechtvaardigheid is een subjectief begrip: wanneer is een heffing rechtvaardig? Het is een strevensbegrip, waar een belastingstelsel zich moeilijk aan laat toetsen. Daarentegen laat onrechtvaardigheid zich veel gemakkelijker in verschillende hoedanigheden verschijnen. In navolging van Simons meen ik dat een rechtstheorie zelfs hoort te starten bij onrecht.²³⁰

Van der Geld acht een belastingheffing onrechtvaardig wanneer zowel werkelijk genoten inkomsten als fictieve inkomsten in éénzelfde heffing worden betrokken.²³¹ Verder wordt het hanteren van een progressief stelsel voor inkomsten uit arbeid in box 1 naast een proportioneel tarief voor vermogensinkomsten in box 3 mede als onrechtvaardig beschouwd.²³² Ongelukkigerwijs zijn er wat betreft deze onrechtvaardigheden geen ‘exacte’ gegevens die aantonen in welke mate de onrechtvaardigheid een rol speelt. Wel kan worden gesteld dat door deze wijze van heffing, het doeltreffendheidsbeginsel meer in het gedrang komt. Eén van de vier doelstellingen die de wetgever bij de invoering van de Wet IB 2001 voor ogen had, was de bevordering van de evenwichtige belastingdruk. Inherent aan deze evenwichtige belastingdruk was dat een beter rechtvaardigheidsstreven werd beoogd.²³³ Alhoewel het gemakkelijk is ‘rechtvaardigheid’ vanuit negatieve zin te benaderen, gaat recht zoals eerder gezegd niet ook en vooral om positieve oriëntatie? Door recht steeds vanuit negatieve zin te benaderen krijgt het een negatieve norm als uitgangspunt, wat niet wenselijk is.²³⁴

Gribnau meent evaluatiemaatstaven te hebben opgesteld waarmee de rechtvaardigheid van de Wet IB 2001 enigszins kan worden benaderd.²³⁵ Zijn maatstaven geven mijns inziens een fatsoenlijke invulling van de beginselen voor behoorlijke wetgeving, waardoor idealen als rechtvaardigheid, rechtszekerheid en rechtsgelijkheid een concretere invulling krijgen. Om enige mate van houvast te creëren, zal ik deze maatstaven als uitgangspunten nemen voor de vermogensrendementsheffing van box 3: rechtsgelijkheid, doelgerichtheid en rechtszekerheid.

---

²³⁰ Gribnau 1995, paragraaf 2 en 4.

²³¹ Van der Geld 2006, paragraaf 5.

²³² Het proportioneel tarief van box 3 ziet op de 4% heffing tot 2017.

²³³ Van der Geld 2006, paragraaf 3; *Kamerstukken II 2005/06*, 30375, nr. 2, p. 62.

²³⁴ Gribnau 1995, paragraaf 4.

²³⁵ Gribnau 2006, p. 33-34.

B.1.1: Rechtszekerheid

Rechtszekerheid houdt in dat de positiviteit van het recht noodzakelijk wordt geacht. Zonder positiviteit kan het recht niet bestaan. En zonder recht vallen we terug in een maatschappij van willekeur en chaos. ‘De positiviteit van het recht gaat deze willekeur en chaos tegen en maakt recht voorspelbaar voor de burger.’²³⁶ Een burger moet met zekerheid kunnen zeggen waar hij binnen het rechtsstelsel aan toe is. ‘Er moet een persoon of instantie zijn, die formeel vaststelt wat recht is; recht dat verbindend is voor alle rechtssubjecten.’²³⁷ Eenvoud is daarbij noodzakelijk ter begrip van de positiviteit van het belastingrecht: het maakt het recht duidelijk en inzichtelijk, wat de rechtszekerheid bevordert. Ondanks dat binnen het doeltreffendheidsbeginsel zeker naar een verbetering van eenvoud wordt gestreefd, is een bepaalde mate van complexiteit inherent aan het heffen van belastingen.²³⁸ Van belang is daarbij, wat door de één als eenvoudig wordt bestempeld, wordt door de ander juist als het tegenovergestelde ervaren.

Het is dan ook gunstig dat de vermogensrendementsheffing in box 3 is gebaseerd op rechtsficties: de vooraf bepaalde vermogensmix en het forfaitair rendement waarover een vast belastingtarief van 30% wordt geheven. Rechtsficties dragen positief bij aan de eenvoud en derhalve aan de rechtszekerheid.²³⁹ Dat de gemiddelde rendementspercentages jaarlijks verschillen door aansluiting bij de actualiteit en daarom de heffing in mindere mate voorspelbaar wordt, acht ik een minimaal nadelige bijkomstigheid. Juist door aan te sluiten bij de actualiteit wordt de werkelijkheid beter benaderd en heeft dit positieve invloeden op de draagkracht, de neutraliteit en de doelmatigheid. Bovendien is het heffingstijdstip eenvoudig en duidelijk: op 1 januari is de peildatum ter bepaling van de vermogensgrondslag van box 3.

Doordat de forfaitaire heffingswijze eenvoudig en helder is, acht ik dat de vermogensrendementsheffing in zeer belangrijke mate voldoet aan de rechtszekerheid.

B.1.2: Doelgerichtheid

Vanuit de rechtszekerheid kan toegewerkt worden naar de doelgerichtheid: dit geeft niet de mate van effectiviteit van een wet weer, maar het omhelst de ‘gerichtheid’ van het recht een doel te

---

²³⁶ Gribnau 1995, paragraaf 4.

²³⁷ Gribnau 2006, p. 35.

²³⁸ *Kamerstukken II* 2005/06, 30375, nr. 2, p. 44.

²³⁹ Apeldoorn, Gribnau en Verbeek 2015, paragraaf 4.

verwezenlijken. Doelgerichtheid geeft puur de invulling van het recht weer om een bepaald doel te bereiken.²⁴⁰ Doelgerichtheid is dus iets heel anders dan doelmatigheid en doeltreffendheid in de zin van effectiviteit.²⁴¹ Het doelmatigheidsbeginsel en doeltreffendheidsbeginsel besproken in hoofdstuk 3 zien vooral op het resulterende effect van het recht. Mijns inziens is doelgerichtheid de ‘maatregelen’ die nodig zijn geacht, het doel te verwezenlijken.

Een algemeen geldende gerichtheid voor invulling van het recht is dat het algemeen welzijn moet worden gediend. Middels de doelgerichtheid kan worden bepaald welke gevallen als gelijk en welke gevallen als ongelijk behandeld dienen te worden.²⁴² Daarmee stuurt de doelgerichtheid als het ware het draagkrachtbeginsel aan.²⁴³ Van belang is daarbij dat de politieke en maatschappelijke opvattingen doorslaggevend zijn voor de invulling van die doelgerichtheid. Grondige afwegingen moeten hiervoor gemaakt worden tussen maatschappelijke en politieke waarden voor concrete (beleids)doelen.²⁴⁴ Dat is niet eenvoudig: individuele belangen lopen uiteen, omdat deze voor een aanzienlijk deel bepaald worden door persoonlijke voorkeuren. Dit maakt dat deze keuze vaak niet in lijn is met de maatschappelijke waarden. Er moet echter toch een keus gemaakt worden, betreffende de gerichtheid, voor het maatschappelijke belang. *“Recht als ordening van het samenleven kan immers niet aan de individuele opvattingen en meningsverschillen overgelaten blijven. Dat zou tot chaos leiden. Er moet een algemene (rechts)orde zijn die boven individuele waardeoordelen en opvattingen uitstijgt.”*, aldus Gribnau.²⁴⁵ De orde waar Gribnau naar verwijst, is terug te vinden in de rechtszekerheid.

Het doel van de invoering van de Wet IB 2001 was om de vergaande uitholling van de belastinggrondslag van de Wet IB 1964 tegen te gaan.²⁴⁶ De vermogensrendementsheffing is de invulling van het recht met het doel om de uitholling van de belastinggrondslag tegen te gaan. De forfaitaire vermogensrendementsheffing maakt geen onderscheid tussen de voorheen belaste vermogensinkomsten en de onbelaste vermogenswinsten. Het totale vermogen wordt bij fictie forfaitair belast. Dit zorgt ervoor dat de mogelijkheden voor belastingontwijking substantieel worden verkleind.

---

²⁴⁰ Gribnau 1995, paragraaf 4.

²⁴¹ Gribnau 2006, p. 34.

²⁴² Gribnau 2006, p. 34.

²⁴³ Gribnau 2006, p. 34.

²⁴⁴ Gribnau 2006, p. 34.

²⁴⁵ Gribnau 2006, p. 35.

²⁴⁶ *Kamerstukken II 1998/99, 26727, nr. 3, p. 6-7.*

Daarnaast is de eenvoud niet slechts voor de rechtszekerheid van belang, maar ook voor de doelgerichtheid. Eenvoud zorgt er namelijk voor dat een heffing makkelijk uitvoerbaar wordt, wat de doelgerichtheid ondersteunt. Deze eenvoud zien we terug in de heffingssystematiek van vermogensrendementsheffing²⁴⁷: op 1 januari van het kalenderjaar wordt het totale vermogen als heffingsgrondslag genomen. Doordat er maar één peildatum is en de heffing plaatsvindt op basis van forfaits, is er geen sprake van een administratieve belastingplicht. Hierdoor is het voorinvullen van box 3 eenvoudiger, minder risicovol en eerder mogelijk, omdat de relevante gegevens al in het belastingjaar zelf beschikbaar zijn. Er is dus veertien maanden de tijd is om de vooringevulde aangifte te vullen.²⁴⁸ Dit is voordelig, wat betreft het afdragen van belasting voor zowel de belastingplichtige als de Belastingdienst. Slechts de heffingsgrondslag hoeft gecheckt te worden door belastingplichtige.²⁴⁹ Om de bovengenoemde redenen acht ik de vermogensrendementsheffing in lijn te zijn met de doelgerichtheid.

B.1.3: Rechtsgelijkheid

Nu de doelgerichtheid van de vermogensrendementsheffing is vastgesteld, moet gekeken worden in hoeverre dit rechtsgelijkheid oplevert. De rechtsgelijkheid vindt zijn aard terug in het draagkrachtbeginsel: gelijke gevallen dienen gelijk behandeld te worden, waarbij ongelijke gevallen ongelijk behandeld dienen te worden naar mate van hun ongelijkheid.²⁵⁰ Ondanks dat menig individu wel een idee heeft hoe rechtsgelijkheid mogelijk zou moeten aanvoelen, is dit slechts een formele bepaling die rechtvaardigheid in enge zin weergeeft. Wat wordt verstaan onder gelijke gevallen? En hoe ongelijk moeten ongelijke gevallen behandeld worden? Vandaar dat eerst het component doelgerichtheid moet zijn vastgesteld, voordat men kan spreken over de rechtsgelijkheid.²⁵¹ De vermogensrendementsheffing bestaat uit een samenstel van forfaits met vooraf ingeschatte rendementen, waarbij de heffing plaatsvindt op één peildatum: 1 januari. In hoeverre levert dit rechtsgelijkheid op? Anders geformuleerd: in welke mate draagt de vermogensrendementsheffing bij aan het draagkrachtbeginsel?

In paragraaf 3.2.1.1 is besproken dat er moet zijn voldaan aan zowel de horizontale gelijkheid als de verticale gelijkheid wil de heffing in overeenstemming zijn met het draagkrachtbeginsel. De uitkomst van die paragraaf was dat de vermogensrendementsheffing niet in belangrijke mate

---

²⁴⁷ *Kamerstukken II* 2005/06, 30375, nr. 1-2, p. 79.

²⁴⁸ *Kamerstukken II* 2016/17, 34 552, nr. 6, bijlage 783311 (Voortgangsrapportage), p.8.

²⁴⁹ Dusarduijn 2015, p. 457.

²⁵⁰ Gribnau 2006, p. 34.

²⁵¹ Gribnau 2006, p. 34.

voldoet aan het draagkrachtbeginsel. Dit geldt voor zowel de vermogensrendementsheffing vóór 2017 als erna. De reden waarom het niet voldoet aan de horizontale gelijkheid is dat belastingplichtigen die in dezelfde economische omstandigheden verkeren niet altijd dezelfde belastingdruk ervaren. Wat betreft de verticale gelijkheid, kan deze ook geen troost bieden: de vermogensrendementsheffing voldoet niet aan de verticale gelijkheid, omdat belastingplichtigen die zich in verschillende economische situaties bevinden, niet altijd een andere belastingdruk ervaren. De allesomvattende verklaring voor het niet voldoen aan beide gelijkheden is dat de vermogensrendementsheffing uitdrukkelijk het werkelijke totale vermogen als grondslag neemt en daarbij de werkelijke vermogensinkomsten niet in acht worden genomen. In plaats daarvan worden rendementsficties verondersteld die kunnen afwijken van de werkelijke vermogensinkomsten.

Een uitspraak van Dusarduijn over de vermogensrendementsheffing weerspiegelt mijn blik op het rechtvaardigheidsbegrip:

“Het is duidelijk dat rechtvaardigheid en eenvoud elkaars tegenpolen zijn. In de liefde kan dat gunstig zijn, binnen het fiscale recht is van een harmonieus samengaan geen sprake. Eenvoud kan nooit een rechtsgrond zijn. Waar de eenvoud (over)heerst, ontstaat immers een diepe kloof tussen de fiscale werkelijkheid en de economische realiteit. Dat ondermijnt niet alleen het draagkrachtbeginsel, maar ook het maatschappelijk draagvlak van de huidige heffingstechniek.”²⁵²

Eenvoud en rechtvaardigheid kunnen niet door één deur. Derhalve mogen eenvoud en doelgerichtheid op zichzelf geen doorslaggevende redenen zijn om voor een bepaald heffingssysteem te kiezen.²⁵³ Wanneer rechtszekerheid en doelgerichtheid in overeenstemming zijn met de heffing, betekent het niet dat er vanzelfsprekend vanuit mag worden gegaan dat het systeem in overeenstemming zal zijn met de rechtsgelijkheid. Ondanks dat de forfaitaire vermogensrendementsheffing wel voldoet aan de rechtszekerheid en doelgerichtheid, is zij niet in harmonie met de rechtsgelijkheid. Daarmee kan worden geconcludeerd dat de forfaitaire vermogensrendementsheffing geen rechtvaardige heffing is.

---

²⁵² Dusarduijn 2010, hoofdstuk 7.

²⁵³ Dusarduijn 2010, hoofdstuk 7.

B.2: Economisch perspectief

Nu het subjectieve begrip ‘rechtvaardigheidspectief’ een invulling heeft gekregen ten aanzien van de vermogensrendementsheffing, is het van belang dat ook het economisch perspectief wordt behandeld.

De klassieke doelstelling van belastingheffing is budgettair: het vergaren van financiële middelen voor de overheid waardoor de samenleving draaiende kan worden gehouden. Het verlenen van generieke en specifieke vrijstellingen doorkruist dit streven, aldus Dusarduijn.²⁵⁴ De uitholling van de belastinggrondslag van de Wet IB 1964, was vanwege budgettaire redenen erg ongunstig. Belaste vermogensvruchten werden via allerlei vermogensconstructies massaal omgezet in onbelaste vermogenswinsten.²⁵⁵ Met de ingang van de Wet IB 2001 had de wetgever het doel voor ogen om aan de vergaande uitholling een halt toe te roepen.²⁵⁶

De Wet IB 2001 hanteerde een 4% fictief rendement over het totale vermogen. Naast dat dit uit overwegingen van eenvoud werd ingesteld, was het vooral bedoeld om belastingontwijking tegen te gaan.²⁵⁷ Alle vermogensbestanddelen die binnen de reikwijdte van de grondslag vielen werden even zwaar belast. Daardoor zou er geen stimulans worden opgewekt vanuit fiscale overwegingen om bepaalde vermogensconstructies te hanteren en zo de belasting te ontlopen, wat in grote mate bijdroeg aan het neutraliteitsbeginsel.

Het fictief rendement van 4% was zo gekozen dat dit op de lange termijn gemiddeld genomen haalbaar was, zonder al te veel risico te nemen. Daarbij werd een belastingtarief van 30% over het fictief rendement gehanteerd om een concurrerende belastingheffing tot stand te laten komen en zo een kapitaalvlucht naar het buitenland te ontmoedigen.²⁵⁸

Tenslotte werd de hoogte van 30% noodzakelijk geacht in combinatie met de verbreding van de heffingsgrondslag, zodat het budgettair gezien voldoende zou zijn de vermogensbelasting af te schaffen.²⁵⁹ Daarbij zorgde een vast belastingpercentage van 30% over het fictief rendement voor stabiele belastingopbrengsten.

---

²⁵⁴ Dusarduijn 2010, paragraaf 4.4.2.1.

²⁵⁵ Zie paragraaf 2.4 voor uitleg over deze vermogensconstructies.

²⁵⁶ *Kamerstukken II* 1999/2000, 26 727, nr. 7, p. 224-225.

²⁵⁷ *Kamerstukken II* 1998/99, 26727, nr. 3, p. 38.

²⁵⁸ *Kamerstukken II* 1998/99, 26727, nr. 3, p. 38.

²⁵⁹ *Kamerstukken II* 1998/99, 26727, nr. 3, p. 38.

De vermogensmix in combinatie met de verschillende gemiddelde rendementen per vermogensschijf is per 2017 geïntroduceerd. De vermogensrendementsheffing werd niet noodzakelijkerwijs vanwege budgettaire overwegingen geherstructureerd, maar door onverenigbaarheid met de werkelijkheid.²⁶⁰ Het systeem tot 2017 was immers als ‘te robuust’ te beschouwen.²⁶¹ Vanuit economisch perspectief staat mede de minimale versturende werking van belastingen centraal: de ‘deadweight loss’²⁶² moet geminimaliseerd worden. Dit staat in lijn met het doelmatigheidsbeginsel.²⁶³ Op het eerste oog lijkt de versturende werking geminimaliseerd, omdat er geen sprake is van een administratieve belastingplicht door het gebruik van ficties en forfaits. Verder is er vanaf 2017 slechts één peildatum aan het begin van het kalenderjaar. Hierdoor is het voorinvullen van box 3 eenvoudiger, minder risicovol en eerder mogelijk: slechts de heffingsgrondslag hoeft gecheckt te worden door de belastingplichtige. Diezelfde robuustheid van het systeem maakt het echter noodzakelijk dat complexe antimisbruikbepalingen als de terbeschikkingstellingsartikelen en toerekeningregels worden geïmplementeerd, voor de juistheid van de heffing.

Vanuit de literatuur wordt betoogd dat eenvoud en rechtvaardigheid niet door één deur kunnen.²⁶⁴ Daar waar het systeem ten goede komt van de eenvoud, gaat het ten koste van de rechtvaardigheid, zoals uitvoerig is besproken in de vorige paragraaf. Ondanks dat de robuustheid complexe antimisbruikbepalingen teweegbrengt, overheerst het eenvoudige forfaitaire karakter van de vermogensrendementsheffing. De Wet IB 2001 zorgt voor een consistente geldstroom zonder veel moeite te doen en daar weegt de complexiteit van de antimisbruikbepalingen niet tegen op.

Economisch gezien beschouw ik de vermogensrendementsheffing van de Wet IB 2001 een vooruitgang ten opzichte van de Wet IB 1964. Het is een solide systeem, waarbij kapitaalvlucht naar het buitenland en herstructurering binnen het vermogen ten behoeve van belastingontwijking is geminimaliseerd. Daarbij zou echter wel de vraag gesteld moeten worden: zijn de kosten van eenvoud en robuustheid het waard tegenover de oneerlijkheid van

---

²⁶⁰ *Kamerstukken II 2015/16*, 34302, nr. 3, p. 9.

²⁶¹ Dusarduijn en Gribnau 2006, p. 118-119; Van der Geld 2006, paragraaf 5.

²⁶² Het verlies van de totale welvaart als gevolg van belastingen. Deze theorie suggereert dat het opleggen van een nieuwe belasting of het verhogen van een oude belasting een *averechts effect* kan hebben, waardoor de overheidsinkomsten onvoldoende of niet toenemen door de afname van de vraag naar de goederen of diensten die worden belast.

²⁶³ Zie paragraaf 3.2.1.4.

²⁶⁴ Dusarduijn 2010, hoofdstuk 7.

de wijze waarop deze belasting wordt geheven? Mijns inziens niet, er is te makkelijk gedacht over het buiten wegen laten van een heffing op basis van het werkelijk behaalde rendement. Zo schreef staatssecretaris Wiebes over de box 3-herziening van 2017 het volgende: *“Het kabinet heeft bij het zoeken naar alternatieven allereerst uitvoerig gekeken naar een belastingheffing over het werkelijk door de belastingplichtige behaalde rendement uit sparen en beleggen, (...) Ook de ervaring in andere landen leert dat het belasten van het werkelijke door de belastingplichtige behaalde rendement uit sparen en beleggen nog steeds gepaard gaat met ingewikkelde wetgeving, hoge uitvoeringslasten en administratieve lasten en vaak een omvangrijke hoeveelheid jurisprudentie en juridische procedures.”*²⁶⁵

Wat ik hier acht te lezen is dat op grond van eenvoud was besloten wederom te kiezen voor een stelsel, uitdrukkelijk gebaseerd op ficties en forfaits. Daarmee val ik terug op het commentaar van Dusarduijn, welke de kern van mijn visie raakt voor het economische perspectief. Eenvoud en doelgerichtheid mogen op zichzelf geen doorslaggevende redenen zijn om voor een bepaald heffingssysteem te kiezen.²⁶⁶ De economische redenen acht ik hierbij onderdanig te zijn aan de rechtvaardigheidsoverwegingen.

B.3: Deelconclusie

Alles overziend kan worden gesteld dat naast dat de objectieve criteria voor een box 3-heffing een duidelijk toetsingskader bieden voor de degelijkheid van de heffing, de opgestelde subjectieve criteria noodzakelijk zijn voor de ‘juistheid’ van de heffing. Voor de rechtvaardigheid van de box 3-heffing dient eerst te zijn voldaan aan de rechtszekerheid, daaropvolgend de doelgerichtheid en tenslotte de rechtsgelijkheid. Binnen deze drie criteria zijn individueel de objectieve criteria in overweging genomen. Van belang is om te onthouden dat eenvoud en rechtvaardigheid elkaars tegenpolen zijn: waar eenvoud de rechtszekerheid en doelgerichtheid ondersteunt, zwakt het de rechtsgelijkheid af. Derhalve kunnen rechtszekerheid en doelgerichtheid geen doorslaggevende overwegingen zijn om voor een heffingssysteem te kiezen. Uit dit hoofdstuk blijkt dat de forfaitaire vermogensrendementsheffing voldoet aan de rechtszekerheid en doelgerichtheid, maar niet aan de rechtsgelijkheid. Daarmee volstaat het te concluderen dat deze wijze van heffen als onrechtvaardig kan worden beschouwd. Vanuit een economisch perspectief is de Wet IB 2001 een vooruitgang ten opzichte van de Wet IB 1964.

---

²⁶⁵ *Kamerstukken II 2015/16, 34302, nr. 3, p. 9-10.*

²⁶⁶ Dusarduijn 2010, hoofdstuk 7.

Het forfaitaire karakter van de vermogensrendementsheffing heeft ervoor gezorgd dat de grondslagerosie een halt is toegeroepen en dat budgettaire overheidsdoeleinden van een consistente geldstroom worden voorzien. Desondanks mag de eenvoud geen doorslaggevende reden zijn om voor een heffingssystematiek te kiezen, ook als dit een budgettair gunstig is.